

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Motivace ke sportovním aktivitám u dospívajících se sociálním znevýhodněním

Motivation to sports activities of juveniele with social handicap

Katedra: Psychosociální vědy a etika

Studijní obor: Husitská teologie v kombinaci s psychosociálními studii

Typ studia: Prezenční

Školitel:

PhDr. Marie Farková

Vedoucí katedry: prof. PhDr. B. Krahulcová, CSc.

Autor:

Eliška Zettíková, DiS.

„ Jsou lidé, kteří vidí věci takové, jaké jsou, a ptají se: „Proč?“ Já sním o věcech takových, jaké nikdy nebyly, a ptám se: „Proč ne?“

Robert F. Kennedy

„Nikdy neměj strach ze stínů. Prostě jen znamenají, že někde nablízku svítí světlo.“

Ruth E. Renkelová

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí diplomové práce PhDr. M. Farkové, Ville Turkkovi a jeho The Icehearts, Pasi J. Nieminenovi za odborné vedení a poskytnutí cenných rad při psaní diplomové práce.

Z celého srdce děkuji svým rodičům, rodině, partnerovi a blízkým za podporu a trpělivost při studiu a psaní diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem uvedenou práci zpracovala samostatně a že jsem v seznamu použité literatury uvedla všechny prameny z nichž jsem pro tuto práci čerpala.

Místo a datum:.....

Podpis:.....

ANOTACE:

Tématem této práce je Motivace ke sportovním aktivitám u dospívajících se sociálním znevýhodněním.

Práce v první části zakotvuje základní pojmy a shrnuje dosavadní zveřejněné poznatky v oblasti volnočasových aktivit. Obsahuje vymezení stavu v oblasti sportovních aktivit ve školách a veřejném zájmovém sektoru a legislativu v této oblasti (kroužky, sportovní kluby, nadace atd.). Druhá kapitola se zabývá vlivem využití volného času na prevenci kriminality dětí a mladistvých. Práce dále obsahuje základní pojmy motivace s podrobnějším zaměřením na sportovní motivaci. V dalším samostatném oddílu je definován pojem sociální znevýhodnění (handicap) a příčiny jeho vzniku.

Cílem práce je v praktické části srovnávací analýzou porovnat využití volného času prostřednictvím sportovních aktivit v České republice a Finsku. V této části je uveden i podrobnější pohled na mládežnický ledního hokej v ČR a Finsku.

V závěrečné části je na základě osobních zkušeností autorky prezentován finský projekt pro sociálně slabé dospívající – The Icehearts.

KLÍČOVÁ SLOVA:

hokejový klub, komparace, motivace, prevence, sociální handicap, specifické potřeby, sportovní aktivity, sportovní motivace, volný čas, využití volného času

ANNOTATION:

The topic of the thesis is the Motivation for sport activities of the social handicapped adolescents.

The thesis in its first part sets the basic terms and concludes the current pieces of knowledge in the area of free-time activities. It contains the definition of the status in the area of free-time activities at schools and public interest sector and the legislation in the area (interest clubs, sport clubs, foundations etc.). The second chapter is aimed at the influence of free-time utilization as the prevention of children and adolescents criminality. Furthermore the thesis contains the basic terms of motivation with detailed focus at sport motivation. Next independent section defines the term social handicap and the cause of its origin.

The objective of the thesis in its practical part is to compare, using the comparative analysis, utilization of free-time by sport activities in the Czech Republic and Finland. This part also contains more detailed look at the youth ice hockey in the Czech Republic and Finland.

The final part is based on author's personal experience and presents the Finnish project for social handicapped juveniles – The Icehearts.

KEY WORDS:

hockey club, comparison, motivation, prevention, social handicap, specific needs, sport activities, sport motivation, free-time, utilization of free-time

OBSAH:

OBSAH:	6
SEZNAM ZKRATEK	8
ÚVOD	9
1 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY	10
1.1 Charta výchovy pro volný čas	11
1.2 Funkce volného času	11
1.3 Pohledy na volný čas	12
1.4 Přehled nejvýznamnějších zařízení poskytujících volnočasové aktivity	13
1.5 Neziskové organizace	16
1.6 Evropské instituce zabývající se volným časem	16
1.6.1 Rada Evropy	17
1.6.2 Evropská unie	17
1.7 Vztahy spojené s volnočasovými aktivitami	17
1.7.1 Vztah mezi vychovatelem a mladým člověkem	17
1.7.2 Vztah mezi dětmi	18
1.8 Materiální vybavení pro výchovu mimo vyučování	18
1.8.1 Hřišřové prostory pro sportovní a rekreační činnost dětí a mládeže	18
1.9 Nové přístupy k pedagogice volného času	19
1.10 Výchovné a vzdělávací činnosti v době mimo vyučování	20
1.11 Prostředky aktivace a motivace ve volném čase	21
1.12 Národní program rozvoje sportu pro všechny	21
1.13 Úloha státu a veřejné správy při podpoře sportu pro všechny	22
1.14 Financování sportovních volnočasových aktivit	23
1.14.1 Tři způsoby financování:	24
1.14.2 Kritéria pro výběr preventivního programu realizovaného právníčkou nebo fyzickou osobou	25
1.14.3 Poskytování dotací z rozpočtu měst:	25
2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY JAKO PREVENCE KRIMINALITY	28
2.1 Prevence	32
2.1.1 Způsob organizování prevence kriminality v ČR	33
2.1.1 Systém prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy	33
2.1.2 Školní metodik prevence (ŠMP)	34
2.1.3 Výchovný poradce	34
3 MOTIVACE	35
3.1 Aktivačně motivační vlastnosti osobnosti	35
3.2 Pojem motivace se dá definovat několika způsoby:	35
3.3 Potřeby a motiv	36
3.4 Motivace v systému regulace psychické činnosti	38
3.5 Motivace a chování	39
3.6 Motivace a emoce	39
3.7 Motivace a učení	39
3.8 Motivace a společenské podmínky života	40
3.9 Motivace a osobnost	40
3.10 Vývoj motivačních systémů	40
3.11 Principy motivace	41
3.12 Frustrace, konflikt a stres	41
3.13 Motiv výkonu (výkonová motivace)	43
3.14 Motivace a vůle	44

3.15 Další pojmy obsažené v motivaci:.....	46
3.15.1 Hodnoty.....	46
3.15.2 Hierarchie hodnot	47
3.15.3 Aspirace	47
4 SPORTOVNÍ MOTIVACE	48
4.1 Motivační struktura sportovce a její vývoj.....	49
4.2 Aspirace ve sportu	50
4.3 Výkonová motivace	51
4.4 Potřeby a motivy	52
5 SOCIOKULTURNÍ ZNEVÝHODNĚNÍ (HANDICAP).....	54
KOMPARAČNÍ ANALÝZY	67
6 SROVNÁNÍ SYSTÉMU SPORTOVNÍCH AKTIVIT VE FINSKU A V ČESKÉ REPUBLICE	67
6.1 Základní informace.....	67
6.2 Školství a tělovýchova	67
6.3 FOUNDATIONS OF ADAPTED PHYSICAL ACTIVITY IN FINLAND	73
6.4 Volnočasové aktivity	74
7 PRÁCE S MLADÝMI HRÁČI.....	75
7.1 Mládežnický hokej v České republice	75
Licence C.....	77
7.2 Hokej ve Finsku.....	80
8 VANTAAN THE ICEHEARTS Ry.....	82
8.1 Vznik a filozofie klubu	82
8.2 Zaměření klubu	83
8.3 Aktivity The IceHearts	85
8.4 Pracovníci v The Icehearts.....	86
8.5 Financování.....	87
ZÁVĚR.....	89
PŘÍLOHY	93
Příloha č. 1	93
Příloha č. 2	98
Příloha č. 3	99
Příloha č. 4	101
Příloha č. 5	103
Příloha č. 6	105
SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY.....	108
Knihy:	108
Časopisy, noviny:.....	109
Zákony a vyhlášky:	110
Jiné zdroje:	111
Elektronické zdroje:	112
SEZNAM PŘÍLOH	115
SUMMARY	116

SEZNAM ZKRATEK

- ČSLH – Český svaz ledního hokeje
- DD Cup - Dětské domovy cup
- DDM – Dům dětí a mládeže
- EISY - Asociace středisek pro volný čas dětí a mládeže
- FSpS - Fakulta sportovních studií
- FTK - Fakulta tělesné kultury
- FTVS - Fakulta tělesné výchovy a sportu
- MČ – městská část
- MS – Mistrovství světa
- MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
- MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky
- NHL – the National Hockey League
- NHLPA - The National Hockey League Players Association – Asociace hráčů ledního hokeje v NHL
- OSN – Organizace spojených národů (United Nations)
- OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí
- OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dítěte
- OŠMT MMB – Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Brna
- PPP – Pedagogicko psychologická poradna
- Sb. – sbírky zákonů
- SCM – sportovní centrum mládeže
- SG – sportovní gymnázium
- ST – sportovní třídy
- ŠD – školní družina
- ŠMP – Školní metodik prevence
- TSM – tréninkové centrum mládeže
- UIV – Ústav pro informace ve vzdělávání v ČR
- VOŠ – Vyšší odborná škola
- WLRA – Světové sdružení pro rekreaci a volný čas (World Leisure and Recreation)
- YMCA – Young Men's Christian Association
- ZOH – Zimní olympijské hry
- ZŠ – základní škola
- ZUŠ – Základní umělecká škola

ÚVOD

Tématem této práce je Motivace ke sportovním aktivitám u dospívajících se sociálním znevýhodněním.

Cílem práce je přiblížit problematiku volnočasových aktivit u dospívajících se sociálním znevýhodněním a motivaci, kterou k těmto aktivitám mají. Dále se práce zabývá v praktické části komparací volnočasových aktivit v České republice a ve Finsku. Podrobněji se věnují sportovním aktivitám a to především lednímu hokeji v České republice a Finsku, popisuje sportovní školství a uvádí penzum hodin tělesné výchovy na školách. Dalším okruhem je popis aktivit dětí se „sociálním znevýhodněním“ a jaká variabilita aktivit je jim nabízena v současné době. Důležitou část tvoří legislativní zakotvení institucí zabývajících se volným časem a komparaci legislativ České republiky (ČR) a Evropské Unie. Další část je zaměřena na aktivity ve volném čase, které mohou předcházet kriminalitě. Slouží tedy k prevenci.

Komparace je provedena na základě dat a informací z vhodných materiálů a z institucí které se věnují volnočasovým aktivitám a sociálnímu handicapu v České republice a Finsku. Jsou to především Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo školství a sportu Finska, Český svaz ledního hokeje a Finský svaz ledního hokeje. Cílem komparační analýzy je porovnat systém škol ve finsku a ČR, které se věnují sportovně talentovaným dětem, dále variabilita volnočasových aktivit nabízených v obou zemích, porovnání počtu registrovaných a neregistrovaných hráčů ledního hokeje v mládežnických a kategoriích.

Jednotlivé kapitoly jsou zaměřeny na volný čas, prevenci, motivaci, sportovní motivaci, sociokulturnímu znevýhodnění, srovnání sportovních aktivit v ČR a Finsku, práci s mládežnickým ledním hokejem v ČR a Finsku.

Poslední část práce představí projekt Vantaan The Icehearts, Ry, který je ojedinělý v celém světě. Tento projekt je zaměřen na sociálně znevýhodněné děti ve Finském okrese Vantaa (Jih Finska) a nabízí jim sportovní volnočasové aktivity, odpolední školní klub, poradenství rodičům a učitelům. Jedná se o nový druh sociální práce a cílem je prevence kriminálního chování mládeže a integrace znevýhodněných dětí do běžné společnosti.

1 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

Volný čas lze chápat jako opak toho, co je pro nás nutné činit. Tedy opak našich povinností. Volný čas je doba, kdy si můžeme vybrat, co budeme dělat – co nás baví, těší, uvolňuje. Pod pojem volný čas se zahrnuje odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná prospěšná činnost.

Do volného času nezařazujeme vyučování, přípravu na školu, práci, sebeobsluhu, péči o zevnějšek, činnost zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče).

U dětí a mládeže je důležité upozornit na vhodné pedagogické vedení i ve volném čase. Ale i zde platí, že by toto pedagogické vedení mělo být nenásilné, pestré a účast na aktivitách dobrovolná. Děti se zatím nedokáží orientovat v nabídce volnočasových aktivit, chybí jim zkušenosti. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.

Volnočasové aktivity lze provozovat doma, ve škole, různých společenských organizacích a institucích, ale i na volných prostranstvích, venku, na ulici a to často bez jakéhokoliv dohledu. Víme také, že při neorganizovaném volném čase může dojít k různým úrazům, k překračování zákonů (např. drogy, šikana). (Pávková, 1999)

Důležitá je nabídka volnočasových aktivit v místě bydliště, jejich finanční a kapacitní dostupnost.

Člověk se hospodaření s volným časem učí od dětství. Základ je v rodině. Další faktory, které ovlivňují využití volného času, jsou působení školy, učitelů, vrstevníků, kamarádů, sousedů, hromadných sdělovacích prostředků a literatury. Existují však instituce, které se zabývají tím, jak a čím naplnit smysluplně volný čas. (Pávková, 1999)

Volný čas je definován v :

Deklaraci práv dítěte (přijaté Valným shromážděním OSN 1959), kde se v zásadě 7 píše: „*Dítě musí mít plnou příležitost na hru a zábavu, které by měly směřovat ke stejným cílům jako vzdělání, společnost a veřejné úřady musí vyvíjet úsilí na podporu výkonu tohoto práva.*“ (Kavanová, 2005, s. 6)

Dohodě o právech dítěte (přijaté Valným shromážděním OSN 1989), kde se uvádí, že: „*Smluvní strany uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, právo věnovat se hře a oddychovým aktivitám, přiměřeným jeho věku a svobodně se účastnit na kultuře a umění. Smluvní strany musí respektovat a podporovat právo dítěte se zúčastňovat kulturního a uměleckého života, musí podporovat vytváření přiměřených a rovných příležitostí na kulturní, umělecké, oddychové aktivity a na trávení volného času.*“ (Kavanová, 2005, s.7)

1.1 Charta výchovy pro volný čas

„Byla navržena komisí pro výchovu a vzdělávání Světového sdružení pro rekreaci a volný čas (World Leisure and Recreation, WLRA) a schválena předsednictvem asociace v prosinci 1993 (plný text Charty lze nalézt na <http://www6huji.ac.it/cosell/wlra>).

Účelem této charty je informovat vlády, nevládní organizace a vzdělávací systémy o významu a přínosech volného času, výchovy ve volném čase a výchovy pro volný čas. Má také být vodítkem pro činitele přímo se podílející na výchově a informovat je o principech, na nichž mají být založeny postupy volnočasové výchovy.“ (Pávková, 1999, s. 32)

1.2 Funkce volného času

Jak uvádí Kavanová (2005), plní volný čas různé funkce, které lze rozdělit například takto:

1. Odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti.
2. Reprodukce pracovní síly, všestranný rozvoj osobnosti, uspokojování životních potřeb, plnění společenských úloh.
3. Aktivní odpočinek; rozvoj a formování schopností, nadání, talentu, zabezpečení; seberealizace; socializace; prevence negativního chování.
4. Zdravotně-hygienická funkce; formativně-výchovná funkce; seberealizační funkce; socializační funkce; preventivní funkce.

Lze tedy funkce shrnout do těchto okruhů:

- výchovně-vzdělávací funkce;
- rekreačně-relaxační funkce;
- sociální funkce;
- seberealizační funkce;
- preventivní funkce. (Kavanová, 2005, s. 14 – 16)

1.3 Pohledy na volný čas

- Z hlediska ekonomického – (Nakolik je stát ochoten investovat do zařízení pro volný čas – vychází z priorit společenské dohody.)

- Z hlediska sociologického a sociálněpsychologického – jaká činnost je vhodná pro utváření mezilidských vztahů. Způsob využívání volného času u dětí je ovlivněn sociálním prostředím. Silný vliv má rodina. Rodiče jsou vzory, buď pozitivní nebo negativní.

- Z politického hlediska – je na uvážení státu do jaké míry bude zasahovat, podporovat a organizovat volnočasové aktivity a jakou bude mít školskou politiku. „*Státní zainteresovanost o volný čas dětí a mládeže spočívá především v zakládání a ovlivňování zařízení pro volný čas dětí mládeže; v pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujícím s dětmi a mládeží; ve vytváření podmínek pro uspokojování spontánních aktivit dětí a mládeže mimo organizovanou činnost; ve vytváření kladných postojů dospělých členů společnosti k dětským aktivitám ve volném čase; v konstituování pedagogiky volného času a přípravy profesionálních i Dobrovolných pedagogů pro tuto činnost.*“ (Pávková, 1999, s. 18)

- Zdravotně hygienický pohled – jakým způsobem lze podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka. Patří sem uspořádání režimu dne.

- Pedagogické a psychologické hledisko – klade důraz na věk a individuální zvláštnosti každého jedince a jejich respektování. Pedagogické ovlivňování by mělo podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat prostor pro jejich spontánnost, umožnit jim seberealizaci, nové dojmy, sociální kontakty, kladné citové odezvy a také pocit bezpečí a jistoty. (Pávková, 1999, s. 20)

1.4 Přehled nejvýznamnějších zařízení poskytujících volnočasové aktivity

- Školní družiny (ŠD)– pro děti na prvním stupni ZŠ (základní škola). Plní funkce výchovné, zdravotní, sociální. Klade se důraz na pestrost a možnost pohybového vyžití. Školní družiny mohou pořádat zájmovou činnost v kroužcích i pro ostatní zájemce (nečleny ŠD, Zákon č. 561/2004 Sb., „Školský zákon“) za úplatu. Činnost vymezuje Zákon č. 76/1978 Sb., O školských zařízeních v platném znění, vyhláška č. 87/1992 Sb., O školních družinách a klubech.
- Školní kluby – pro děti středního školního věku a pro žáky 2. stupně ZŠ. Zde jsou již děti samostatnější a mají vyhraněnější zájmy. Ustupuje zde do pozadí sociální funkce těchto zařízení. Vzhledem k ekonomickým obtížím škol však kluby mizí. Tím dochází ke ztrátě kontroly nad volným časem pubescentů a možnosti nárůstu nežádoucího chování. /viz tabulka č. 1/
- Střediska pro volný čas dětí a mládeže, která zahrnují Domy dětí a mládeže a Stanice zájmových činností – zaměřují se na realizaci specifických zájmových činností pod odborným pedagogickým vedením. Zájmová činnost v kroužcích je buď pravidelná, příležitostná nebo se jedná o různé soutěže pro talentované jedince, prázdninové tábory a jiné. Účastnit se mohou děti, mládež, rodiče s dětmi a další zájemci (zákon č. 76/1978 Sb., O školských zařízeních ve znění pozdějších předpisů, vyhláška MŠMT ČR - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy - z roku 1992 č. 432/1992 Sb., O střediscích pro volný čas dětí a mládeže). Činnost je organizována v kroužcích, klubech, oddílech, kurzech a souborech. Praha se počátkem 90. let stala sídlem ústředí mezinárodní Asociace středisek pro volný čas dětí a mládeže (EISY). MŠMT ČR může také v součinnosti se středisky vypisovat soutěže a přehlídky (vyhláška MŠMT č. 431/1992 Sb., O organizaci a financování soutěží a přehlídek žáků předškolních zařízení, škol a školských zařízení)
- Domovy mládeže – pro žáky středních škol, kterým je zde zajišťována strava, ubytování, vzdělávání a výchovná péče. Důležitý je zde princip dobrovolnosti, to znamená, formou nabídky s účinnou motivací.

(Vyhláška č. 64/1992 Sb., O domovech mládeže, ve znění pozdějších předpisů)

- Dětské domovy – jsou to zařízení ústavní výchovy, mají specifické postavení. Jsou zde umístěny děti od 3 do 18 let (nebo do ukončení profesní přípravy) o které se rodina z nějakého důvodu nemůže, nechce nebo neumí postarat. I zde jsou děti podporovány v možnosti se zapojit do rozličných volnočasových aktivit v různých typech výchovných zařízení, organizací a institucí.
- Základní umělecké školy (ZUŠ)– pro děti s vyhraněnými zájmy. Přípravují se na studium na specializovaných středních a vysokých školách v oborech hudebních, literárně-dramatických, tanečních a výtvarných.
- Jazykové školy – činnost je řízena obdobně jako pro umělecké školy. (Zákon č. 76/1978 Sb., O školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů)
- Další subjekty – občanská sdružení, (Zákon č. 83/1990 Sb., O sdružování občanů) sdružení dětí a mládeže, tělovýchovné a sportovní organizace, kulturní a osvětová zařízení, obecně prospěšné společnosti, Obecně prospěšná společnost (Zákon č. 248/1995 Sb., O obecně prospěšných společnostech), Nadace a nadační fondy (zákon č. 227/197 Sb., O nadacích a nadačních fondech) – patří sem např. Český červený kříž, Hudební mládež, Sdružení hasičů ČR, ekologické organizace.
 - Sdružení dětí a mládeže – na činnost registrovaných dětských sdružení s masovou členskou základnou účelově přispívá MŠMT ČR. Do této skupiny subjektů patří:
 - Junák - založen ve Velké Británii lordem R. S. S. Badenem-Powellem. V dnešní době působí ve více jak 150 státech a členskou základnu tvoří přibližně 24 milionů osob. Ústředí je v Ženevě. U nás hnutí založil A. B. Svojsík.
 - Pionýr - vznikl v r. 1949. Dnes se definuje jako „*demokratické, dobrovolné, samostatné, na politických stranách, hnutích a ideologiích nezávislé sdružení dětí, mládeže a dospělých*“. (Pávková, 1999, s. 150).

- Česká tábornická unie – přibližuje se historickému trapeckému hnutí.

- Duha – ekologické sdružení. Pořádá společenské akce v přírodě, ve městě, zaměřuje se na hry, psychologické hry a recesi.

- Hnutí Brontosaurus – ochrana a tvorba životního prostředí.

- YMCA – Young Men's Christian Association. Křesťansky orientované nepolitické a nevýdělečné sdružení.

- Občanská sdružení pracující s mládeží – na jejich podporu jsou každoročně vypisovány Projekty na podporu a ochranu mládeže MŠMT ČR, kdy se mohou sdružení ucházet o granty. Významným Občanským sdružením v oblasti sportu je sdružení pořádající DD Cup (Dětské domovy cup) – www.ddcup.cz

- Sportovní kluby – SOKOL – založen Dr. Miroslavem Tyršem v r. 1862. Usiluje o harmonický rozvoj tělesné, duševní i morální stránky osobnosti. Ideálem je všestranně vyspělý národ.

- o Církev a náboženská společenství a její účelová zařízení – (Zákon č. 3/2002 Sb., O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společenství) Katolická kongregace řádu salesiánů Dona Boska. Don Bosco byl jedním ze zakladatelů sociální pedagogiky. Po smrti byl kanonizován a jmenován patronem mládeže. (Pávková, 1999) The Iceheart jsou zřízení finskou evangelickou luteránskou církví.

Zřizovateli výše uvedených organizací jsou tedy: stát, obce, dobrovolná sdružení dětí a mládeže i dospělých, církve i komerční sektor. Stále největší úlohu zde však hraje veřejný sektor. (Pávková, 1999)

ŠKOLNÍ DRUŽINY A ŠKOLNÍ KLUBY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH		
	Školní družiny	Školní kluby
Celkem	3 946	355
Dětí	20 6543	25 229

Tabulka č. 1

Zdroj: www.uiv.cz

1.5 Neziskové organizace

Jsou to takové organizace, které nejsou založeny za účelem tvorby a rozdělení zisku. Jejich zakladatelem není stát a jejich činnost je efektivnější, než kdyby ji organizoval stát. Často také stát nahrazují.

Neziskové organizace jsou charakterizovány pěti společnými znaky:

1. Jsou organizovány – mají soubor norem, stanovenou organizační vnitřní strukturu.
 2. Jsou soukromé – odděleny od státu. Jsou tedy nezávislé na státě.
 3. Jsou samosprávné – schopny řídit svoji vlastní činnost.
 4. Jsou neziskové – nerozdělují vzniklý zisk zřizovatelům nebo vedení organizace.
 5. Jsou dobrovolné – dobrovolná práce - dobrovolníci.
- (Kavanová 2005)

Oblast činností neziskových organizací:

- kultura a rekreace;
- vzdělávání a výzkum;
- zdravotní péče;
- sociální služby;
- životní prostředí;
- komunitní rozvoj a bydlení;
- právo, ochrana práva a politika;
- zprostředkování dobročinnosti a podpora dobrovolnictví;
- mezinárodní aktivity;
- náboženství;
- profesní sdružení, odbory. (Kavanová 2005)

1.6 Evropské instituce zabývající se volným časem

Česká republika se k níže popsaným institucím a jejich programu hlásí a chce naplňovat doporučení, která tyto instituce vydávají.

1.6.1 Rada Evropy

- Evropská charta účasti dětí a mládeže na životě obcí a regionů (Wales, 1991)
- Evropská strategie pro děti (1996)
- Neformální výchova (1999)
- Konference „Mladí lidé, aktivní účastníci ve svých městech a regionech“
- Sdružení dětí a mládeže
- Publikační činnost Rady Evropy (Kavanová 2005)

1.6.2 Evropská unie

- Bílá kniha Evropské komise – Nový rozmach evropské mládeže (Brusel 2001)
- EAICY – Evropská asociace pro volný čas dětí a mládeže (European Association for Leisure Time Institutions of Children and Youth)
(Pro ČR je zastoupeno v Centru volného času Brno – Lužánky, Lidická 50, Brno 658 12)

1.7 Vztahy spojené s volnočasovými aktivitami

V průběhu náplně volného času vznikají různé vztahy.

Vztah je jediným způsobem jak lze předávat hodnoty a postoje, které tvoří jádro výchovy. Jedná se o vztahy mezi dítětem – vychovatelem, dítětem – dítětem, dítětem – skupinou, vychovatelem – vychovatelem, vychovatelem – kolektiv vychovatelů, dítětem – rodičem, rodičem – vychovatelem.

Na téma vztahy mezi lidmi je nutné s dětmi hovořit, vysvětlovat, jasně stanovit požadavky, odměňovat žádoucí a trestat nežádoucí chování. Platí zásada, že odměňování by mělo být častěji než trestání. (Pavková, 1999)

Podrobněji budou uvedeny dva nejdůležitější vztahy:

1.7.1 Vztah mezi vychovatelem a mladým člověkem

Zde hraje důležitou roli první kontakt. Od něj se dále vyvíjí vztah mezi tím, co má předat správné hodnoty – vychovatelem, a tím, kdo je přijímá – dítě, mladistvý. Tento proces předávání by se měl dít prostřednictvím viděného, vycítěného a zažitého z praxe. Důležitou roli zde hraje kvalita

osobnosti vychovatele. Čím je skupina menší, tím lepší vztahy se mohou mezi vychovatelem a dětmi (mladistvými) vytvořit. Dobrý a citlivý vychovatel dokáže i u méně úspěšného a problémového dítěte najít příležitost k pochvale.

1.7.2 Vztah mezi dětmi

Tento vztah je velmi dobře zvládnán v Tne IceHearts, jak uvedeno v dalších kapitolách.

Jsou to vztahy ve vrstevnických skupinách. Základní motivací je možnost komunikovat s lidmi stejného věku, probírat otázky o tom, co se jim líbí, co ne, co je zajímavá, být v uvolněné atmosféře.

Na druhou stranu může dojít k negativním jevům jako je šikana, rasová nesnášenlivost, tlak vrstevníku na antisociální chování. Problematikou šikany se u nás dlouhodobě zabývá M. Kolář, v jehož knihách lze najít praktické rady, jak při výskytu šikany postupovat (např. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikany ve školách*. Praha: Portál, 1997).

1.8 Materiální vybavení pro výchovu mimo vyučování

Instituce mohou plnit výchovu mimo vyučování jen za předpokladu, že mají vyhovující materiální a prostorové podmínky. Je potřeba, aby materiální vybavení poskytovalo co nejvíce podnětů v závislosti na věku dětí a na druhu činnosti ve volném čase.

Náklady na vybavení školní družiny, školních klubů a dětských domovů a výchovných a diagnostických zařízení hradí stát. V případě družiny mohou přispívat rodiče, a to částkou, kterou určuje obec.

1.8.1 Hřišťové prostory pro sportovní a rekreační činnost dětí a mládeže

K základnímu vybavení, které by školy a výchovná zařízení měla mít, patří i hřišťový areál (= více hřišť) s příslušným vybavením. (Pávková 1999)

1.9 Nové přístupy k pedagogice volného času

Pedagogika volného času se prolíná s pedagogikou sociální a tak vznikají nové přístupy. Nove formy práce s dětmi jsou charakteristické těmito znaky:

- velký význam je kladen na **vztah** mezi pedagogy a mladými lidmi i mezi mladými lidmi navzájem;
- vznikají jako **spontánní iniciativy** – tedy „zespoda“ = od mládeže;
- jsou zaměřeny na **specifické cílové skupiny**;
- jsou **mezigenerační**;
- mnohdy veškerou práci dělají **dobrovolníci**;
- někdy jsou odborně **zranitelné** – pracovníci nemají čas na další vzdělávání, relaxaci.

Chceme-li nabídnout volnočasové aktivity „jiné“ mládeži, musíme najít „jiné“ formy. Tato forma musí akceptovat sociální struktury mladých. Tedy akceptovat různé subkultury, party. Snahou je nabídnout takové aktivity, kde se budou cítit svobodně, nikdo je nebude mentorovat a organizovat. Zde musí fungovat vztah mezi pedagogem a dětmi, musí být založený na vzájemném respektu.

Formy výchovné práce založené na vztazích, která se stále více prosazují jsou:

- animace – „*metoda založená na nedirektivních a akčních metodách povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii.*“ (Pávková, 1999, s. 79) Přitom je jim umožněno velké množství přiměřených, zájmových možností seberealizace (sport, kultura). Dá se tedy říci, že dětem nabídneme tolik různých variant jak využít volný čas, že různé formy protispolečenského jednání mohou utratit svou přitažlivost bez moralizování a zakazování.
- výchova zážitkem - nebo také výchova dobrodružstvím, výchova v přírodě. Za zakladatele této metody je považován Kurt Hahn. V našem prostředí se lze setkat s tímto přístupem, když jej popisuje pan Foglar ve svých knihách.
- sociální asistent – terénní pracovník (streetworker) – jedná se o vyhledávání mladých lidí v prostředí, která jsou pro ně přirozená.

Streetworker navazuje kontakt, snaží se mládeži nabídnout pozitivní možnosti využití volného času, pomáhá při prosazování jejich zájmů, potřeb, radí jim v krizových situacích a kontaktuje odbornou pomoc (poradny, krizová centra). Streetworker byl využit při získávání dětí do projektu The Icehearts, o kterém bude podrobnější informace uvedena v dalších kapitolách. (Pávková, 1999).

1.10 Výchovné a vzdělávací činnosti v době mimo vyučování

- odpočinková a rekreační činnost – např. poslech hudby, četba, pohybové míčové hry, cviky na správné držení těla atd.
- zájmové činnosti – ty dělíme podle úrovně činnosti (aktivní, receptivní), časového trvání (krátkodobé, dočasné, trvalé), stupně koncentrace (jednostranné, mnohostranné), společenské hodnoty (žádoucí a nežádoucí) a podle obsahu (společenskovědní, pracovní technické, přírodovědně-ekologické, tělovýchovné, sportovní a turistické). (Pávková, 1999)
- Sebeobslužné a veřejně prospěšné činnosti – činnost zaměřená na samostatnost žáka, formování mravních vlastností. Podstatou je vykonávání činnosti která je prospěšná pro jiné lidi vytvářením určitých hmotných či duchovních hodnot. Jako správný postup při získávání žáků pro veřejně prospěšnou činnost se jeví motivace (pocit uspokojení, radosti z dobrých výsledků, společenské ocenění práce).
- Příprava na vyučování – procvičování, prohlubování, opakování učiva.

Pro účely této práce je potřebné se zmínit o zájmové činnosti tělovýchovné a sportovní. Tato činnost přispívá k fyzické a psychické odolnosti, formy výkonovou motivaci, soc. vztahy. Pro všeobecný rozvoj pohybových schopností je důležitá všestrannost. Některé činnosti se mohou úspěšně vykonávat jen ve spolupráci se zájmovými a sportovními organizacemi, občanskými sdruženími, církvemi atd.

1.11 Prostředky aktivace a motivace ve volném čase

Prostředky jsou hra a výchovná situace.

Hra – je to smysluplná činnost, jejímž cílem je naplnění potřeb osobnosti. Slouží k uspokojení potřeb, odčerpává nadbytečnou energii, uspokojuje touhu po aktivitě, pomáhá rozvíjet osobní charakterové vlastnosti a je aktivním naplněním potřeb.

„Výchovná situace – je to souhrn podmínek mikrosociálního prostředí, které žáka motivuje k aktivní činnosti (seberealizaci) v souladu s výchovnými cíly, podporujíc změny vnitřního a venkovního prostředí.“
(Kavanová 2005, s. 40)

1.12 Národní program rozvoje sportu pro všechny

Usnesení vlády ČR č. 17 ze dne 5. ledna 2000

„Cílem Národního programu rozvoje sportu pro všechny v České republice je postupně změnit společenské i materiální podmínky ve prospěch celoživotního aktivního využívání účinných a bezpečných forem sportu nepoškozujících životní prostředí pro co největší počet občanů.

K dosažení tohoto cíle je třeba souběžně řešit tři základní okruhy problémů:

- *změnu hodnotové orientace občanů,*
- *rozvoj materiálně technické základny,*
- *rozšíření nabídky tělovýchovných a sportovních programů diferencovaných pro různé skupiny populace.*

Přijatou koncepci může stát realizovat prostřednictvím

- *ústředních orgánů státní správy a orgánů samosprávy*
- *škol a školských zařízení*

Uvedená doporučení vycházejí z dokumentů Rady Evropy (Evropské charty sportu pro všechny, Evropské charty sportu a Kodexu sportovní etiky, Doporučení Výboru ministrů R (95)16 a R (95) 17 a z analýzy současného

stavu a dosavadních zkušeností hnutí sportu pro všechny v České republice i v zahraničí.“ (Usnesení vlády ČR č. 17. ze dne 5. 1. 2000)

Z tohoto programu je pro tuto práci důležitá část o formách organizovaného sportu pro všechny.

Organizované formy sportu pro všechny

Uvádí se zde, že hlavně se jedná o tělovýchovné a sportovní aktivity na školách (2 -3 hodiny povinné tělesné výchovy týdně) i v tělovýchovných a sportovních občanských sdruženích, které jsou doplněny nabídkou komerčních aktivit a podnikatelských subjektů. Důležité je jejich komplexní působení, zejména u mládeže, pro kterou se považuje v rámci režimu organizovaných i neorganizovaných aktivit za optimální 8-10 hodin tělovýchovy a sportu týdně.

1.13 Úloha státu a veřejné správy při podpoře sportu pro všechny

Ve všech vyspělých zemích Evropy má veřejná správa ve vytváření podmínek pro sport pro všechny zásadní význam a je jedním z pilířů systému. Vliv veřejné správy v našich podmínkách je minimální. V nižších územně správních celcích nedisponuje veřejná správa potřebnou organizační strukturou, ani nemá legislativní oporu pro zabezpečování tělovýchovy a sportu ve svém regionu, nebo místě. Podpora tělovýchovy a sportu, pokud existuje, je proto značně nesystémová, nahodilá a v oblasti samosprávy nezávazná. Neexistují organizační články, ani rozpočtové kapitoly, které by tuto oblast zabezpečovaly. V oblasti investic chybí investiční plány výstavby na úrovni měst a okresů. Financování investiční výstavby pro občanská sdružení probíhá odděleně od komplexního řešení problematiky zabezpečení režijních nákladů, údržby a optimálního využití. (www.msmt.cz)

1.14 Financování sportovních volnočasových aktivit

Sport je nepochybně součástí lidské kultury, a tak bychom na něj měli nahlížet. Mnoho politiků uvádí, že je potřeba peníze v mnoha oblastech, ale považují za důležité i to, aby zde byly podmínky jak pro rekreační sportování, tak aby se bylo na co „dívat“ (profesionální sport). Sport poskytuje nejen možnost aktivního vyžití, ale zanedbatelné nejsou ani divácké zážitky. (Caha, Dovalil, 12. 4. 2006)

V systému financování existují 3. základní druhy:

- financování zřizovatelem – státem, školou, obcí, krajem, církví
- granty a podpora projektů vypisované ministerstvy (např.: Ministerstvo práce a sociálních věcí prostřednictvím obce na místní úrovni) a jinými organizacemi a úřady (např: Krajský úřad Jihomoravského kraje – Odbor školství - Oddělení organizační a správní, oddělení středního a speciálního vzdělávání, oddělení základního a předškolního vzdělávání, oddělení rozpočtu a financování, oddělení prevence a volnočasových aktivit). Řada grantů je vázána na preventivní programy.
- příspěvky rodičů, nadační příspěvky, sbírky, sponzoři, mecenáši, vlastní činnost, členské příspěvky.

Pokud jde o soukromé zdroje, tam je skutečně každého věc, do čeho investuje své peníze a je věcí organizace, jak peníze na svou činnost dokáže opatřit. Problém však nastává s penězi daňových poplatníků. Co se týče dotací a grantů z veřejných rozpočtů, málokdy má financování alespoň nějaká pravidla. Mnohem častěji se jedná o sílu a tlak lobbyistických skupin či jednotlivců, než o to, jak potřebnou a kvalitní službu poskytuje. V této oblasti vyhrává ten, kdo má "své" lidi v grantové komisi či "svého" poslance v parlamentu při schvalování rozpočtu.

Nutno říci, že financování je především chybně nastaveno už systémově. Namísto přednostního financování **koncového uživatele** všude, kde je to možné, se finance poskytují především institucím. Místo financování potřebných služeb z rozpočtu alespoň v několikaletém horizontu se finance

poskytují vždy na jeden rok, bez jakékoli záruky do budoucna. Organizace se spoléhají na stát či obec i tam, kde by se měly spoléhat samy na sebe či dobrovolné dárce.

Podstatné je definovat:

1. Kdo a co bude z veřejných prostředků podporováno.
2. Kolik peněz na to bude (může být) vynaloženo.
3. Jakým způsobem budou rozdělovány.

1.14.1 Tři způsoby financování:

- Způsob první

Poskytovat finance konečnému uživateli. Nefinancovat žádné instituce tam, kde je možné financovat jednotlivce. Tento systém by se dal zavést i u financování volnočasových aktivit dětí a mládeže. Mimo jiné by se zprůhlednilo, kolik vlastně co stojí - dnes je to dotacemi natolik deformováno, že to nikdo neví.

- Způsob druhý

Dotace z rozpočtu tam, kde není možné poskytovat finance "na hlavu". Kraj, obec si vyhodnotí, jaké služby potřebuje, kolik má na ně peněz a které organizace tyto služby v požadované kvalitě a odpovídající ceně poskytují. S těmi uzavře smlouvu na kratší, pokud se osvědčí, i delší dobu. Přestane-li být služba financovatelná, není o ni zájem, sníží se kvalita apod., smlouvu neobnoví nebo vypoví, příp. najde jiného poskytovatele. Tento způsob je vhodný zejména na úhradu nákladů dobrovolnických organizací (pracují zdarma, ale materiálové a provozní výdaje je potřeba hradit - například benzin hasičům) a také tam, kde klient platit není schopen (Naděje, protidrogová centra, zvířecí útulky).

- Způsob třetí

Granty. Ty jsou určeny na jednorázové záležitosti, neměly by suplovat dotace na soustavnou činnost. Snad jedině v případě, že se jedná o začínající subjekty a obec je chce podpořit v rozvoji. Nejvíc by tyto granty měly poskytovat obce, které jsou nejlépe schopny posoudit jak potřebnost, tak kvalitu.

- Zásada jako přídavek

Vše financovat na nejnižší možné úrovni - především na úrovni obcí, pouze tam, kde to nejde, tak kraje a opět pouze tam, kde to není možné, státu. Ze státního rozpočtu by ze zásady měly být vypláceny pouze zákonem stanovené dávky a pomoc v případě katastrof. (Havlíčková, 2005)

1.14.2 Kritéria pro výběr preventivního programu realizovaného právníkem nebo fyzickou osobou

Zákon č.29/1984 Sb., O soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 20, 22, 24, 26, 27, 27a, 27b, 30, 31 zák. ČNR č. 76/1978, O školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně jsou uvedena obsahová a další kritéria, která předkladatel projektu, musí splňovat. (www.msmt.cz)

1.14.3 Poskytování dotací z rozpočtu měst:

Poskytování dotací z rozpočtu měst se řídí obecně závaznými předpisy, jedná se zejména o Zákon č. 128/2000 Sb., O obcích ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 250/2000 Sb., O rozpočtových pravidlech územních rozpočtů ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 320/2001 Sb., O finanční kontrole, ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 552/1991 Sb., O státní kontrole ve znění pozdějších předpisů, Vyhláška Ministerstva financí č. 416/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 320/2001 Sb., Zákon č. 115/2001 Sb., O podpoře sportu.

Dále je zde přesně stanoveno, jaké náležitosti musí předkladatel přiložit k formuláři žádosti:

- u občanských sdružení kopii platných stanov, kopii osvědčení o registraci sdružení a potvrzení Ministerstva vnitra ČR o existenci občanského sdružení, příp. zastřešující organizace, které nesmí být starší 3 měsíců;
- u obecně prospěšných společností kopii zakládací listiny a výpis z rejstříku o.p.s., který nesmí být starší 3 měsíců;
- u církevních a náboženských společností kopii zřizovací listiny, statutu a potvrzení Ministerstva kultury ČR o existenci žadatele, které nesmí být starší 3 měsíců;
- u příspěvkových a dalších neziskových organizací kopii zřizovací listiny;
- u obchodních společností výpis z obchodního rejstříku, který nesmí být starší 3 měsíců;
- u fyzických osob, dle povahy žádosti je dokladem buď oprávnění k podnikání v oblasti sportu nebo doklad, kterým žadatel prokáže, že je zařazen do reprezentace v daném sportovním odvětví na příslušný kalendářní rok;
- u všech žadatelů kopii dokladu o přidělení IČ a kopii smlouvy o zřízení běžného účtu (nesmí se jednat o terminovaný účet);
- podrobný popis činnosti žadatele a předloženého projektu;
- finanční rozvahu projektu, včetně celkových nákladů, příjmů a výdajů;
- finanční rozvahu projektu, včetně celkových nákladů, příjmů a výdajů;
- informace, které další právnické nebo fyzické osoby se podílejí na úhradě nákladů a které další subjekty byly požádány o finanční příspěvek na uvedený projekt. Doporučeny jsou (s ohledem na charakter žádosti) doklady o pořádání akcí v minulosti nebo o účasti na akcích souvisejících s charakterem žádosti.

Kromě výše uvedených příloh doloží žadatel k žádosti o dotaci na investiční akci další pokladové materiály dle charakteru žádosti např.:

- projektovou dokumentaci nebo studii s položkovým propočtem (rozpočtem) nákladů (žadatel si hradí z vlastních zdrojů);

- výpis z katastru nemovitostí a snímek pozemkové mapy u staveb (ne starší 3 měsíců);
- stanovisko MČ (Městská část) a všech dotčených orgánů;
- kopii dokladů k územně-stavebnímu řízení (územní rozhodnutí a stavební povolení s datem nabytí právní moci), podle zák. č. 50/1976 Sb. ve znění pozdějších předpisů doloží žadatel „rozhodnutí“ o realizaci od příslušného stavebního úřadu na vyzvání OŠMT MMB (Odbor školství, mládeže a tělovýchovy ČR) před schválením dotace. (www.brno.cz)

2 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY JAKO PREVENCE KRIMINALITY

V naší společnosti v posledních letech narůstala kriminalita a to především kriminalita mladistvých. V loňském roce množství trestných činů pokleslo. Ale počet vražd oproti roku 2005 narostl. /viz tabulka č. 2 a tabulka č. 3/ Pojem mladistvý a mládež pro účely zákona o soudnictví stanoví § 2 zákona č. 218/2003 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže.

Z policejní statistiky kriminality zveřejněné 1. února 2007, se objevují nezletilí poprvé v kategorii „hospodářská kriminalita“. Takových případů bylo loni 72 u dětí do 15 let a 161 u mladistvých. Nejčastějším činem je neoprávněný výběr z bankovního konta, k němuž získají bankovní kartu a PIN krádeží (příbuzným, cizím osobám). V loňském roce v ČR přibylo triviálních loupeží. Ale u těchto loupeží narůstá surovost se kterou jsou páčány. (Janečková, Z., Karásková, I., 2007)

STATISTIKA TRESTNÝCH ČINŮ V ČR		
	ROK 2005	ROK 2006
Vraždy a pokusy o vraždy	186	231
Počet neobjasněných vražd	25	35
Násilná trestná činnost (vraždy, rvačky, loupeže)	21 684	19 171
Majetková trestná činnost (krádeže, vloupání)	229 279	221 707
Hospodářská kriminalita (zpronevěry, podvody apod.)	43 882	39 473
Všech trestných činů na území ČR	344 060	336 446

Tabulka č. 2

Zdroj: Janečková, Z., Karásková, I. Malých zlodějů je čím dál víc.

STATISTIKY KRIMINALITY Nezletilých, mladistvých a mládeže (SPÁCHANÉ SKUTKY) VEDENÉ MINISTERSTVEM VNITRA ČR			
	<i>Nezletilí 1- 14 let</i>	<i>Mladiství 15 – 18 let</i>	<i>Mládež (děti) 1 – 18 let</i>
Za období: 1. 1. 2006 – 30. 9. 2006			
VRAŽDY	1	3	4
NÁSILNÉ ČINY	423	710	1075
KRÁDEŽE	760	1712	2405
OSTATNÍ KRIM. ČINY	302	829	1083
Za období: 1. 1. 2005 – 31. 12. 2005			
VRAŽDY	1	2	3
NÁSILNÉ ČINY	581	1149	1664
KRÁDEŽE	999	2674	3551
OSTATNÍ KRIM. ČINY	434	1197	1605
Za období: 1. 1. 2004 – 31. 12. 2004			
VRAŽDY	15 4	12	15
NÁSILNÉ ČINY	705	1341	1924
KRÁDEŽE	994	2680	3522
OSTATNÍ KRIM. ČINY	359	1249	1560
Za období: 1. 1. 2003 – 31. 12. 2003			
VRAŽDY	0	5	5
NÁSILNÉ ČINY	873	1235	1978
KRÁDEŽE	3620	1468	4871
OSTATNÍ KRIM. ČINY	1612	698	2252

Tabulka č. 3

Zdroj: <http://www.mvcr.cz/statistiky/kriminalita.html>, 2006

Z výše uvedeného vyplývá, že nárůst kriminality pramení z toho, že rodiny jsou v krizi a v naší společnosti se „být špatným a nepoctivým“ vyplácí. Rodiče nemají na děti čas, společnost na ně klade vysoké nároky,

v mediích je prezentovány množství trestných činů, za které není nikdo potrestán, nebo je výše trestu naprosto směšná. A násilí v médiích je věcí naprosto normální. Jak potom dětem vštěpovat úctu k lidskému životu a hodnotám jako je pravda, láska a spravedlivost, když je kolem sebe nevidí? A když už jednou dítě začne protiprávně jednat, je těžké ho přesvědčit, že je to špatné. Vše ústí pak v recidivující protizákonné konání, v začarovaný kruh. Děti tráví spoustu času ve společnosti televize a počítače a pak je pro ně obtížné rozlišovat realitu a fikci. Nejsou schopny si najít smysluplnou činnost pro volný čas. Trávením času o samotě pouze v přítomnosti elektronických kamarádu ztrácí možnost naučit se sociálnímu jednání. Nemají žádnou zkušenost jak jednat s druhými i vrstevníky, jak se vyrovnávat s různými situacemi. Děti nejsou schopny adekvátně reagovat na chování ostatních. A když si neví rady, reagují negativně, agresivně. V každém člověku je dobro i zlo. Dobře nám tedy dělají i destruktivní a špatné věci. Abychom tuto stránku v člověku potlačili, je potřeba „kultivovati“. Dětská agresivita je vlastně nekultivace dětské duše. Děti se rodí bez soucitu, jsou egocentrické. Jsou soustředěné jen na své pocity, nedokáží vnímat pocity jiných. Během „pěstování soucitu“ si musí dítě prožít nějaké utrpení, aby bylo schopno si uvědomit jak může zraňování citů bolet. (Kholová, Komůrková, 9. září 2006) A toho lze dosáhnout i smysluplnou volnočasovou aktivitou ve společnosti ostatních lidí.

Velké rozdíly ve výběru volnočasových aktivit lze spatřit mezi skupinou tvořící tzv. „zlatou mládež“ a dospívajícím se sociálním handicapem. U zlaté mládeže se jedná o děti, jejichž rodiče mají vysoké příjmy. Jejich volný čas je ovlivněn možností využít finančních prostředků, které jim štědře poskytují rodiče. Tito dospívající mají často vše. Svůj volný čas zaplňují hrou počítačových her, lenošením, nakupováním, navštěvováním barů, konzumací alkoholu a drog a vlastně se hlavně nudí. Do klubů chodí třeba i třikrát týdně, utratí za jeden večer i dva tisíce korun. Samozřejmě se mezi nimi najdou i výjimky. Mohli by chodit na drahé soukromé univerzity, kupovat si unikátní knihy, navštěvovat sportovní a kulturní akce. Mohli by zachraňovat velryby, stavět školy v Africe, podporovat kláštery v Tibetu nebo hledat poklad Inků. Mohou už zítra udělat cokoli, o čem jiní budou do smrti jen snít. Ale oni se nudí. Proč? V Americe vzbudila velký zájem kniha

psycholožky Madeline Levinové – *The Price of Privelege*. Jedná se o knihu o vztahu mezi rodičovstvím a penězi. Autorka ve své knize uvádí, že děti bohatých rodičů často trpí pocitem selhání, protože jsou pouze průměrné, nikoli stejně vynikající jako rodiče. Pro bohaté české děti a dospívající je situace o to složitější, že zdravý vztah k penězům neměli od koho odkoukat. Samotní rodiče jsou první generací, která se potýká s bohatstvím a často si neví rady. Kolísá úcta ke zdělaní, firmě, charitě, službě státu. (Malinda, 24. 8. 2006)

Volný čas dospívajících se sociálním handicapem bude rozebrán v dalších kapitolách.

Zvláštní situace s volným časem nastává i u nadaných dětí. Některé děti, se věnují sportovním aktivitám jako přípravě na budoucí povolání profesionálního sportovce. Tyto děti nezažívají nudu, neboť jsou v neustálém kolotoči tréninků, zápasů a plnění školních povinností. Jak uvádí Klára Spilková, velmi nadějná golfistka: „Kámošky ze školy mi někdy volají: nemůžu jít k Tobě? Nemají co dělat, a to mně se opravdu nestává.“ Nebo mladý hokejista Vladimír Růžička mladší. V šestnácti žije mimo realitu vrstevníků. Nechápe, co ostatní dělají, když jim skončí škola. Podle něho musí být hrozná nuda jít ze školy hned domů, nebo na pivo, na diskotéku.

Pro ty nejnadanější vznikají specializované školy. Například pro rodiče spartánských malých fotbalistů je velkou výhodou odvézt dítě ráno do školy a večer v šest si ho vyzvednout. O jeho celodenní náplň času je tak postaráno. Negativní dopady přetěžování dětí budou uvedeny v dalších kapitolách. (Poláček, Moravec, 8. 12. 2005)

Moudrá lidská společenství odnepaměti podporují některé lidské sklony, například altruismus a slušnost, jiné, například egoismus, agresivitu, omezují. Věřme, že vývoj u nás půjde právě tímto směrem.

Různé sportovní a zájmové činnosti pořádají školy (např. v rámci družiny, kroužky pořádané školou mimo vyučování), církve (např. Skaut, Junák) a různé neziskové organizace (např. Domy dětí a mládeže, sportovní kluby, nadace, občanská sdružení, spolky – Orel, Sokol).

2.1 Prevence

Volnočasové aktivity vznikají často jako součást preventivních programů v rámci kompetencí pracovníků školy, ale také jako mimoškolní zájmová činnost.

Pojem prevence kriminality definuje Ministerstvo vnitra ČR na svých webových stránkách. Ministerstvo také uvádí strategii boje s kriminalitou mladistvých a součástí této strategie je prevence.

System prevence se vzájemně doplňuje v primární, sekundární a terciární prevenci.

1. *„Primární prevence zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené na nejširší veřejnost. Pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže (využívání volného času, možnosti sportovního vyžití). Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v lokálních společenstvích.*
2. *Sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná sociální péče). Soustředí se na prevenci pře sociálně patologickými jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, interetnické konflikty, dlouhodobá nezaměstnanost) a příčinami kriminogenních situací.*
3. *Terciární prevence spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění vč. rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení ...). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.“ (www.mvcr.cz)*

Odpovědnost za oblast primární a sociální prevence (socializace a sociální integrace) nese rodina, obce a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence, která vyžaduje odbornou náročnost jednotlivých aktivit, patří do resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. Ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany.(www.mvcr.cz)

2.1.1 Způsob organizování prevence kriminality v ČR

V České republice je prevence kriminality organizována na třech úrovních:

1. *Na mezíresortní úrovni* – koordinace resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality (členy jsou Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo obrany, Ministerstvo financí, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo dopravy, Nejvyšší státní zastupitelství, Policejní prezidium ČR, Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity).
2. *Na rezortní úrovni* - programy prevence kriminality vycházejí z působnosti jednotlivých ministerstev.
3. *Na místní úrovni* - do níž jsou zapojeny orgány veřejné správy, policie, nevládní organizace a další instituce působící v obcích. Tyto programy jsou nejefektivnější.

Podstatou těchto programů je součinnost orgánů státní správy, samosprávy, policie a nestátních neziskových organizací. Záměr programu je podmíněn místní situací v oblasti vývoje sociálně patologických jevů, potřebami, zájmem a schopnostmi lidí a finančními prostředky. Za realizaci programů prevence kriminality nesou odpovědnost obecní zastupitelstva. (www.mvcr.cz)

2.1.1 Systém prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy

Strategii preventivních programů předkládá první místopředseda vlády, ministr vnitra a předseda Republikového výboru pro prevenci kriminality (dále jen “Republikový výbor”). Do přehledu jsou vybrány preventivní programy vypisované Ministerstvem školství a tělovýchovy. (www.mvcr.cz)

Do systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy patří jednotlivé instituce a organizace veřejné správy a další subjekty. Jde především o:

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jeho vybrané přímo řízené organizace,
- odbory školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech (s platností od 1.1.2001),
- základní, střední a speciální školy,
- školní družiny, školní kluby, domovy mládeže,
- střediska pro volný čas dětí a mládeže,
- pedagogicko-psychologické poradny a střediska výchovné péče,
- školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.

System prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je tvořen odborným pracovníkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, krajským školským koordinátorem prevence, okresním metodikem prevence a školním metodikem prevence. (www.poradenskecentrum.cz)

2.1.2 Školní metodik prevence (ŠMP)

Mezi úkoly a kompetence ŠMP patří mimo jiné vybudovat tým spolupracovníků, připravit aktivity pro žáky (volnočasové aktivity), spolupracovat s ostatními odborníky (OSPOD, kurátoři, probační pracovník soudu, Policie, okresní protidrogový koordinátor a okresní protidrogová komise) a spolupráce s organizacemi pro volný čas (DDM, sportovní a zájmové organizace, nadace). (www.poradenskecentrum.cz)

2.1.3 Výchovný poradce

Úkoly vyplývající z návrhu vyhlášky o systému školního poradenství: individuální práce s problémovými žáky a jejich rodiči, protidrogová prevence (využití volného času) prevence záškoláctví atd. Výchovný poradce vypracovává individuální vzdělávací programy pro žáky dle diagnostiky a pokynů PPP (Pedagogicko psychologická poradna) a lékařů (např. v tělesné výchově). (www.zsklimkovice.cz)

3 MOTIVACE

3.1 Aktivačně motivační vlastnosti osobnosti

Podněcují člověka k činnosti a určují jeho zaměření. Mezi ně patří potřeby a pudy, zájmy a sklony, aspirace a cíle a životní plány.

Aktivace – uvedení organismu do vnitřní nebo vnější aktivity. (Orlová, 1997) Aktivace znamená souhrn přípravných reakcí, jakousi pohotovost k činnosti. V situacích emočně vypjatých se zvyšuje. Ve spánku máme úroveň aktivace velmi nízkou. V normálních podmínkách by měla být aktivace ve vztahu k náročnosti dané činnosti. V mimořádných situacích však k žádoucímu souladu dojít nemusí. Výsledkem může být nepřiměřené řešení nebo dokonce selhání. (Dovalil, 1988)

3.2 Pojem motivace se dá definovat několika způsoby:

- „Motivace je pohnutka k jednání. Pojem motivace je v psychologii zatím značně nejednotný. Nejčastěji je chápán jako intrapsychický proces zvýšení nebo poklesu aktivity, mobilizace sil, energizace organismu. V zaměření motivace se uplatňuje osobnost jedince, jeho hierarchie hodnot i dosavadní zkušenosti. Za nežádoucí motivace jsou považovány strach, úzkost, bolest aj.“ (Hartl, 1993, s. 110)
- Motivace je souhrn psych. procesů, skutečností, které nutí člověka něco konat nebo nekonat. (Svobodová, 2000)
- Motivace je psychický proces, pro který je charakteristický vznik pohnutek, motivů, které vedou k určitému chování. Zahrnuje takové pojmy, jako jsou snažení, chtění, přání, očekávání, zájem, účel. Motivy, které vycházejí z člověka jsou impulsy (vstát, jíst). Motivy, které vycházejí z prostředí vnějšího, jsou incentivy (úlohy, tresty, odměny). Většinu motivů si člověk uvědomuje, jsou však i takové, které si neumí vysvětlit. V těchto případech vystupují do popředí potlačené touhy, přání, pudy. (Orlová, 1997)
- Motivace - z latinského slovesa movere = hýbat. V češtině se může pro slovo motiv použít slovo pohnutka. Motivace se projevuje tím, že buď

chceme něco získat, nebo se něčemu vyhnout. Psychologové pátrají po příčinách lidského chování a prožívání. (Plháková, 2004)

- Motivace - dávají chování člověka psychologický smysl, tedy hodnotu, která však nemusí být vždy společností uznávána.

„Pojem motivace vysvětluje psychotické důvody chování, jeho subjektivní význam a současně vysvětluje pozorovanou variabilitu chování, proč se různí lidé orientují na různé cíle“. (Nakonečný, 1996, s. 12)
Problémem však je, že některé tyto charakteristiky motivace nelze zcela odlišit od účinků učení. Příkladem může být různý způsob uspokojování vlastních potřeb, ale i dosahování cíle pokaždé jiným způsobem.

„Motivace je intrapsychický proces, který má svůj zdroj ve vnitřní a vnější situaci individua“. (Nakonečný, 1996, s. 17)

Jak uvádí Nakonečný (1996), je třeba rozlišovat motivy a vnější motivující podněty (incentivy).

Motivace souvisí velmi úzce se svědomím. Morální reflexe důsledků chování je to, co se nazývá svědomí, osobní étos, osobní morálka či superego. Je to stejně významný činitel chování, který se však může uplatnit již před vstupem jedince do situace, v níž se ten může octnout nebo ji sám aktivně vytvořit. Svědomí se může uplatnit již ve fázi, kdy si subjekt svůj motivační stav uvědomí ve formě neurčité touhy či určitého záměru. (Nakonečný, 1996:18). Někteří psychologové dávají přednost termínu jednání před termínem chování: vyjadřují tím specificky lidské chování kontrolované vůlí, tj. právě výše uvedenými kognitivními procesy a morální reflexí (svědomím), resp. za jeho specifický znak pokládají vědomé zacílení (záměr, úmysl, přání).

3.3 Potřeby a motiv

Za základní pojmy lze považovat potřebu a motiv.

Motivace je proces iniciovaný výchozím motivačním stavem, v němž je obsažena nějaká privace ve fyzickém či sociálním bytí jedince. Motivace směřuje k odstranění této privace. Toto odstranění je prožíváno jako určitý druh uspokojení. Výchozí motivační stav charakterizovaný nějakou privací lze označit jako potřebu. Něco potřebovat, znamená mít nedostatek něčeho.

Cílem chování tedy je, udržovat stav, který umožní bezporuchové fyzické či sociální fungování. Chování tedy zprostředkovává vztah mezi potřebou a jejím uspokojením. Motiv je obsahem tohoto uspokojení.

Potřeby a motivy jsou klíčové koncepty motivace. Potřeby vyjadřují výchozí motivační stav, který se vývojem (zkušeností) zpředměťuje, tj. nachází určitý objekt činnosti. (Nekonečný, 1996)

Motiv – uvědomovaný zdroj aktivity (Orlová, 1997)

Motiv je pohnutka, příčina činnosti, je to jednání člověka zaměřené na uspokojení určité potřeby. Motiv má cíl a směr, intenzitu, trvalost. Pramení z podnětů vnitřních (vědomých, bezděčných, podvědomých) a nebo vnějších. Motiv má významnou úlohu při emoční, myšlenkové a fantazijní činnosti člověka. Motivы bývají různě klasifikovány, nejčastěji v souvislosti s dělením potřeb. Motivы se někdy dělí na primární (instinktivní, organické) a sekundární (naučené, sociogenní, získané). (Hartl, 1993)

Motivy jsou různorodé, neboť vyplývají z různých potřeb a zájmů. Rozlišujeme tři formy motivu: potřeby, zájmy a ideály. (Hartl, 1993)

Lidské motivы lze rozdělit do 4 okruhů:

- **sebezáchovné motivы** (pud sebezáchovy sebe a druhu, hlad, sexuální motivы, poskytování a přijímání rodičovské péče, instinkty)
- **stimulační motivы** (projevují se hravostí, zvědavostí a vyhledáváním neobvyklých zážitků, patří sem Maslowova hierarchie potřeb – Nižší pohnutky -fyziologické potřeby, potřeby bezpečí, Vyšší pohnutky - potřeby lásky a nákladnosti, potřeby uznání, potřeby seberealizace, potřeby vědění, porozumění a estetické potřeby)
- **sociální motivы** (regulují a ovlivňují mezilidské vztahy i jejich subjektivní prožívání, patří sem i výkonová motivace, potřeba afiliace – sdružování, potřeba intimity, potřeba moci.)
- **individuální psychické motivы** (potřeba sebeurčení, svobodná vůle a vzdor)

Motivy jsou takové duševní projevy, které aktivizují lidské chování. Zaměřují se na určitý cíl a po určitou dobu trvají. Určují směr určité aktivity, její intenzitu a délku jejího trvání. Jsou tedy základní jednotkou motivace.

Rozeznáváme dvě varianty motivů.

- motiv který právě působí – Aktualizovaný motiv,
- motiv existující pouze jako dispozice – Potencionální motiv.

Motivy lze interpretovat jako osobní příčiny určitého chování. V chování člověka se odráží vědomé a nevědomé motivy, vnitřní psychický (potřeby) a somatický stav a vnější prostředí (pobídka, subjektivně významný podnět). (Vágnerová, 2003) Jestliže je vnitřní potřeba velmi silná, stačí k vyvolání takto motivovaného chování sama o sobě nebo ji může stimulovat nepatrný podnět z prostředí. Jestliže je potřeba velmi slabá, je k vyvolání takto motivovaného chování nutná velmi silná pobídka. To znamená, že motiv k určitému chování vzniká v kooperaci vnitřního stavu jedince a vnějšího prostředí.

Cílem motivovaného jednání je dosáhnout uspokojení aktivované potřeby.

Potřeba

Potřeby rozlišujeme z hlediska jejich vzniku a zaměření:

- 1) Primární – biologické potřeby (pudy). Jsou vrozené. Slouží k zachování sebe a rodu. Patří sem pud: výživy, sebezáchovy, agresivity, pohlavní, péče o potomstvo.
- 2) Sekundární – psychosociální potřeby. Nejsou vrozené. Působením vnějšího prostředí se rozvíjejí. Patří sem např. potřeba: bezpečí, lásky, uznání, úcty, sebeúcty, poznávací, stimulace, citové jistoty, budoucnosti, atd. (Vágnerová, 2003)

3.4 Motivace v systému regulace psychické činnosti

Procesy regulace chování jsou obecně řečeno, motivace a učení, které také závisí na motivaci. Psychická regulace činnosti má dvě základní komplementární složky, kognitivní a motivační. Tyto dvě složky se utváří v procesu učení. (Nakonečný, 1996)

Regulace udržuje fyziologickou a psychickou rovnováhu jedince, a proto jejím východiskem sou potřeby, které odrážejí porušení této

rovnováhy. Celý život člověka se tedy soustředí na udržování psychofyziologické rovnováhy, tedy na potřeby. (Nakonečný, 1996)

3.5 Motivace a chování

Motivace dává chování smysl. Důležitá však je kromě motivace také kognitivní analýza situace. Pokud chápeme jako konstituující činitele motivace potřeby, pak každé chování je motivováno, některé potřeby však nemají vědomou psychickou odezvu. Chování je dále determinováno kulturními normami prostředí. (Nakonečný, 1996)

3.6 Motivace a emoce

Vznik potřeb, průběh instrumentálního chování, zejména narazí-li na překážky (frustrace) a dosáhne-li cíle, je spojen s emočními zážitky, nejsilnějšími ve finální fázi dovršující reakce (uspokojení). Některé potřeby a motivy jsou přímo definovány v termínech konkrétních emoci – strach, hlad, únava, porozumění, láska atd. Platí tedy rovnice: konkrétní emoce = vzrušení + kognitivní interpretace situace. Motivované chování směřuje k dosahování příjemného a vyhýbání se nepříjemnému. Motivující je dosažení nejen smyslového blaha, ale i duševního (duchovního) blaha. Emoce a motivace jsou tedy dvě stránky jednoho funkčního komplexu. (Nakonečný, 1996)

3.7 Motivace a učení

Je empiricky doloženo, že je motivace podmínkou učení. *„Nezastupitelnou podmínkou učení jsou odměny a tresty, tj. emoční aspekty probíhající činnosti, signálů a důsledků chování, ale hodnoty odměny či trestu získává podnět svým vztahem k motivaci a chování získává svou instrumentální mimo jiné tím, že vede k dosahování odměn a k vyhýbání se trestům – t je jiná formulace jeho smyslu.“* (Nakonečný, 1996, s. 53) Učením vznikají sekundární motivační systémy.

3.8 Motivace a společenské podmínky života

V každé kultuře je dominantní jiný druh motivů vedoucí k žádoucímu nebo nežádoucímu chování. *„Vedle civilizačních činitelů a kulturních zvláštností působí n motivaci člověka i takové jevy společenského života, jako jsou ekonomický tlak, politické ideologie, nápodoba sociálního statusu „vyšších vrstev“ a životního stylu určitých kategorií obyvatelstva atd.“* (Nakonečný, 1996, s. 55)

3.9 Motivace a osobnost

Motivace vždy vyjadřuje osobnost subjektu. *„Osobnost organizovaný celek duševního života člověka, jehož centrem je ego, s tendencí po udržování, zvyšování hodnoty sebe sama“.* (Nakonečný, 1996, s. 56)

3.10 Vývoj motivačních systémů

Vše živé, fungující se vyvíjí. Primární či vrozený motivační systém – tvoří ho vrozené reflexy a instinkty. Umožňují účelovým chováním přizpůsobit se základním životním situacím. Patří k vrozené výbavě novorozence. Rozlišujeme vrozenou (reflexní, instinktivní) a naučenou (zvykovou a volní) úroveň motivačních systémů. Naučené motivace vznikají na základě emočních reakcí. Znamená to naučit se získávat určité odměny a vyhýbat se určitým trestům. Člověk se učí novým cílům: přeměnou prostředků v cíle, nápodobou, společenským oceněním, vlivem autority.

Hodnoty se stávají součástí sebepojetí a fungují jako motivy jeho obrany. Člověk hlídá sám sebe, aby byl tím, kým chce být.

Vývojově nejvyšší motivační systém je tzv. volní regulace chování či vůle, chápaná jako vlastnost i jako proces. Vůle je aktivním pojetím sebepojetí. *„Volní akt je výsledkem složité interakce celé řady činitelů a je zvláštní, vývojově nejvyšší formou chování, resp. regulace činnosti psychikou.“* (Nakonečný, 1996, s. 85)

3.11 Principy motivace

- Princip udržování a restaurace psychické rovnováhy: udržují rovnováhu. (Nakonečný, 1996)

- Kognitivní disonance: východiskem jsou neslučitelné poznatky (informace), které má jedinec k dispozici, resp. ty, které dostal, s těmi, které již měl. (Nakonečný, 1996)

- Sociální interakce jako vzájemná výměna hodnot: lidé si v kontaktu vyměňují hodnoty. Snaží se, aby hodnota kterou získají, nepřesáhla hodnotu, kterou vynaloží. Sociální hodnoty jsou vyjádřeny pozitivními reakcemi subjektu na chování a postoje druhých lidí. (Nakonečný, 1996)

- Princip hédoismu (z řeckého *hédoné* = *slast*) síla motivace závisí na intenzitě afektivního vzrušení, příjemného i nepříjemného, což se prokazuje mimo jiné. (Nakonečný, 1996)

3.12 Frustrace, konflikt a stres

Jak jsme již uvedli, za všech okolností směřuje motivace lidského chování k restauraci psychické rovnováhy, k dosahování příjemného a vyhýbaní se nepříjemnému. Tím nepříjemným mohou být náročné životní situace vedoucí k frustraci, konfliktu a stresu. Vyjasněme si i nyní co tyto pojmy znamenají.

„Frustrace: je souhrn těchto skutečností

- *vnější situace blokující dosažení nějakého cíle*

- *vnitřní psychický stav, který této situace vyvolává, vyznačující se vznikem emoce*

- *zvláštní způsob chování, které jsou touto situací a vnitřním stavem jedince, jenž byl touto situací vyvolán, způsobeny a vyznačující se převážně nevědomým pokusem vyrovnat se s touto situací a zbavit se vnitřní tenze, která s ní souvisí.“* (Nakonečný, 1996, s. 121)

Každý jedinec se vyznačuje určitou hladinou frustrační tolerance – odolnosti vůči zátěžové situaci. Projevuje se také v tendenci jedince vynakládat úsilí na překonávání překážek. Vnitřně vyrovnaní jedinci mají vyšší frustrační toleranci.

Reakcí na frustraci jsou: kompenzace, racionalizace, fantazie atd.

Frustrace může vyústit v agresi. Projevy agrese však mohou být tlumeny strachem z trestu. Agrese může být transformována na sebe sama (autoagrese) nebo na jiný objekt (po vytěsnění).

Důsledky frustrace jsou negativní, není-li zvládnuta, může vést až k poruchám chování. Důsledky však mohou také být pozitivní, tím že frustrovaný subjekt nedosahuje svého cíle, stává se cíl atraktivnějším a sílí snaha po jeho dosažení. (Nakonečný, 1996)

„**Konflikt:** Je to případ frustrace kdy konflikt vystupuje ve dvojí rovině, obecně psychologické a sociálně psychologické.“ (Nakonečný, 1996, s. 133) První znamená rozhodování mezi dvěma a více tendencemi prožívání a druhý znamená střet zájmů, cílu atd. v interpersonálních vztazích.

S konflikty je spojeno rozhodování. S tím souvisí problém přebírání rizika, zodpovědnosti za svá rozhodnutí. (Nakonečný, 1996)

Stres: je to velmi silná frustrace nebo situace na níž se nelze adaptovat. Pojem stresu zavedl H. Selye pro charakteristické fyziologické reakce, jimiž se organismus brání zátěžím různého druhu. Ty vytváří adaptační syndrom. Ten má tři fáze: 1. poplachová reakce, 2. přizpůsobení, 3. vyčerpání.

Rozlišujeme psychické, fyzické a sociální stresory. Tyto se mohou navzájem kombinovat a podporovat se. Stresové situace vedou často k ohrožujícím psychickým a tělesným stavům člověka. Důsledky jsou tedy tzv. psychosomatické choroby.

Reakce na stres je buď útěk a nebo útok. Symptomy stresu jsou zvýšená vzrušivost X utlumenost, křečovitost X ochablost, nesoustředěnost, svalový třes X ochablost, přeskakující hlas, zkratkovité jednání, netrpělivost, narušenou plynulost myšlení, chybné úkony, rigidita, nemístná agrese, úzkostnost, neschopnost sebeúcty, deprese, roztržitost, žaludeční a střevní obtíže, zvýšení KT, zvýšení cholesterolu, vyrážky, vypadávání vlasu, tiky, aj.

Stresové stavy jsou spojovány s chronickou úzkostí, přetížením, potlačovaným vztekem, erotickými problémy, sociálními bariérami, nezaměstnanosti atd.

Stres má tedy hlavně negativní důsledky, ale lze nalézt i pozitiva. Stres může člověka „psychicky zocelit“.

Stres má tři emoční důsledky: 1. navenek zaměřený hněv (zlost, vztek), 2. dovnitř zaměřený hněv (deprese) a 3. strach či úzkost.

Ve zvládnání stresu hrají důležitou roli vlastnosti osobnosti, existenční podmínky a různé způsoby. (Nekonečný, 1996)

3.13 Motiv výkonu (výkonová motivace)

Výkonová motivace je skutečnost, že sám výkon a jeho zlepšení se může stát pohnutkou k pokračování v činnosti. (Hartl, 1993)

Všichni lidé touží po úspěchu, ale liší se silou motivu výkonu. Tato síla je dána poměrem touhy po úspěchu ke strachu ze neúspěchu, takže čím je tento strach větší, tím je motiv výkonu slabší. Z toho potom můžeme vyvodit, že existují dva typy lidí – orientované na dosahování úspěchů a orientované na vyhýbání se neúspěchu. To se projevuje již u školáků u jejich vztahu k aspiracím a úkolům. Výkon a jeho kvalita jsou determinovány jednak úrovní motivace, ale také úrovní příslušných schopností. Otázkou je, zda je vztah výkonové motivace k fantazii a chování takový, že lze dokázat zda fantazie o výkonech je indikátorem výkonového chování.

„*Motiv výkonu je chápán jako afektivní dispozice.*“ (Nekonečný, 1996, s. 227) Ve výkonové motivaci se uplatňují tři proměnné: 1. pohnutka k určitému specifickému úspěchu, 2. očekávání úspěchu, 3. zážitek úspěchu. (Nekonečný, 1996) Současně se však uplatňuje strach z neúspěchu a ten je spojen s devalvací ega. Prakticky to znamená, že dítě se bojí dalšího neúspěchu ve škole, proto tam nechodí.

Podstata motivu výkonu je emocionální. Důležitým pro motiv výkonu je minulá zkušenost, zejména výchova v rodině. Silný motiv výkonu tedy souvisí s časným vedením dítěte k samostatnosti a s velmi působivým odměňováním za jeho úspěšnost. Osoby s vysokým motivem výkonu vykazují pohotovost k převzetí úkolů. U dětí je vidět rozdíl mezi dětmi s vysokým a nízkým motivem výkonu na podávání výkonu. Např. děti s vysokým motivem výkonu při prvním setkání s novým úkolem vykazují přiměřenější řešení, rychleji rozeznávají podstatné a irelevantní znaky, užívají v časové

jednotce více verbálních informací, které lépe podržují v paměti, dříve se učí ze svých chyb atd.

Síla motivu výkonu pozitivně souvisí s některými aspekty socializace. „S odměňováním chování zaměřeného na výkon, s trestáním nedostatku chování zaměřeného na dosažení výkonu, s frustrací chování zaměřeného na dosažení výkonu a s konfliktovým učením v oblasti výkonu.“ (Nakonečný, 1996, s. 231) Úspěchy vedou ke vzniku a zvyšování sebevědomí a ctižádosti, což souvisí s výši aspirací.

Významné je očekávání úspěchu. Výkon se snižuje, klesá-li vyhlídka na výhru, nebo stoupá-li nad poměr 50:50. (Nakonečný, 1996)

S motivem výkonu je spjata úroveň aspirace. Úroveň aspirace je proměnlivá veličina a je ovlivňována mnoha činiteli. Nejdůležitějším z nich je úspěch. V úrovni aspirace se tedy projevuje očekávání úspěchu nebo neúspěchu a zpětná vazba z vyplývající skutečnosti. Důležitý je také vztah úkolu k egu. Jak moc je zasažen případným neúspěchem.

Lze tedy principy proměn úrovně aspirace shrnout:

- prožívání úspěchu a neúspěchu je vázáno na to, jak se obtížnost úlohy subjektu jeví v rámci jeho zkušenosti
- úspěchy a neúspěchy jsou prožívány na střední úrovni subjektivní představy obtížnosti
- v subjektivním hodnocení obtížnosti úlohy existují přesuny, takže co bylo těžké, se nyní může jevit lehkým a naopak
- s úrovní aspirace je spojena určitý postoj k riziku
- konkrétní úroveň aspirace je určována také situačními faktory, jako je důležitost úkolu, jeho reálnost, časová distance možného dosažení cíle a další.

Aspirace tedy vyjadřuje míru úspěšnosti či neúspěšnosti, souvisí s mírou sebevědomí a ctižádostivosti, což hraje důležitou roli ve vztahu ke schopnostem. (Nakonečný, 1996)

3.14 Motivace a vůle

„Motivaci chápeme v nejširším slova smyslu jako souhrn činitelů, které podněcují, směřují a udržují chování člověka.“ (Řepka, 2005, s. 51)

Relativně nejvíce je propracována teorie výkonové motivace. Různé teorie se ověřovaly jak na sportovcích, na manažerech a obchodnících (Mc Clelland 1965), na žácích (Kolb 1965, Beier 1976, Krug, Mrázek Schmidt 1980, Hondlík 1985), učitelé (Mehta 1968). U žáků byl výkonově motivační tréninkový program součástí výuky tělesné výchovy a byl zaměřen na nácvik kooperace, realistického stanovení cíle atd. U většiny skupin, byl sledán pokrok v nárůstu výkonnosti a zdatnosti, zvýšeného očekávání úspěchu. V některých případech však tyto výsledky časem vymizely.

Autodeterminační teorie Deciho a Ryana (1985), která umožňuje přechod od vnější motivace až k motivaci vnitřní, či přesněji k motivaci autodeterminované. Autodeterminační teorie vychází ze tří základních potřeb: potřebu kompetence, sounáležitosti a autonomie.

Vnitřně motivovaní lidé se angažují v činnostech, které je zajímají, činí tak s vědomím vlastní vůle.

Vnější motivace - rozeznáváme 4 typy – regulace 1.externí (vnější), 2.intrajektovaná, 3.identifikovaná a 4.integrovaná. „*Zvnitřnění, internalizace, je proces, jehož prostřednictvím lidé mění svou motivaci z regulace vnějšími prostředky na regulaci vnitřními procesy.*“ (Řepka, 2005, s. 69)

1. Vnější regulace je typická takovým jednáním, jehož impulsem je jiná osoba, která může odměňovat nebo trestat. V tomto případě zde není žádný prostor pro autoregulaci, jednání probíhá na základě vnější závislosti a to je hlavním motivačním zdrojem.
2. Introjektovaná (vynucená) regulace – člověk je nucen přijmout určitá pravidla chování nebo požadavky na výkon, která jsou provázena slibem odměny nebo trestu. Nedá se integrovat vnitřním „já“ osobnosti, takže takové chování není považováno za autodeterminované.
3. Identifikovaná regulace – člověk se ztotožňuje s žádoucími hodnotami a sám akceptuje regulaci. Požadovaný proces se stává součástí „já“. Jedinec se ztotožňuje s novými hodnotami. Většina výkonově motivovaného jednání je tohoto typu.

4. Integrovaná regulace – vývojově nejvyšší forma a nejrozmanitější typ vnější motivace. Osobnost se identifikuje s ostatními hodnotami a potřebami. Tento typ regulace vede k úplné autodeterminaci a autonomii.

Čím se liší integrovaná (vnější) regulace od regulace vnitřní? Obě jsou autonomní. Vnitřní motivace je charakterizována jako zájem o vlastní činnost. Integrovaná souvisí s aktivitami, kterou jsou pro člověka důležité, provádí je, ale nemusejí být pro něj zajímavé. (Řepka, 2005)

Povaha vnitřní motivace, vnější a amotivace

Vnitřní motivace se týká vykonávání určité činnosti pro člověka samotného a potěšení, uspokojení. Opakem je motivace vnější, která také vede k angažovanosti v činnosti, ale důvodem jsou externí odměny. Amotivace se týká nedostatku motivace. Jedinci mají jen nepatrnou motivaci k provádění jakékoliv aktivity. (Řepka, 2005)

Motivační struktura je snáze ovlivnitelná u mladších věkových kategorií. Motivační struktura člověka se s věkem mění a spontánní potřeba pohybu může ztrácet svůj akcent.

Pozitivní vztah jedince k činnosti se vytváří na základě příjemných prožitků spojených s úspěchem, s pocitem vlastní kompetence atd. (Řepka, 2005)

„Formování pozitivního vztahu k pohybovým aktivitám dětí už ve škole je jednou z cest, která může přispět k vytváření zdravého životního stylu v jejich dalším životě. Pozitivní motivace k pohybovým činnostem však musí být kontinuální po celou dobu školní docházky. V dnešní době, která nabízí široké spektrum činností pro děti hypokinetického charakteru, je to obzvláště žádoucí.“ (Řepka, 2005, s. 161)

3.15 Další pojmy obsažené v motivaci:

3.15.1 Hodnoty

Hodnota je názor na to, co je žádoucí, dobré, a co nežádoucí, zlé. Hodnota je vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitému objektu, situaci,

události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním jeho potřeb, zájmů. Hodnoty se vytvářejí a postupně diferencují v procesu socializace. Hodnota je součástí společenského vědomí. Lze ji dělit na pozitivní (žádoucí) a negativní (nežádoucí), absolutní a relativní, přímé a nepřímé. Hodnoty dělíme podle obsahu – estetické, etické, logické aj. Hodnoty odrážejí kulturu společnosti. (Hartl, 1993)

3.15.2 Hierarchie hodnot

Hierarchie hodnot je uspořádaný systém hodnot podle důležitosti. Určuje nejobecnější postoje, životní styl a morálku každého člověka. (Hartl, 1993)

3.15.3 Aspirace

Aspirace je dle K. Lewina úroveň vlastního výkonu, kterou jedinec očekává na základě předchozího výkon v dané situaci; podle rozdílu mezi očekávaným a dosaženým výsledkem posuzuje pak svůj výkon jako úspěch či selhání; poměr mezi úrovní aspirace a skutečným výkonem je u člověka relativně konstantní, vyšší výkon v jedné oblasti může zvýšit aspirační hladinu i v jiné; úspěch aspirační úroveň zvyšuje, neúspěch snižuje, lidé neúspěšní mívají sklon k aspiracím nereálně vysokým nebo krajně nízkým. (Hartl, 1993)

4 SPORTOVNÍ MOTIVACE

V dnešním konzumně a komerčně orientovaném sportu v některých druzích může dojít k redukování sportovní motivace jen na otázky peněžního ohodnocení, a to nemusí být v souladu s etickými kritérii a psychologii sportovních činností.

Osobnost jedince je charakterizována velmi rozmanitou variabilitou vlastností. Navenek se pak projevují různými projevy jednání. Ve styku s ostatními lidmi je někdo bojácný, jiný rozhodný či naopak nerozhodný, samostatný, odolný vůči něčemu atd. Vlastnosti se projevují a utvářejí v činnosti. To je pro trénink dětí velmi důležité.

Ty vlastnosti osobnosti, které jsou podmínkou pro úspěšný výkon nějaké činnosti popisuje psychologie jako schopnosti.

Člověk se s hotovými schopnostmi nerodí. Ale má vrozený základ schopností a ten označujeme jako vlohy či dispozice. Schopnosti jsou tak zčásti dědičné a zčásti jsou výsledkem vývoje. Jsou ovlivňovány prostředím, záměrnou výchovou nebo tréninkem. *„Ovlivňování a rozvíjení schopnosti patří k podstatě sportovního tréninku, tím, že se mění schopnosti, mění se úroveň sportovní výkonnosti.“* (Dovalil, 1988, s. 28)

Obsah termínu „motivace“, a tedy i motivace ke sportovní činnosti, je rozsáhlý. Ve sportu se zajímáme hlavně o motivy, které přivádí sportovce k aktivní účasti nebo jej naopak od ní odvádějí. Jejich poznání patří mezi hlavní klíče k úspěchům a umožňují chování sportovce vhodně (ale i nevhodně) usměrnit. Jako příklad motivů ve sportu si uveďme uspokojení z pohybu, ze spolupráce, ze zdařilých pokusů, z vítězství, dojmy ze zájezdů ale i motivy v dnešní době převládající, jako jsou popularita, prestiž, materiální výhody atd.

Lidé se liší v různých znacích a vlastnostech, tedy i motivy ovlivňující naši činnost mohou být různé a časem se většinou mění. Zpočátku to bývá neuvědomělý prožitek, náhodné vlivy, např. napodobování sportovních vzorů z televize, později uplatnění v soutěži, vítězství přinášejí slávu, pocty atd.

Důležité je připomenout vývojové hledisko: psychika dětí se značně liší od psychiky dospělých. Psychicky se dítě značně mění, vyvíjí a utváří.

Jeho psychika není tak stabilní, jako u dospělých osob. Tomu by vždy měly odpovídat naše přístupy a požadavky. (Dovalil, 1988)

4.1 Motivační struktura sportovce a její vývoj

„Každý sportovec je ovlivňován řadou motivačních seskupení, hlavních, vedlejších, navzájem se překrývajících i často vzájemně protichůdných.“ (Slepička, 2006, s. 72) Tato motivační seskupení spolu s osobností sportovce podléhají určitému vývoji a tvoří složitou a proměnlivou motivační strukturu každého sportovce.

Stadia vývoje motivace sportovce:

- 1) Generalizace motivační struktury sportovce: první stádium. Menší výběrovost při volbě sportovní činnosti, rozptýlenost zájmů a časté změny sportů. Mladému sportovci nezáleží na tom, jaký sport provozuje, řídí se vnějšími podněty (např. parta) a libostí prožitků. Vliv mají nahodilé okolnosti - sportoviště blízko bydliště, četba, vliv blízkých lidí, školní TV aj.
- 2) Diferenciace motivační struktury: druhé vývojové stádium. Mladý sportovec již diferencuje svůj postoj ke sportovním činnostem na základě úspěchů a neúspěchů. Libost začíná být spojována s úspěchem ve sportovní činnosti. Tím se tvoří relativně trvalý základ motivace již určitého druhu sportovní činnosti, ve které je sportovec úspěšný a dochází k výběru dominantního zaměření. Trénink je systematictější, emocionální přístup je doplňován racionálním poznáváním obsahu i teoretických základů určité sportovní disciplíny.
- 3) Stabilizace motivační struktury: Kulminační stádium. Účinnost motivů soutěžních, sebeuplatnění a sociální odezvy, směřující k dosažení vysoké výkonnosti. Kromě libosti z pohybu, je výkonnost stavěna do služeb cílů sekundární motivace (osobní cíle – vítězství, rekordy,

pocty, sláva, finance; společenské - reprezentace, kontakty, masmediální viditelnost; a další cíle).

- 4) Involuce motivační struktury: posledním vývojovým stádiem. Přetrvává citově i rozumově podložený vztah ke sportu. Ustupují seberealizační motivy. Do popředí se dostávají primární motivy sportování – provádění sportovní činnosti pro ni samu, bez zvláštního zřetele ke vztahu dosahovaných výkonů k výkonům maximálním. „Z psychologického hlediska je zajímavé, že takto motivovaným sportovcům se často dobře závodí a mívají relativně velké úspěchy, často větší než dříve.“ (Slepička, 2006, s. 73) Je to způsobeno zkušenostmi a vyrovnaným vztahem k úrovni vlastního výkonu.

„V negativním případě involuce motivační struktury sportovec racionálně usiluje získat ze sportu maximum před definitivním závěrem sportovní kariéry.“ (Slepička, 2006, s. 73) Sportovec taktizuje s přestupy, smlouvami a snaží se udržet v přízni sponzorů. Někdy nejde o finanční zisk, ale o původní slávu, která sportovci chybí a o snahu odstranit v svém životním stylu akční vakuum, ke kterému po ukončení vrcholového tréninku nutně dochází. To jsou důvody proč se můžeme setkat s návraty sportovců po ukončení kariéry. (Slepička, 2006, s. 73)

4.2 Aspirace ve sportu

Aspirace ovlivňuje úspěch.

„Ve známé a vyzkoušené sportovní činnosti má sportovec poměrně přesné nároky na svůj každý další výkon. Těmto subjektivním nárokům, vyjadřujícím sportovcovo sebehodnocení, říkáme aspirační úroveň.“

Dosavadní výzkum prokázal, že sportovní aspirace jsou ovlivněny především posledním výkonem v dané činnosti.“ (Slepička, 2006, s. 74) Mladší sportovci a muži mají vyšší aspirace než starší sportovci a ženy.

„Následný výkon převyšující předchozí aspiraci je prožíván jako úspěch a naopak výkon nižší znamená frustraci. Úspěch další aspirace zvyšuje a frustrace zpravidla aspirační úroveň snižuje.“ (Slepička, 2006, s. 74)

Ke sportovnímu přístupu patří hyperaspirativnost. Hyperaspirativnost znamená permanentně vyšší aspirační úroveň, než byl poslední výkon v činnosti. Z toho plyne, že sportovec má neustále tendenci se zlepšovat, přesně v logice sportovního zdokonalování. Je to výraz motivovanosti a vytváří to napětí a obavy z toho, zda aspirace budou dosaženy a je to i předpokladem následných frustrací. Jako logické se jeví, že sportovci své aspirace po úspěchu daleko ochotněji zvyšují, než po neúspěchu snižují. (Slepička, 2006)

Nebezpečná je situace u dlouhodobě úspěšných dorostenců, kteří přecházejí do vyšší věkové kategorie s vyrovnanější konkurencí. U nich mohou po frustraci vzniknout problémy s motivací k další sportovní činnosti (rezignace).

4.3 Výkonová motivace

„Obecně je výkon funkcí schopností a motivace.“ (Slepička, 2006, s. 75)

Teorie výkonové motivace vznikla v 60 letech minulého století mimo psychologii sportu (Atkinson, 1966) v USA. Její význam přesáhl do sociologie etnologie a pedagogiky.

„Podle teorie výkonové motivace tendence ke sportovní aktivitě vzniká z rozdílu mezi tendencí dosáhnout úspěchu a tendencí vyhnout se selhání.“ (Slepička, 2006, s. 75) Z toho lze vyvodit, že aktivita zaměřená k velkému sportovnímu výkonu je vždy výslednicí konfliktu mezi dvěma protichůdnými tendencemi. První tendence = dosáhnout úspěchu. Druhá tendence = vyhnout se sportovnímu selhání, neúspěchu. Sportovce můžeme zpravidla počítat mezi tu část populace, kde je tendence k úspěchu velmi zvýrazněna a je typickým osobnostním rysem (realitně trvalým).

V psychologii sportu a zvláště při výběru talentů, kdy vysoká potřeba velkého výkonu je zárukou stabilní motivační struktury, se nabízí široké využití znalostí o dynamice potřeby velkého výkonu u jednotlivých sportovců.

Potřeba výkonu je hlouběji založena v osobnosti člověka a je relativně nespecifická. *„U sportovců však výsledky ukazují, že hlouběji je založena pouze tendence k úspěšnému velkému výkonu, ale vlastní potřeba úspěchu je*

záležitostí situační.“ (Slepička, 2006, s. 77) U sportovců je potřeba výkonu orientována především na sportovní oblast vlivem diferenciacce a stabilizace motivační struktury. Potřebu velkého výkonu aktualizují situace, ve kterých se cítí sportovec být kompetentním (soutěže vlastního sportu).

Zdroje výkonové motivace jsou ve faktorech ontogenetického vývoje, dále souvisejí se sociální rolí a situačními vlivy. V průběhu ontologického vývoje dochází k sociálnímu učení, která produkuje výkonovou motivaci. Velký význam je zde kladen na výchovné vlivy. Důležitý je trénink samostatnosti a nezávislosti a to zejména v prvních osmi letech života. *„Dále je potřebně rodinné klima s výkonově orientovanou aspirační úrovní, harmonické a vřelé, které stimuluje výkonové snažení dětí a vychovává je k autonomii.*“ (Slepička, 2006, s. 78)

4.4 Potřeby a motivy

Protože je značně obtížné vymezit pojem motivace ve sportovní činnosti, hovoříme raději o motivaci sportovní činnosti, tj. o příčinách a podmínkách jednání ve sportu, ať jsou jakéhokoli druhu.

Pro tělovýchovné činnosti je významné, že jednou ze základních biologických potřeb, je potřeba tělesného pohybu. Potřeba pohybu vzniká nahromaděním energie v pohybových centrech nervové soustavy (zejména v korových buňkách). Potřeba pohybu je vyvolána také periferními signály ztuhlosti (dlouhé sezení, stání). Tato biogenní intenzita má různé intenzity u věkových skupin. U mládeže je nejvyšší a u seniorů nejnižší. Mění se i s nemocí, úrazem a únavou, s návyky životního režimu a způsobem života.

Již od dětství jsou nežádoucí způsoby uspokojování potřeby tělesného pohybu utlumovány a společensky vhodné posilovány.

K dalším potřebám, které mají vliv na sportovní činnost patří: potřeba opakování činnosti, potřeba změny, potřeby související s utvářením vztahů mezi lidmi (potřeba citových vztahů, potřeba hodnocení a uznání) a dá se zde využít třídění potřeb podle Madsena (Slepička, 2006, s. 79) – motivy společenského kontaktu; motivy dosahování něčeho; motivy prestiže; motivy akvizice, tj. nabývání a vlastnění; emocionální motivy agrese a dosažení bezpečí.

Potřeby sportovce jsou uspokojovány postupně. Nejdříve základní fyziologické potřeby, potřeba bezpečí, potřeba sounáležitosti, potřeba uznání a nakonec potřeba sebeuplatnění.

Důležitým pojmem je „zájem“. Pro jedince je důležitá charakteristická určitá struktura jeho zájmů, jejich intenzita, hloubka, trvalost a aktivita. *„Ve sportovní oblasti znamená zájem specifickou zaměřenost poznávacích procesů na určitý podnět, osobu, činnosti, nebo určitou oblast jevů, které souvisejí se sportovní činností.“* (Slepička, 2006, s. 80)

„Z rozboru motivace sportovní činnosti vyplývá, že sportovní činnost je silně motivována sama o sobě, neboť vychází přímo z různých základních tendencí a biogenních potřeb. Kromě toho je činností dobrovolnou a zájmovou. Při sportovní činnosti se však silně uplatňují i nejrůznější vnější pobídky.“ (Slepička, 2006, s. 80)

5 SOCIOKULTURNÍ ZNEVÝHODNĚNÍ (HANDICAP)

Jak bylo uvedeno v názvu diplomové práce jsou jejím tématem volnočasové aktivity pro sociálně znevýhodněné (= sociálně handicapované) dospívající. Proto je nezbytně nutné se na tomto místě zmínit o tom, co to sociální handicap je, které typy dospívajících lze do této kategorie zařadit a jaké možnosti volnočasových aktivit tito dospívající mají.

Sociální znevýhodnění definuje Zákon 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v § 16, odstavci 4., písmenu a) až c) takto:

„Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona:

- a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,*
- b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo*
- c) postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu (Zákon č. 325/1999 Sb., O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., O Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů)“*

Člověk, který je odlišný od ostatních (sociokulturně, etnicky, odlišná identita, styl života) často získává nižší sociální status. Odlišnost u lidí vyvolává nejistotu. Odmítání je nejjednodušším obraným mechanismem. Proto společnost často odmítá člověka, který se něčím odlišuje od ostatních členů společnosti. Postoje společnosti k lidem se sociokulturním handicapem bývají ovlivněny nedostatečnými znalostmi a zkušenostmi. Nízká informovanost tak vede k převaze emocionální složky nad rozumovým hodnocením.

Hranice, kdy se odlišnost stává handicapem, je dána aktuální společenskou normou. *„Handicap představuje odchylku od normy, která přináší zatížení, znevýhodnění.“* (Vágnerová, 1999, s. 356) Tento handicap svého nositele stigmatizuje. Sociokulturní handicap vyplývá z odlišnosti sociální příslušnosti a socializace. *„Socializace (– z latinského socialis = společný) je sociologický pojem, který označuje proces, během kterého se jedinec začleňuje do společnosti. Probíhá – li socializace úspěšně, individuum má v sobě zakotveny sociální normy, hodnoty, vystupování, ale tak*

sociální role svého společenského a kulturního okolí.“ (www.encyklopedie.seznam.cz) S tím souvisí omezení v oblastí zkušenosti, které jsou jiné nebo nedostatečné. Takto handicapovaní lidé jsou členy minoritní skupiny. Avšak tato skupina se musí do určité míry majoritní společnosti přizpůsobit. Snahou majoritní společnosti je, aby se jí minoritní skupiny co nejvíce přizpůsobily a tím se staly srozumitelnější.

Integrace je vyšším stupněm adaptace. Odlišný jedinec musí v sobě potlačit nepříjemné emoce, které s adaptací souvisejí. Jedná se o náročnou situaci a proto je důležité, aby integrující se jedinec byl dostatečně motivován.

Součástí negativního postoje k minoritě je stereotypizace – předpoklad existence nežádoucích osobnostních charakteristik, které jsou dány příslušností ke skupině. Důležitým znakem je sklon ke generalizaci – tendence hodnotit všechny stejně bez jejich individuálních odlišností.

Hlavní problémy sociokulturní odlišnosti:

- Komunikační problémy. Pokud člověk nemá potřebné jazykové kompetence, orientuje se hůře v jakékoli sociální situaci. Neschopnost verbálně komunikovat na přijatelné úrovni funguje jako sociální stigma. Cizinec, který nerozumí, vyvolává v člověku nepříjemné pocity napětí, protože si nejsou jisti, jestli jim porozuměl. Komunikační nedostatky vedou k sociální izolaci.
- Problémy s hodnotami a normami chování. Je potřeba přijmout hodnoty a normy, které má majoritní společnost. Mezi starými a novými tak vzniká konflikt.
- Styl života a specifický obsah rolí (např. hierarchie rodinných rolí). (Vágnerová, 1999)

Výše uvedené problémy se týkají převážně Romů a emigrantů. Jedním z řešení adaptace dětí může být podobný program, jakým je The Icehearts, který bude popsán v další části práce.

Mezi občany se sociálním handicapem však lze zařadit také děti s mentálním nebo tělesným handicapem, děti s poruchami chování a učení,

děti agresivní, děti z chudých rodin, děti z dětských domovů, děti z neúplných rodin, týrané děti, děti z manželských krizí, děti s alkoholovou a nealkoholovou závislostí, děti s patologickým hráčstvím, predelikventní a delikventní skupiny, agresivitu, dále osoby s nově rozšířenými vlivy civilizačních onemocnění - AIDS, karcenomy, alergie a bronchiální astma, poruchy krvetvorby, diabetes mellitus I. a II. typu atd. (www.akademietabor.cz) I tyto děti jsou zahrnuty v projektu The Iceherats dodnes.

Děti, které mají poruchu chování řadíme také mezi děti se sociálním handicapem. Tento pojem zahrnuje širokou škálu nekontrolovaného chování. Toto chování porušuje základní práva ostatních a většinu sociálních norem. Nejčastějšími symptomy jsou krutost k lidem a zvířatům, ničení majetku, lhaní a krádeže. Dále se u těchto dětí vyskytuje opoziční chování. Charakteristickým rysem těchto dětí je fyzická agresivita, dominuje ztráta přizpůsobivosti, opakované odmítání plnění požadavků dospělých. Často provádějí činnosti, které obtěžují ostatní, jsou zlomyslné, nedůtklivé, mstivé. V případě konfliktu nepovažují sami sebe za zdroj obtíží a chybu vidí v jednání druhých. Mezi příčiny vzniku a přetrvávání poruch chování a delikvence patří kromě biologických a psychologických také sociální faktory. Negativními faktory jsou vysoká nezaměstnanost, nedostatek vzdělání, rozpad rodinného života a existence subkultury, kde je delikvence akceptována. Časně antisociální chování v dětství a znevýhodněná socioekonomická situace v rodině predikují trestné činy (Zelinková, 2001). Poruchy chování lze rozdělit podle Vágnerové (in Zelinková, 2001) na agresivní a neagresivní. „Mezi neagresivní poruchy chování se řadí lži, záškoláctví, útěky a toulání, krádeže a drogy. Agresivní poruchy chování jsou charakteristické porušováním sociálních norem spojených s fyzickým násilím“. (Vágnerová, 1993, s. 123) Pojem mladistvý a mládež pro účely zákona o soudnictví stanoví § 2 zákona č. 218/2003 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže:

- nezletilý (dítě) 1 – 14 let,
- mladistvý – osoba ve věku 15 – 18 let,
- mládež – osoba ve věku 1 - 18 let.

Děti s poruchou chování mohou být natolik nezvladatelné že jim může být soudem nařízena:

- ústavní výchova (je nařizována soudem dle § 46 Zákona o rodině č. 94 z roku 1963, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena či narušena a případná jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit),
- uložena ochranná výchova (je ukládána soudem dle § 46 Zákona o rodině, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno, dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo vyžaduje-li to prostředí, v němž mladistvý žije.),
- nebo soudem vydané předběžné opatření o umístění (je opatření soudu, ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo předáno do péče osoby, kterou v usnesení označí. Předběžné opatření podle § 76a 99/1963 Sb. ve znění pozdějších úprav může nařídit pouze soud na návrh pracovníka Orgánu sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD). O návrhu musí být rozhodnuto bezodkladně, nejpozději do 24 hodin poté, co byl podán.).

Po soudním nařízení výše uvedených opatření je dítě umístěno do diagnostického ústavu (13 v ČR). Po skončení dvouměsíčního diagnostického pobytu jsou děti rozmísťovány do různých typů speciálních školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Při diagnostických ústavech podle potřeby zřizuje zřizovatel mateřskou školu, základní školu. Síť zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné se skládá z jednotlivých typů zařízení definovaných zákonem č. 76/1978 Sb. O školských zařízeních ve znění pozdějších úprav. Výkon ústavní výchovy dětí a mládeže zajišťují dětské domovy (domovy internátního typu a rodinného typu) a internátní speciální školy, kterých je 178. Výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy mládeže s poruchami chování zajišťují speciální výchovná zařízení (výchovné ústavy), kterých je 34. /viz tabulka č. 4/ Speciální výchovná zařízení se diferencují na:

- dětské výchovné ústavy (Dětský výchovný ústav, Dětský výchovný ústav se zvýšenou výchovnou péčí),
- výchovné ústavy pro mládež (Výchovný ústav pro mládež, Výchovný ústav pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí)
- Výchovný ústav pro děti a mládež.
- Ústav a oddělení s výchovně léčebným režimem (Do ústavu s výchovně léčebným režimem nebo do oddělení s výchovně léčebným režimem se zařazuje mládež, u níž byla zjištěna přechodná nebo trvalá duševní porucha takového druhu a stupně, že nemůže být vychovávána v ostatních školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, a tato duševní porucha nevyžaduje léčení ve zdravotnickém zařízení ani umístění v zařízení na úseku sociální péče. Dále se do oddělení s výchovně léčebným režimem zařazují mladí toxikomani, kteří mají problémy s drogou a nejsou aktuálně intoxikováni). (www.mvcr.cz)

ZARÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ-OCHRANNÉ VÝCHOVY V ČR		
Typ zařízení	Počet zařízení	Počet svěřenců
Dětský domov	149	4 869
Dětský domov se školou	29	815
Výchovný ústav	34	1 400
Diagnostický ústav	13	537
Celkem	225	7 621

Tabulka č. 4

Zdroj: www.uiv.cz, údaje za školní rok 2005/2006

I v těchto institucích se pracovníci starají o vhodné využití volného času dětí a mládeže v nich umístěných. Na vhodném využití se podílí speciální pedagogové, sociální pracovníci, vychovatelé popřípadě dobrovolníci, studenti odborných škol (např. oborů speciální pedagogika, psychologie) nebo arteterapeuti. Náplní je výtvarná tvorba, sportovní aktivity (fotbal, plavání, pink ponk, atletika, florbal, lyžování, lední hokej), poznávací zájezdy, hudební výchova aj.

Velkou skupinu dětí se sociálním handicapem tvoří děti s tělesným, smyslovým, mentálním a psychickým handicapem (např. děti s těžkým a středně závažným mentálním postižením, autisté, děti s kombinovanými vadami, děti s Dawnovým syndromem, děti nevidomé nebo se zbytky zraku, děti s epilepsií, schizofrenií, atd.). Jejich fyzické nebo smyslové znevýhodnění má vliv na jejich sociální uplatnění ve společnosti. Trvalé postižení je hodnoceno jako sociální stigma. Stigmatizující jsou převážně takové defekty, které jsou vizuálně nápadné a znesnadňují tak sociální kontakt. Vyvolávají určitou nechuť. Stigma není vlastností člověka, ale je mu sociálně přisouzeno. Problémem postižených je jejich integrace do majoritní společnosti zdravých, resp. schopnost této společnosti postižené absorbovat. Život v rodině, v ústavu nebo v komunitě stejně postižených může představovat určitou izolaci, ale často zde bývají potřeby postiženého jedince v mnoha oblastech uspokojovány lépe, než kdyby byl vystaven tlaku norem zdravé populace. (Vágnerová, 1999)

Na tomto místě je potřeba zmínit právní normy, které definují pojem „dětí se specifickými potřebami“. Právními normami pro školský systém jsou: Vyhláška č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a § 16 zákona č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) .

Instituce poskytující péči těmto dětem se dělí na /viz tabulka č. 5/:

- Děti integrované do běžných MŠ, ZŠ, SŠ, OU.
- ✓ Speciální mateřské školy – Děti jsou připravovány na vstup do speciální základní školy, praktické školy.
- Praktická základní škola – (dříve zvláštní) Docházka je 9 let. Do praktické školy jsou vřazováni žáci, kteří nejsou schopni zvládnout požadavky základní školy - s různým stupněm mentálního postižení, s kombinovaným postižením, s autismem, epilepsií, poruchami chování, zdravotním oslabením a děti, které jsou v péči psychiatra.
- Speciální základní školy – (dříve pomocné) Žáci mohou po absolvování základní speciální školy pokračovat dle

individuálních možností ve vzdělávání na praktických školách, častěji je jejich uplatnění spatřováno v jednoduchých pracovních činnostech v chráněných dílnách nebo jiných přizpůsobených pracovištích. Vyučuje se podle dvou vzdělávacích programů: Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně PŠ, č.j. 24 035/97-22 a Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy, č.j. 15 988/2003-24.

➤ *Po absolvování ZŠ praktické* mohou děti jít studovat:

- Odborné učiliště s praktickými a záúčními obory
- Odborné učiliště pro studenty se specifickými potřebami – např. pro děti dyslektické, s těžkými poruchami chování. Absolventi nemohou soukromě podnikat, mohou být pouze zaměstnanci.
- Dvouletá praktická škola

➤ *Po absolvování ZŠ speciální* mohou děti jít studovat:

- Jednoletá praktická škola - Praktická škola jednoletá je střední škola určená žákům s těžkým zdravotním postižením, zejména s těžkým stupněm mentálního postižení, žákům s více vadami a žákům s autismem, kteří získali vzdělání na úrovni základní školy speciální. Cílem praktické školy je poskytnout vzdělání těm, kteří se pro své mentální a kombinované postižení nemohou vzdělávat na odborných učilištích. Vyučuje se zde podle Vzdělávacího programu zvláštní školy č.j. 22 980/97-22. Studenti pak mohou pracovat v chráněných dílnách nebo na chráněných pracovištích.

Speciálně pedagogické centrum - Speciálně pedagogické centrum slouží jako poradenské středisko pro rodiče, kteří zvolili integraci svého tělesně postiženého dítěte do běžných typů škol. Služeb Speciálního pedagogického centra využívají i pedagogičtí pracovníci běžných škol, které navštěvují tělesně postižení žáci.

Denní nebo týdenní stacionáře pro postižené děti a mládež - O děti je zde postaráno celodenně – zajištěna školní docházka, volnočasové aktivity, strava, nocleh.

Pro účel této práce je nutno uvést, že na praktických školách, speciálních školách a OU děti absolvují i hodiny tělesné výchovy a to dle individuálního plánu, pokud to jejich zdravotní stav a specifické potřeby vyžadují. Na škole jednoleté praktické je tělesná výchova prováděna jako léčebná tělesná výchova za dohledu odborníků.

SPECIÁLNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLY V ČR – 2006			
Typ školy	Počet škol	Počet tříd	Počet žáků
Pro žáky se zdravotním postižením	67	511	4 081
Školy praktické	378	2 687	24 761
Školy speciální	226	826	4 964
Celkem	670	4 024	33 806

Tabulka č. 5

Zdroj: www.uiv.cz, údaje za rok 2005/2006

Výše zmíněné instituce určené handicapovaným dětem jim také nabízí vhodné využití volného času. Nabídka aktivit se přizpůsobuje stupni postižení dětí. Mezi tyto aktivity patří: výtvarná činnost, návštěvy kulturních, společenských a sportovních akcí, školy v přírodě, sportovní aktivity (plavání, atletika, boccia – nový paralympijský sport, stolní tenis, cyklistika, šachy, atd.), ruční práce, práce s hlínou, muzikoterapie, práce s PC.

Sociálním handicapem však může být i to, že rodina dítěte má nízký příjem. Důvodem chudoby může být nízký finanční příjem, nezaměstnanost rodičů, rodič samoživitel nebo početná rodina. Dospívající z těchto rodin pak nemají možnost využívat volný čas k aktivitám, které jsou pro jiné finančně běžně dostupné a nebo nákladné. Dítě je odděleno od svých vrstevníků, kteří se mohou věnovat aktivitám, které jsou pro dítě se sociálním handicapem nedostupné.

Sociální handicap u dětí způsobuje mimo jiné omezení sociálních kontaktů s dospělými i vrstevníky a nemožnost provozovat volnočasové aktivity, jaké by si dítě přálo. Dítě nemá příležitost vhodně využít volný čas a to často vede k nežádoucímu chování jakým je agresivita, šikana a k jinému závadnému chování. Preventivní programy se tomu snaží předcházet a nebo tato negativa v chování a postojích ke společnosti zmírnit či odstranit. Tyto

preventivní programy mohou být realizovány ve státních institucích jako jsou školy, diagnostické ústavy, dětské domovy, ale také v nestátních institucích. Jako příklad uvádíme různé projekty v ČR, věnující se sociálně handicapovaným.

I. Patrně nejvíce publicity se dostává **Nadace Terezy Maxové**. Jedním z mnoha je projekt **Dejme šanci dětem**. Je určen na podporu především vzdělávacích aktivit, případně aktivit souvisejících s nejvýznamnějšími zájmy opuštěných dětí (hlavně dětí z dětských domovů), v nichž se chtějí rozvíjet, či projevují výrazné nadání. Každé dítě má svůj bankovní účet, na který mu dárce zasílá peníze, podle toho, jaká přání dítě uvádí. Přání dětí jsou zařazena do **tří kategorií**:

a. Má budoucí profese (např. řidičský průkaz, výbava pro kuchaře, švadlenu či kadeřnici)

b. Mé vzdělání (jazykové kurzy, soustředění či učební pomůcky, kurzy barmanské, svářečské apod.)

c. Můj talent (hudební, sportovní či výtvarné kurzy a pomůcky)
(www.nadacetm.cz)

II. Dalším projektem, který podporuje vhodné využití volného času sociálně handicapovaných dětí je **DDCUP (Dětské domovy Cup)** pořádaný 1. sportovním občanským sdružením. Toto sdružení má za cíl pomoci znevýhodněným dětem najít životní náplň a snahu podpořit překlenout izolaci, ve které se ne vlastní vinou ocitly. Tyto děti se, bez cizí pomoci nemají velkou šanci prosadit a uplatnit v životě. Na základě sportovních a kulturních pořadů, pořádaných pro děti z dětských domovů, chce sdružení zprostředkovat dětem setkání s jejich vzory, pokusit se objevit talentované děti, pomoci jim rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti, motivovat je. DDCUP je soutěž o nejvšestrannější dětský domov nebo SOS vesničku. V průběhu roku děti soutěží v jednotlivých disciplínách tak, aby se do sportování zapojil, co největší počet dětí. Soutěží se ve stolním tenise, halovém fotbale, běžeckém trojboji a cyklistice. (www.ddcup.cz)

III. **Organizace: EUROTOPIA Opava, o.p.s Projekt: „MOZAIKA – volnočasové programy pro děti“.** Děti „z ulice“ nevědí, jak správně využívat volný čas, mají malou sebedůvěru a to často vede k sociálně patologickému vývoji jejich životů. Nestátní nezisková organizace EUROTOPIA Opava o.p.s. se zaměřuje právě na tuto cílovou skupinu. Volnočasové aktivity, nabízené nízkoprahovým klubem, představují pro tyto děti vhodnou příležitost, jak trávit volný čas zajímavým a hodnotným způsobem. Kromě provozu zmiňovaného nízkoprahového klubu organizace pořádá zážitkové vícedenní pobyty nebo víkendové pobyty v přírodě. Ty jsou vhodnou příležitostí k rozvoji samostatnosti a odpovědnosti a k získávání nových dovedností. (www.nadaceo2.cz)

IV. **Programy, které jsou realizovány v rámci speciálních zařízení:**

- **Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna, Brno, Hlinky 140** - Jde o diagnostické zařízení prvního kontaktu pro děti, které mají být umístěny v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Přijímány jsou děti školního věku s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou nebo soudem vydaným předběžným opatřením o umístění (výjimečně preventivní pobyty na žádost rodičů). Po skončení dvouměsíčního diagnostického pobytu jsou děti rozmísťovány do různých typů speciálních školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Středisko výchovné péče je ambulantní poradenské pracoviště pro děti s poruchami chování a jejich rodiče. Volný čas děti tráví odpoledne vycházkami mimo areál zařízení, kde hrají míčové a jiné hry. Pravidlem se stala návštěva kuželek, počítačové učebny, bazénu. Vycházky jsou zčásti vyhrazeny také nákupům - děti si mohou něco koupit za své kapesné. Pokud zůstávají v zařízení - většinou z důvodu špatného počasí - připravují pro ně vychovatelé výtvarnou činnost - kresba, keramika - nebo se věnují sportům realizovatelným uvnitř - stolní tenis, hry s líným míčem, stolní hry atp. Pravidelně každý čtvrtek je vyhrazen diskusním setkáním s různými odborníky - často drogová problematika, křesťanství... Nepravidelně se konají návštěvy studentů různých škol, i ze zahraničí, kteří přicházejí s programy, kterými chtějí naše děti oslovit. Zejména o víkendech svěřenci podnikají půldenní či celodenní výlety do širšího okolí

zařízení. Odpolední činnost sestává také z přípravy na vyučování a z úklidu prostranství uvnitř areálu a vnitřních prostor zařízení. Dvě odpoledne v týdnu jsou také určena společenským hrám se sociální tematikou. (www.ddu.brno.indos.cz/)

- **Výchovný ústav Chvalčov** - Výchovný ústav je internátní zařízení pro děti, u kterých byla soudem nařízena ústavní nebo ochranná výchova. Výchovně-vzdělávací program směřuje k přípravě vzdělaného a flexibilního člověka, schopného začlenit se v relativně krátké době po ukončení přípravy do občanské společnosti, v profesní sféře pak schopného výkonu několika příbuzných povolání. Důležitou součástí přípravy je vyučování v odborném výcviku ve spolupráci s podnikatelskou sférou v provozních podmínkách, popř. v podmínkách, které se jim co nejvíce blíží. Žáci zde absolvují učební obor mechanizátor lesní výroby. Náplň volného času, který je nedílnou součástí reedukačního procesu: aktivity sportovní, kulturní a poznávací. Účast na sportovních soutěžích pořádaných jinými ústavu a pořádání soutěží pro ostatní zařízení (atletický pětiboj, cyklokrosový závod, hokejová, fotbalová a nohejbalová utkání). V průběhu celého roku se organizují zájezdy na sportovní utkání, kulturní akce a poznávací zájezdy. (www.vuchvalcov.cz)

- **Kociánka – Ústav sociální péče pro tělesně postiženou mládež – Denní stacionář** – Brno – Klienty jsou mladí lidé s mentálním, tělesným nebo kombinovaným postižením, kteří mají ukončenou školní docházku. Cílem je možnost dalšího rozvoje v oblasti vzdělávání a osobního rozvoje, posilování nezávislosti a sebevědomí a podporování a upevňování dovedností a znalostí. Klientům jsou poskytovány rehabilitace léčebné (hipoterapie, fyzioterapie, vodoléčba, logopedická cvičení atd.), rehabilitace pracovní (textilní, keramický, šperkařský a košíkářský atelier s možností absolvovat zácvikové kurzy), rehabilitace sociální (návštěvy kulturních a společenských akcí), rehabilitace pedagogická (procvičování trivia a sociálních dovedností). Možnosti využití volného času: dramaticko pohybová terapie, výtvarné aktivity, práce s hlínou, ruční práce, práce s PC, muzikoterapie, sportovní aktivity – hipoterapie, boccia, cyklistika, plavání, šachy, kuželky, atletika aj.). Každý klient má možnost přestoupit na další formy vzdělávání

organizované Kociánkou (zácvikové obory, kurzy výpočetní techniky, pracovní ateliéry aj.). (www.usp-kocianka.cz) /viz tabulka č. 6/

Variabilita aktivit, jejich kvalita a množství jsou závislé na osobnosti pracovníků, jejich zaměření, předpokladech a časových možnostech, na finančních a prostorových možnostech institucí, které byly výše popsány. Je pochopitelné, že typy aktivit v těchto institucích musí být odlišné od těch, které jsou poskytovány dětem z běžných rodin a škol. Děti z běžných rodin a škol mají nabídku volnočasových aktivit daleko širší, neboť nejsou vázány na omezené možnosti pracovníků a institucí, které vychovávají a vzdělávají klienty v nich umístěné.

Důležité je také zmínit, že u dětí z ústavů nelze předpokládat vyšší ambice stát se například profesionálním sportovcem, neboť k tomu jim instituce neposkytují vhodné podmínky. Výjimkou mohou být sportovci účastníci se paralympijských her, ale i zde je otázkou, v jaké výši má na jejich výkonu podíl rodinné zázemí a z jaké části ústav. Tato otázka však není cílem této práce.

AKTIVITY INSTITUCÍ PRACUJÍCÍCH S DOSPÍVAJÍCÍMI SE SOCIÁLNÍM HANDICAPEM						
	Nadace Terezy Maxové – Dejme šanci dětem	DDCUP	EUROTOPIA	Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, Brno	Výchovný ústav Chvalčov	Kociánka – Ústav sociální péče pro tělesně postiženou mládež – Denní stacionář
<i>Sportovní aktivity</i>	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
<i>Víkendové sportovní aktivity</i>	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
<i>Výtvarné kurzy</i>	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
<i>Organizované jazykové kurzy</i>	ANO	NE	NE	NE	NE	NE
<i>Mimoškolní vzdělávání (např. autoškola, jiné kurzy)</i>	ANO	NE	NE	ANO	ANO	ANO
<i>Setkávání s rodiči a možnost získat radu při výchově dětí</i>	NE	NE	NE	ANO	NE	ANO
<i>Dobročinné akce, umožňující získat organizaci (např. bazary, aukce)</i>	ANO	NE	NE	ANO	NE	ANO

Tabulka č. 6

Zdroj: Nadace Terezy Maxové; DDCUP; EUROTOPIA; Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, Brno; Výchovný ústav Chvalčov; Kociánka – Ústav sociální péče pro tělesně postiženou mládež – Denní stacionář.

KOMPARAČNÍ ANALÝZY

6 SROVNÁNÍ SYSTÉMU SPORTOVNÍCH AKTIVIT VE FINSKU A V ČESKÉ REPUBLICE

6.1 Základní informace

GEOGRAFICKÉ SROVNÁNÍ ČR A FINSKA			
	Rozloha	Počet obyvatel	Počet obyvatel na km ²
Česká republika	79 000 km ²	10 265 231	130/ km ²
Finsko	337 032 km ²	5 270 000	17,1/ km ²

Tabulka č. 7

Zdroj: <http://splhej.wz.cz/referat/zemepis/63/Finsko-2/>, Český statistický úřad, cop. 4. 3. 2007

Finsko má přibližně poloviční počet obyvatel než Česká republika, a jeho obyvatelstvo žije na čtyřikrát větším území než je rozloha ČR. Tento údaj je však zavádějící, neboť Finsko má na severu svého území nevhodné podmínky pro život obyvatel (oblast Laponska – subarktické podnebí). Jezer je v tomto severském státě 187 888. Lesy zaujímají 68% souše a ¼ území leží za polárním kruhem. Tyto nevhodné geografické podmínky jednoznačně vedou k tomu, že obyvatelstvo nalezneme hlavně v jižní a střední části území (severské mírné podnebí) a to v okolí velkých měst jako jsou Helsinky, Espoo, Turku, Lahti, Tampere, Oulu a posledním hustě obydleným územím je okolí Rovaniemi, které leží na polárním kruhu. Oulu je jediným městem v severním Finsku s více jak 100 000 obyvateli. (www.cs.wikipedia.org)

6.2 Školství a tělovýchova

/viz tabulka č. 9/

Základní školy

Česka republika

Základní školní docházka začíná v ČR dosažením 6 roku dítěte (v případě školní nezralosti v 7 letech dítěte) a trvá 9 let. České školství má ve svém systému 278 základních škol s třídami s rozšířenou sportovní výukou

(sportovní základní školy je jen jiný název pro stejné instituce). V roce 2001 je navštěvovalo 15 000 dětí, třídy byly zaměřené na 15 sportovních odvětví (MŠMT), ve školním roce 2005/2006 to bylo již 27 800 dětí. (Tichá, MŠMT)

„Zásady pro zřizování a činnost sportovních tříd (ST) na základních školách (ZŠ) vychází ze zákona č.115/2001 Sb. O podpoře sportu, zákona č.561/2004, Sb., O soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona č.564/1990 Sb., O státní správě a samosprávě ve školství, vyhlášky č.291/91 O základní škole a usnesení vlády č.718/1999 k zásadám komplexního zabezpečení státní sportovní reprezentace, včetně systému výchovy sportovních talentů.

ST na ZŠ jsou základním článkem péče o sportovně talentovanou mládež v České republice. ST rozvíjejí sportovní nadání žáků v příslušném druhu sportu na základě všestranné přípravy, připravují žáky pro přechod do Sportovních center mládeže (SCM), Sportovních gymnázií (SG) a do výkonnostního sportu v dorosteneckých a juniorských kategoriích. Vytváří žákům potřebný denní, týdenní a roční režim pro skloubení výchovně vzdělávacího procesu s náročnou sportovní přípravou.

Při výuce ve ST využívá specifické formy organizace výuky (Metodický pokyn k postupu při úpravě vzdělávacího procesu škol a školských zařízení, č.j. 18 276/98-20).

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT) stanoví výši měsíční dotace pro zajištění specializované sportovní přípravy, způsob jejího využití (s procentuálním určením na mzdy trenérů). Sportovní svaz poskytuje na základě smlouvy dotaci klubu na odměny trenérů ST příp. přímo hradí plat vedoucího trenéra ST a kontroluje správné a efektivní využití finančních prostředků, poskytnutých na činnost ST.“ (www.msmt.cz)

Kontrolu provádí Sportovní svaz a Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.

Finsko

Ve Finsku začíná docházka na základní škole dosažením věku 7 let dítěte a 9 let (ukončení v 15 nebo 16 letech). Neexistují zde žádné základní školy s rozšířenou sportovní činností. (City of Helsinki)

Střední školy

Česká republika

Studium na střední škole v ČR trvá 4 roky. Český školský systém měl v roce 2001 15 sportovních gymnázií a 16 sportovních center mládeže (viz kapitola Mládežnický hokej v ČR). V roce 2001 sportovní gymnázia navštěvovalo 1840 studentů a připravovali se v 17 sportovních odvětvích. Ve školním roce 2005/2006 bylo již sportovních gymnázií 40 a navštěvovalo je 3276 studentů. (Tichá, MŠMT) /viz tabulka č. 8/

SPORTOVNÍ GYMNÁZIA V ČESKÉ REPUBLICE			
Gymnázium		Počet gymnázií	Počet studentů
- <i>tělesná výchova</i>	4 leté	14	1017
- sportovní příprava	4 leté	14	1385
- <i>tělesná výchova</i>	6 leté	2	115
- sportovní příprava	6 leté	2	105
- <i>tělesná výchova</i>	8 leté	4	412
- sportovní příprava	8 leté	4	242
CELKEM		40	3 276

Tabulka č. 8

Zdroj: Tichá, J., MŠMT, 2007. Údaje za školní rok 2005/2006

Finsko

Studium na střední škole nebo učilišti trvá ve Finsku 4 roky (16 – 19 let).

Finské školství stejně jako české má ve svém systému střední sportovní školy. Existuje zde 12 sportovních středních škol a 11 sportovních škol (profesionálních). Pro ukázkou jmenujme Mäkelänrinne senior high school (www.mrl.edu.hel.fi) a Turun ammatti-instituutti (www.turkuai.fi). Tyto školy jsou zaměřeny na různé sporty, např. fotbal, atletika, lední hokej, plavání atd. Jsou financovány z finančních prostředků finské vlády a okresních úřadů. Děti jsou do tříd řazeny podle sportů, kterému se věnují, stejně jako v našem školském systému.

Sportovní centrum je např. ve Vierumäki (www.vierumaki.fi). Jedná se však o sportovní centrum ve kterém se připravují sportovci na vrcholové

akce, jako například Mistrovství světa, Olympijské hry a jiné významné soutěže. Nejedná se tedy o sportovní centra, která zabezpečují vzdělávání, trénink, stravu a další aktivity, jak je tomu v ČR. Systém sportovních center v našem pojetí tedy Finsko nemá. (Kokkila, 2007)

Vyšší odborné školy (VOŠ)

Česká republika

V České republice existují VOŠ zaměřené na tělesnou výchovu, ale jejich počty a počty jejich studentů MŠMT neuvádí a neposkytuje.

Finsko

Finsko tento druh škol nemá.

Vysoké školy

Česká republika

V České republice jsou 3 tělovýchovné fakulty na univerzitách. Na Univerzitě Karlově – FTVS (Fakulta tělesné výchovy a sportu), na Masarykově Univerzitě – FSpS (Fakulta sportovních studií) a na Univerzitě Palackého – FTK (Fakulta tělesné kultury).

Finsko

Na univerzitách má Finsko fakulty tělesné výchovy. Jako příklad uvádíme: Mäkelänrinne senior high school (www.mrl.edu.hel.fi) a Turun ammatti-instituutti (www.turkuai.fi).

Děti se specifickými potřebami

Děti se specifickými potřebami mají umožněno ve Finsku i v České republice zákonem, který vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy respektive Finské ministerstvo školství, studovat dle vlastního individuálního studijního plánu. To se tedy týká i individuálního sportovního plánu v rámci individuálního studijního plánu.

Česká republika

Pojem „děti se specifickými potřebami“ definuje Vyhláška č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a § 16 zákona č. 561/2004 Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) . Česká republika má ve svém systému 4474 základních škol pro děti se specifickými potřebami. Děti zde studuje 881 676. (www.uiv.cz).

Finsko

Speciálních škol pro děti se specifickými potřebami je ve Finsku 20 a v jejich blízkosti působí speciální sportovní kluby vybavené speciálním náradím, náčiním. Sportovní instruktoři používají speciální sportovní metody. Pokud má škola několik dětí se specifickými potřebami, jsou tyto zařazeny do speciální skupiny pro hodiny tělocviku. Děti se sejdou z různých tříd na hodině tělesné výchovy a po jejím skončení opět odchází zpět do svých tříd. Finsko se snaží o co možná největší integraci handicapovaných a dětí se specifickými potřebami do běžných tříd a škol. (Koivumäki, 2007)

SROVNÁNÍ SPORTOVNÍHO ŠKOLSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE A FINSKU						
	<u>Základní školství</u>	<u>Střední školství</u>			<u>Univerzité</u> <u>– fakulta</u>	
	<i>ZŠ se sportovními třídami s rozšířenou tělesnou výchovou</i>	<i>Sportovní gymnázia</i>	<i>Střední sportovní škola</i>	<i>Sportovní centra</i>	<i>Fakulta tělovýchovy a sportu</i>	<i>Individuální studijní plán pro děti se specifickými potřebami</i>
ČR	ANO (278)	ANO (15) (40)	NE	ANO (16)	ANO	ANO
Finsko	NE	NE	ANO (23)	NE	ANO	ANO

Tabulka č. 9

Zdroj: MŠMT; Kokkila, J., M. The Finnish Ice Hockey Association, e-mail 1. 2. 2007; Koivumäki, K., J. The Finnish Ministry of Education, e-mail, 1. 2. 2007

Z výše uvedených dat lze vyvodit závěr, že Finsko má menší počet škol věnujících se sportovně talentovaným dětem než Česká republika a že se jim začíná organizovaně věnovat až ve vyšším věku. Česká republika se věnuje sportovně talentovaným dětem již od základní školy, Finsko až od střední školy.

6.3 FOUNDATIONS OF ADAPTED PHYSICAL ACTIVITY IN FINLAND

Ve Finsku je 500 000 osob s handicapem (tělesným, smyslovým nebo jiným). Je to 10% z celé populace. Přibližně 600 000 dětí navštěvuje ve Finsku školy a z toho je 50 000 dětí (8,3%) se znevýhodněním nebo s chronickou nemocí. Finsko se snaží co největší počet dětí integrovat do běžných škol a pro ty, které integrovat nelze má 21 speciálních škol: 3 pro děti s tělesným handicapem, 3 pro zrakově postižené děti a 15 pro sluchově postižené. Počet žáků a studentů Finské ministerstvo školství neuvádí.

Výše nadepsaná nadace slouží právě pro těchto 10% procent obyvatel a pro seniory. Jejím účelem je zvýšit fyzickou aktivitu u lidí s handicapem nebo se speciálními potřebami. V šedesátých letech byly zakládány první sportovní organizace pro občany se speciálními potřebami. V roce 1989 a 1998 vydaly Národní výbor pro všeobecné vzdělávání a Finské ministerstvo školství speciální dvě příručky pro výuku tělesné výchovy pro děti a mladistvé se speciálními potřebami. V ČR je výuka a výchova dětí se specifickými potřebami upravena v Zákoně č. 561/2004, Sb., O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v § 16 o Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami a v § 18 O individuálním plánu, § 48 O vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením, s více vadami a s autismem.

Ve Finsku bylo v roce 2006 14 sportovních organizací určených handicapovaným dětem, s dotací od Finského ministerstva školství 2 100 000 euro. V těchto organizacích působí 90 sportovních instruktorů a 400 dobrovolníků. Děti ve speciálních sportovních klubech je kolem 3 500. Tyto sportovní kluby často působí blízko speciálních škol. V České republice je sportovních organizací a klubů určených handicapovaným dětem velké množství a jejich zřizovateli jsou různé organizace (státní i neziskové).

Na Univerzitě v Jyväskylä (www.jyu.fi/en) je speciální fakulta pro vzdělávání budoucích sportovních instruktorů. Během závěrečné praxe se student rozhoduje o své specializaci. Dále lze absolvovat různé kurzy na sportovních institutech (Pajulahti, Kuortane). Absolventi pak pracují jako asistenti učitelů z univerzity v Jyväskylä. V časopise Liikunta and Tiede

(Sport a věda) vychází na začátku každého roku kalendářní seznam kurzů pro sportovní instruktory.

Stejně jako Česká republika, i Finsko se od roku 1987 řídí Evropskou chartou sportu pro všechny. (Koivumäki, 2007)

6.4 Volnočasové aktivity

Česká republika i Finsko mají podobný systém volnočasových aktivit (viz kapitola o volnočasových aktivitách s.?). Vyskytují se zde stejné druhy aktivit a jejich zřizovatelé a pořadatelé jsou obdobní jako zřizovatelé a pořadatelé na našem území (školy, různé organizace).

Lze však hovořit o tom, že Finové jsou národem, který obecně více sportuje než Češi. Oblíbené sporty jsou bruslení, lední hokej, lyžování, Nordick Walking, plavání, míčové hry, cyklistika aj.

Důležité však je brát ohled na geografické nevýhody Finska, jak byly zmíněny na začátku této kapitoly. Proto nelze hovořit o tom, že mají Finové více prostoru pro volnočasové aktivity než obyvatelé České republiky, jak se na první srovnání rozlohy a počtu obyvatel může zdát.

Česká republika a Finsko se snaží řídit doporučeními, které vydávají evropské organizace, jak jsou zmíněny v kapitole 1.6.

Ve Finsku je větší podíl církevních organizací se svými nabídkami využití volného času. To je způsobeno tím, že finský daňový systém kromě daní odváděných státu, má také daň odváděnou církvím, pokud se občan k některé církvi hlásí. Evangelická luteránská církev 86% obyvatelstva, řecko-ortodoxní 1% obyvatelstva, ostatní 13% obyvatelstva. (www.splhej.wz.cz). Církev má tedy finanční možnosti pro vytvoření různých organizací a tedy i sportovních klubů a jiných sportovních aktivit než je tomu v České republice. Jako příklad uvádíme projekt The Icehearts (viz níže).

7 PRÁCE S MLADÝMI HRÁČI

Tato kapitola se bude zabývat ledním hokejem jako jednou z možností využití volného času. Na základě zkušeností autorky z praxe ve finském týmu The Icehearts lze čtenáře seznámit se sociálním projektem, který zahrnuje nejen smysluplnou náplň volného času, ale i pomoc se socializací dospívajících, s v mnoha případech obtížnou rodinnou situací a v neposlední řadě s integrací emigrantů a dětí s poruchami chování.

7.1 Mládežnický hokej v České republice

Tato kapitola se zabývá stavem mládežnického hokeje v ČR.

Počet registrovaných hráčů je v České republice vyšší než ve Finsku. Počet registrovaných hráčů a údaje o jejich materiálním a sociálním zabezpečení měly u nás v 90. letech 20. století sestupnou tendenci, stejně jako v ostatních zemích bývalého východního bloku. Důvodem byl přechod na tržní hospodářství ve státě. Hokej byl vždy nákladným sportem, a po pádu komunistického režimu došlo k omezení až ukončení štědrých dotací a klubového života na dluh. Důsledkem bylo k zavírání zimních stadionů a zrušení některých hokejových klubů.

Na druhou stranu se otevřely možnosti odejít do zahraničních klubů s možností vyšších výdělků dříve než ve třiceti letech věku hráče. Hokej se tak stal atraktivním sportovním odvětvím. Zájem o tuto hru mezi dětmi kolísal podle úspěšnosti národního týmu na mezinárodních soutěžích. Například zisk zlatých medailí na MS ve Vídni v roce 1996, vedl k nárůstu zájemců o tento sport. ČSLH registruje 5 000 hokejistů navštěvujících osmou a devátou třídu. U mladších ročníků je to dvojnásobek (rok 1998). Po zlaté medaili ze ZOH v Naganu v roce 1999 vzrostl počet zájemců o lední hokej opět . /viz tabulka č. 10/

REGISTROVANÍ HRÁČI LEDNÍHOHOKEJEV ČR		
KATEGORIE	ROK 1998	ROK 2006
senioři	22 839	89 697
junioři	8 087	36 200
dorost	8 030	
st. žáci	4 833	
ml. žáci	8 022	
celkem	51 791	95 897

Tabulka č. 10

Zdroj: Bárta P., Zpráva o stavu hokeje. Gól, 1998, č. 15/1998; ČSLH, Jenčková, A., e-mail 19. 12. 2006, stav k 19. 12. 2006

První náборы nejmenších hokejistů probíhají mezi žáky prvních tříd. Výjimkou však nejsou ani kurzy bruslení pro předškolní děti. V nejmladším věku trvá trénink hodinu až 75 minut a je jednou až třikrát týdně. Velký důraz je kladen na rozvoj všestrannosti. Až v dorosteneckém věku se příprava prodlužuje. Každý týden by měl být trénink mimo led na zvýšení obratnosti a ve vyšších věkových kategoriích proložen dvěma silovými tréninky v týdnu. Dlouhodobé mistrovské soutěže jsou organizovány svazem od mladších žáků.

V dobách socialismu vychovávalo špičkové hokejisty dvacet tréninkových středisek mládeže (TSM), po „sametové revoluci“ v listopadu 1989 byly z finančních důvodů zrušeny. V dnešní době je zodpovědnost na rodičích, na hráčích samotných, na příbuzných a klubu. Velkou roli hraje i škola, do které děti chodí. Je jen na ochotě ředitele školy, aby žákům umožnil uvolnění z vyučování na tréninky, nebo povolil individuální studijní plán. I nadále probíhají tradiční kempy pro gólmány. Nově se rozvíjí letní hokejové školy, kam rodiče své děti na základě finančních možností posílají.

Vývoj budoucí hokejové hvězdy také záleží na kvalitě trenéra. Jeho úspěch musí být podložen odpovídajícím vzděláním a znalostí z různých oborů a doplňován novými poznatky. Nestací být jen vynikajícím hráčem proto, aby se z někoho stal úspěšný trenér. V České republice v roce 1998 bylo 2 245 vlastníků trenérských licencí (Bárta, P., 1998). /viz tabulka č. 11/

<i>TRENÉŘI S LICENCÍ</i>	
Licence A	186
Licence B	600
Licence C	1 459
celkem	2 245

Tabulka č. 11

Zdroj: Bárta P., Zpráva o stavu hokeje. Gól, 1998, č. 15/1998

V roce 1998 byl zaveden projekt na pomoc mládežnickému hokeji. Od tohoto roku plynul do projektu na pomoc sportovním třídám a centrům mládeže od Ministerstva školství České republiky a Českého svazu ledního hokeje ročně 33 984 000 korun. 42 tříd dotuje Ministerstvo školství částkou 8 460 000 korun na rok. Devět tříd obdrželo každý rok od Českého svazu ledního hokeje částku 1 944 000 korun. Šestnáct sportovních center mládeže obdrželo na rok od Ministerstva školství 17 miliónů korun a 8 jiných bylo dotováno ČSLH částkou 3 200 000 korun, navíc šestnácti střediskům podporovaným Ministerstvem školství byla poskytnuta stejná finanční podpora. Celkově se na projektu na podporu sportovních škol a center mládeže každý rok podílelo Ministerstvo školství České republiky částkou 25 640 000 korun a Český hokejový svaz sumou 8 344 000 korun. Tyto peníze byly čerpány na platy kvalitních profesionálních trenérů, v sociální oblasti k ubytování a stravě hokejistů z jiných měst, na funkční testy a lékařské prohlídky a zaplacení výstroje a pronájmu ledových ploch. (Jáchim, 2001)

Nejpádnejším důvodem pro zavedení dotací pro hokejové třídy a sportovní centra byla obava pracovníků z Ministerstva školství ze špatného využití volného času dětí. Aktivní sport je brán jako účinná forma prevence před užíváním drog a kriminalitou. Mládež se zabaví, fyzický zdokonalí, pozná život v kolektivu, srovná si žebříček hodnot a vyzraje i po mentální stránce.

Systém tréninkových center mládeže se opět po deseti letech vrátil. Švédové, Finové a Švýcaři systém center mládeže převzali od českého systému. Ve Skandinávii tvoří sportovní oddíly žáci sportovních gymnázií. U nás to jsou studenti středních průmyslových škol, gymnázií a studenti

učňovských oborů. Stav k roku 2001 byl takový, že do našich center musely děti docházet i z více typů škol. Záleželo na řediteli, jestli je uvolní a také na prospěchu žáka. Oddíly měly tréninky od sedmi hodin ráno, aby děti nezameškaly mnoho hodin vyučování. Ve Švédsku je jedna hodina vyučování na sportovních gymnáziích věnována tréninku. Podle školského zákona má být umožněno dětem absolvovat plný trénink a povinností ředitele je vypracovat pro dítě individuální studijní plán.

„Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvíjení nadání a talentu dětí, žáků a studentů. Zřizovatel může k tomuto účelu zřídit školu nebo třídu s rozšířenou výukou některých předmětů nebo skupin předmětů.

Za mimořádně nadané nebo mimořádně talentované žáky a studenty se považují žáci a studenti, kteří dosahují vynikajících výsledků ve vzdělávání, sportu nebo umění.

Na žádost žáka nebo studenta se speciálními vzdělávacími potřebami nebo mimořádně nadaného nebo mimořádně talentovaného anebo zákonného zástupce takového nezletilého žáka může ředitel povolit vzdělávání podle individuálního studijního plánu. Pro třídy se sportovním zaměřením nebo žákům anebo studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel odlišně upravit organizaci vzdělávání.“ (Sbírka zákonů č. 561/2004, § 17, odstavec 1., 2. – Vzdělávání nadaných dětí žáků a studentů.)

Na sportovních školách mají žáci pět hodin tělocviku týdně. Tři stráví na ledě a dvě v tělocvičně. Výhodou je, že děti i rodiče nemusí brzy ráno vstávat, denní a stravovací režim žáků je pravidelný, lépe kontrolovatelný. Do sportovních tříd chodí žáci z šestých až devátých tříd. Česká republika měla k roku 2001 49 sportovních škol a v nich studovalo 3 699 dětí. V patnácti letech přecházely talentovaní hokejisté do sportovních center a navštěvovali střední odborné školy, učební obory či gymnázia. Děti tak mohou rozvíjet talent a získávat zkušenosti v nejlepším věku. Dělají smysluplnou činnost na níž má stát zájem. (Jáchim, 2001)

Pět klubů z České republiky obdrželo v září 2000 částku ve výši 25 tisíc amerických dolarů na rozvoj mládežnického hokeje z projektu The Goals & Dreams program. (Hokej, 2000)

Česká republika vyniká ve výchově brankářských talentů. Náš systém výchovy brankářů je unikátní v tom, že máme brankářskou komisi. V této komisi, která funguje přes třicet let, jsou sdruženi všichni trenéři brankářů v České republice. Předsedou komise je Jaromír Šindel. (Langr, 16. 5. 2001)

Stav v roce 2006: Projekt na podporu mládeže stále existuje, ročně MŠMT poskytne částku 8 640 000,- korun. ČSLH 3 456 000,- korun. Další státní dotace činí 1 milion korun. Existuje 58 sportovních škol se zaměřením na lední hokej. Sportovních center mládeže, které jsou dotované MŠMT je stále 16, k tomu jsou další 4 dotované ČSLH. Podpora z projektu The Goals and Dreams není. (Jeníčková, ČSLH)

Pokud má hrát dítě na úrovni lední hokej, rodiče se musí připravit na to, že investovat budou nejméně 25 000,- korun za rok. V této částce jsou zahrnuty poplatky v klubu a cena slušné výstroje. Navíc se platí soustředění, doprava. Celkem to je kolem 50 000,- korun ročně. Průměrný plat hokejisty v naší lize je kolem 1 500 000,- korun za rok. V zahraničních ligách je to více. Takto úspěšných je přibližně 250 Čechů, přičemž celkově máme 60 000 registrovaných hokejistů (úspěšných je 0,42% ze všech registrovaných hráčů ledního hokeje).

Přibližně na 30 000,- korun vyjde rodiče sezona desetiletého fotbalisty. Klubové příspěvky jsou kolem 250,- korun, platí se i startovné na turnajích, dvakrát do roka je potřeba koupit kopačky, jezdí se na soustředění, zápasy, tréninky. Naději, že chlapci zbohatnou je velmi malá. U nás je 62 000 registrovaných fotbalistů, ale přes milion korun si jich ročně vydělá pouze 200 (přes milion korun ročně si vydělá 0,32% fotbalistů z celkového počtu registrovaných).

Tenista se slušně užíví pokud patří do prvních 200 nejlepších na světě. Nejvíce musí investovat špičkový tenista v přechodu z juniorů mezi dospělé, okolo sedmnácti let. Jezdí po světě a moc nevydělává. Roční náklady jsou kolem 2,5 milionu korun. Dítě potřebuje na rok 5 raket (cena jedné kvalitní je kolem 5000,- Kč), sto výpletů (dobrý je za 400,- Kč), platí se trenéři, cesty, hala, oblečení a míče. (Poláček, Moravec, 2005, s 18)

Podstatné je na tomto místě se zmínit tom, co sportovní klub a jiné volnočasové společné aktivity přináší. Je to pocit sounáležitosti s nějakou skupinou, který je pro mladistvé významný. Ať již se jedná o skupinu spolužáku, partu a nebo hokejový klub. Dospívající si tak potvrzuje svoji „normálnost“, to, že někam patří, někoho zajímá jeho názor. Sportovní klub se jeví jako dobrá varianta náležení k nějaké skupině, neboť je zde prezentovaný zdravý styl života, životní vize. Dospívající mají společný

zájem, učí se spolupracovat, přebírat odpovědnost za své činy. Učí se respektovat autority, sebe navzájem, své individuální potřeby.

Věkové kategorie v ledním hokeji	
do 2. třídy	mladší přípravka
3. třída	Přípravka
4. třída	starší přípravka
5. + 6. + 7. třída	mladší žáci
8. + 9. třída	starší žáci
15 – 16 let	Dorost
17 – 19 let	Junioři
19 - let	Senioři

Tabulka č. 12

Zdroj: ČSLH, 2006

7.2 Hokej ve Finsku

Finský hokejový svaz dotuje každý rok mládežnický hokej částkou 1,3 milionů eur. Tyto peníze jsou využity pro juniorské hokejové kluby, hokejové školy a dívčí hokejové kempy. Zvláštní peníze z hokejového svazu putují na konta reprezentace do 16, 17, 18 let (celkem 800 000 euro). Celkem tedy Finský svaz ledního hokeje dotuje mládežnický hokej částkou 2,1 milionů eur. (Varpela, 2007)

V roce 2007 má Finsko 60 000 registrovaných hráčů ledního hokeje. Z toho je 45 000 hráčů mladších 19 let (75% z celkového počtu registr. hráčů). (Kokkila, 2007)

REGISTROVANÍ HRÁČI LEDNÍHO HOKEJE V ČR A FINSKU					
(Neregistrovaní hráči ledního hokeje ve Finsku)					
	ČESKÁ REPUBLIKA		FINSKO		
KATEGORIE	ROK 1998	ROK 2006	ROK 2006	ROK 2007	NEREGISTROVANÍ HRÁČI LEDNÍHO HOKEJE
senioři	22 839	53 497		15 000	90 000
junioři	8 087	36 200	47 500	45 000	105 000
dorost	8 030				
st. žáci	4 833				
ml. žáci	8 022				
celkem	51 791	89 697	47 500	60 000	195 000

Tabulka č. 13

Zdroj: Bárta P., Zpráva o stavu hokeje. Gól, 1998, č. 15/1998; ČSLH, Jenčková, A. e-mail 19. 12. 2006, stav k 19. 12. 2006; The Finnish Ice Hockey Association, Varpela, V., e-mail 30. 1. 2007; The Finnish Ice Hockey Association, Kokkila, J., M., e-mail 1. 2. 2007

8 VANTAAN THE ICEHEARTS Ry

Klub pro sociálně slabé děti. Nový způsob sociální práce.

Tikkurila Urheilupuisto, Valkoisenlähteentie 52, 01300 Vantaa, Finland/Suomi, www.icehearts.fi

8.1 Vznik a filozofie klubu

The Icehearts je hokejový klub pro sociálně znevýhodněné děti. Tento unikátní projekt vznikl v roce 1996 ve městě Tikkurila v okrese Vantaa. Okres Vantaa má 167 000 obyvatel na rozloze 664 km². Složení obyvatelstva: 71% ve věku 16 – 64 let, 12% ve věku 7 – 15, 11% ve věku do 6 let a 7% nad 64 let (Ala-Kapee, 1996, s. 18). Projekt The Icehearts existuje jen jeden na světě.

Zakladateli jsou Ville a Ilkka Turkovi. Ville je bývalý hokejista a nyní pracuje jako sociální pracovník a speciální pedagog. Ilkka, jeho otec, je reverend a uznávaný trenér brankářů (trénoval i brankáře národního hokejového týmu – Markuse Ketterera). Je to unikátní projekt. Druhý takový tým neexistuje ani ve Finsku ani ve světě. Filozofií týmu je cesta k nalezení důvěry a ohleduplnosti ve skupině dětí, která se věnuje lednímu hokeji. Základní ideou je, že každý může hrát lední hokej. Bez rozdílu barvy pleti, rodinného zázemí, vzdělání, fyzických předpokladů a sociálních podmínek, ve kterých vyrůstá. The Icehearts znamená dospívat dohromady, soutěžit spolu a vyhrávat v sobě. Je to podpora a jistota pro děti a je to sbírka hodnot, která dává každému šanci.

Trenéři a pracovníci týmu povzbuzují svěřence k hledání a zkoušení fyzických hranic a berou zodpovědnost za vzdělání dětí. Cílem je také inspirace k fyzické aktivitě v průběhu celého života. Hraní v týmech děti nic nestojí. (Salonen, Junnola, 2001)

Pohnutkou vzniku pro tento tým bylo jednak dát možnost všem dětem, jednak čelit nárůstů rasové nesnášenlivosti v oblasti Vantaa. Tento rasový problém v několika případech vyvrcholil šikanou ve škole, pouličními bitkami, verbálním a fyzickým napadením a dokonce i vraždou z rasových důvodů v roce 1999. S prevencí je potřeba začít již v dětství. Proto má tým několik dětí z emigrantských rodin. Ze začátku měly „barevné“ děti v týmu problémy. Ostatní chlapci jim dělali naschvály, nechtěli s nimi hrát

a separovali se od nich. Stávalo se, že i rodiče se chovali rasisticky. A to jak rodiče spoluhráčů, tak rodiče soupeřů. Ještě nedávno byl lední hokej považován za hru pro „bílé“. Na počátku devadesátých let se však situace změnila. V NHL (The National Hockey League v USA a Kanadě) se prosadili vynikající hráči „barevné“ pleti jako jsou Paul Kariya, Curtis Joseph, Jarome Iginla a Fred Brathwaite. Děti přebírají názory a normy rodičů. Trvalo velmi dlouho, než Ville a Ilkka změnili názory dětí i dospělých z týmu. Nyní se problémy vyskytují převážně s rodiči dětí soupeřů.

8.2 Zaměření klubu

V roce 1996 byl založen první hokejový tým, který se skládal z 24 dětí, které neměly z různých důvodů možnost hrát lední hokej (sociální handicap – děti z dětských domovů, pěstounských rodin a SOS vesniček, chudé rodiny nebo děti s poruchami chování). Typickým dítětem je dítě s jedním rodičem, dítě emigrantů a nebo dítě z velké rodiny, která nemá dostatek finančních prostředků. Některé děti mají poruchy chování (viz str.55). Jako příklad lze uvést devítiletého somálského (poznámka autorky – v roce 2001 bylo chlapci 9 let) chlapce Nasira Abdala Muhammeda. Získal v klubu nové kamarády, zdokonalil se ve finštině, naučil se hrát lední hokej, má smysluplnou činnost pro volný čas a ostatní chlapci se tak učí soužití s jedincem z jiného etnika. Nasirova matka Fathia Pirttiperä je vdova žijící v Helsinkách velmi skromně. Její dvě děti, Nasir a Susan, jsou pro ni vším. *„Vždy jsem chtěla nějakou zábavu pro Nasira, ale nevěděla jsem co a kde hledat. Nasir je živý hoch. Od té doby, co hraje hokej, se uklidnil a vyžrál. Občas je obtížné mu říci, že bych se ráda vrátila do Afriky protože Nasir nechce opustit tým a svou školu.“* Řekla Nasirova matka. (Mielonen, 2000, s. 38, 39) Paní Faitha našla dobré přátele v rodičích ostatních chlapců. Spolu s ostatními podporují chlapce, pořádají koncerty a bazary. Peníze vydělané z těchto akcí jsou zařazeny do rozpočtu týmu.

Děti byly vybrány v roce 1995 Villem a Ilkou v mateřských školách. Kritériem byla pohybová zdatnost a nepříznivé sociální podmínky dětí. Kluby jsou průběžně doplňovány. Kromě Nasira mají týmy také děti z Maroka, Etiopie, Alžíru, Estonska, Angoly, Číny a Ruska. Fotbalový tým vede trenér z Gambie. Kromě ledního hokeje jsou děti rozvíjeny i v dalších sportovních

aktivitách (fotbal, atletika, plavání, lyžování). Lze totiž těžko odhadovat v tak nízkém věku jako je deset let, zda z dítěte vyroste dobrý atlet nebo hokejista. Proč vychovávat průměrného hokejistu, když je velká pravděpodobnost, že z dítěte může být špičkový atlet nebo fotbalista? Někteří rodiče si to neuvědomují. Své děti nutí do sportu, který je nebaví, nebo v něm nejsou dobří. Nutí je k tvrdému trénování ve vidině vysokých platů a zabezpečeného života. Neuvědomují si, že tím dítěti více ubližují než prospívají. Děti tak přicházejí o dětství, možnost vyrůst stejně jako jejich „nesportovní“ vrstevníci. Nikdy nenaváží vážnější dětské přátelství, protože v záplavě školních, domácích a sportovních povinností nemají na běžný dětský život plný her a kamarádství čas. Rodiče a trenéři na ně kladou vysoké nároky, „linkují“ jim život, nutí je pro budoucí kariéru udělat vše. Když se ale dostaví komplikace a dítě musí se sportem ze zdravotních nebo jiných důvodů skončit, zhrouť se rodině celý život. Z 25 000 chlapců, kteří začnou ve Finsku hrát lední hokej, se jich v průměru 15 probouje v dospělosti do nejvyšší finské národní hokejové soutěže (SM-liíga). (Kujala, 1997, Sievänen, 1999) Pracovníci v The Icehearts se snaží dětem nejdříve poskytnout zajímavého koníčka, který je bude bavit a potom se rozhodnout, jestli by chtěly hokej hrát profesionálně. Poskytují jim tak možnost poznat rozdíl mezi zálibou a tvrdou, fyzicky a psychicky náročnou prací, kterou profesionální hokej bezpochyby je.

Důležité je zdůraznit, že dětem v The Icehearts je umožněno věnovat se volnočasovým aktivitám a přitom zůstat ve svém přirozeném rodinném prostředí (s výjimkou dětí z dětských domovů). Děti a rodiče spolu mohou trávit organizovaně volný čas i při několikadenních pobytech. Mohou tak k sobě hledat cestu, učit se poznávat se navzájem, porozumět si a v případě, že potřebují pomoci, jsou sociální pracovníci ochotni poradit. V České republice existují podobné možnosti využití volného času, ale jedná se o projekty organizované v rámci ústavní péče (viz str. 56). Děti jsou vytrženy ze svého přirozeného prostředí a nedochází zde k sociální rodinné intervenci jako v The Icehearts. Podobný projekt jako je The Icehearts není možno nalézt ani v České republice, ani ve světě. Je to tedy unikátní projekt, který se snaží umožnit dětem se sociálním handicapem vhodně využít volný čas a přitom je ponechává v jejich přirozeném prostředí. Z výše uvedených faktů

lze vyvodit závěr, že v České republice je v rámci volnočasových aktivit dětí a mládeže se sociálním znevýhodněním pozornost zaměřena na volnočasové aktivity v rámci ústavní péče a tedy není dětem umožněno zůstat ve svém přirozeném rodinném prostředí. /viz tabulka č. 14/

SROVNÁVACÍ ANALÝZA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT V THE ICEHEARTS A VÝCHOVNÉM ÚSTAVU CHVALČOV		
	THE ICEHEARTS	VÝCHOVNÝ ÚSTAV CHVALČOV
<i>Sportovní aktivity</i>	ANO	ANO
<i>Víkendové sportovní aktivity</i>	ANO	ANO
<i>Výtvarné kurzy</i>	NE	ANO
<i>Organizované jazykové kurzy</i>	NE	NE
<i>Mimoškolní vzdělávání (např. autoškola, jiné kurzy)</i>	NE	ANO
<i>Setkávání s rodiči a možnost získat radu při výchově dětí</i>	ANO	NE
<i>Dobročinné akce, umožňující zisk organizaci (např. bazary, aukce)</i>	ANO	NE

Tabulka č. 14

Zdroj: The IceHearts; Výchovní ústav Chvalčov

8.3 Aktivity The IceHearts

/viz tabulka č. 15 a tabulka č. 16/

Kromě sportovních aktivit umožňuje The Icehearts dětem v odpoledním klubu (od 12 do 17 hodin ve škole v Hakunile) v rámci odpoledního klubu vyžití v různých pohybových hrách, děti se mohou

připravovat do školy, promluvit si se sociálním pracovníkem, který poskytne výchovnou intervenci i pro jejich rodiče. Tento klub je schválen Ministerstvem zdraví a sociálních věcí a funguje od srpna 2002. Dále děti každé léto jezdí na chatu k Turkům, na sportovní kempy (Vierumakki, Savitaipale v Pöksänlahti, Myyrmäki,), kde se věnují jízdě na kole, na kanoích a koních, fotbalu, plavání, chytání ryb a jiným sportovním aktivitám. Rodiče zde mohli být s dětmi a tím se zapojit do činnosti kolem the Icehearts a mít možnost spolupracovat s ostatními rodiči. Dále The Icehearts pořádá semináře, na kterých prezentuje ideu a cíle klubu.

Jak již bylo uvedeno, The Icehearts umožňují hrát chlapcům lední hokej ve dvou týmech, dále hrát fotbal a dívkám pozemní hokej.

8.4 Pracovníci v The Icehearts

Mezi pracovníky kromě Villeho a Ilkky patří ruský kustod, další dva sociální pracovníci, sekretářka a velké množství dobrovolníků. Pracovníci se kromě péče o děti na stadionu starají i o odpolední klub, sváží děti z rozlehlého kraje Vantaa na tréninky, vedou rozhovory s dětmi a jejich rodiči, radí jim ve složitých situacích (výchova, sociální problémy), plánují různé aktivity jako jsou kempy a sportovní a charitativní akce.

Protože si pracovníci v The Icehearts přejí, aby z chlapců vyrostli slušní lidé, velká část jejich práce se tak skládá i z činnosti mimo led. První věcí, kterou dělají pro rodinu je to, že jejich synům poskytují koníčka, který rodinu stojí malé, nebo žádné množství peněz. Cílem projektu je snaha pomáhat emigrantským rodinám s obtížnými situacemi a chlapcům nabídnout správný „mužský model“ chování, který v některých rodinách chybí. Podporují rodiče ve vychovávání svých dětí a také s nimi o této výchově diskutují. Toto „poradenství“ se poskytuje rodičům do 18 let věku jejich dětí. Snahou je tedy hluboká integrace emigrantů s místními dětmi.

V roce 2003 obdrželi Ville a Ilkka Turkovi významná ocenění „Muži roku“ a nejvyšší státní vyznamenání „Řád bílé růže“. Ville dostal cenu Vynikající mladá osobnost Finska. Tato cena je udělována za humanitární a dobrovolnickou práci.

8.5 Financování

Peníze a věcné dary (výstroj a výzbroj) na tento projekt plynou z těchto institucí: Finský hokejový svaz (The Finnish Ice Hockey Association), společnost Vedonlyönti (provozují sázkové kanceláře), Finská sportovní federace (The Finnish Sports Federation), farnost Vantaa (Vantaan Seurakntayhtymä), NHLPA (The National Hockey League Players Association – Asociace hráčů ledního hokeje v NHL) poskytla finanční podporu z programu The Goals and Dreams, společnost RAY (provozují hrací automaty a výtěžek jde na sociální projekty), Ministerstvo školství a tolerance, Helsinky Sanomat (noviny), Sociální demokracie mladých, společnost Nike-Bauer, Armáda Finska, soukromé osoby (např. hokejista Teemu Selänne) a společnosti. Semináře o the Icehearts sponzoruje Skandinávská idea pro život (Skandia's Ideoita Elämään) a na seminářích jsou zástupci z oblasti sportu, školství a sociální práce. Klub také vydává vlastní magazín (The Icehearts) a byl vložen článek do učebnice pro vysokoškolské studium – Sociální a funkční práce s mladými. (www.icehearts.fi, Kosianen, 2001)

Autorka této diplomové práce měla možnost v průběhu studijního pobytu ve Finsku (SOCON = Social analysis, social work and contextual theology, Diaconia Polytechnic – Diak, Järvenpäätie 640, 04400 Järvenpää, Sukni/Finland, 29. leden – 29. duben 2001) praxi ve Vantaa The Icehearts. Měla možnost podílet se na tréninku, sociální práci a poradenství poskytované dětem a jejich rodičům a byla členem realizačního týmu ve Vierumäki na hokejovém kempu. Ve Vierumäki měla možnost sledovat celodenní práci s dětmi jako byl trénink, volnočasové aktivity, přípravu do školy, diskuze s dětmi a hledat si sama cestu k jednotlivým dětem.

AKTIVITY THE ICEHEARTS	
<i>Sportovní aktivity</i>	ANO
<i>Víkendové sportovní aktivity</i>	ANO
<i>Výtvarné kurzy</i>	NE
<i>Organizované jazykové kurzy</i>	NE
<i>Mimoškolní vzdělávání (např. autoškola, jiné kurzy)</i>	NE
<i>Setkávání s rodiči a možnost získat radu při výchově dětí</i>	ANO
<i>Dobročinné akce, umožňující získ organizaci (např. bazary, aukce)</i>	ANO

Tabulka č. 15

Zdroj: The IceHearts, 2001 - 2006

SPORTOVNÍ AKTIVITY THE ICEHEARTS
Lední hokej
Fotbal
Pozemní hokej
Atletika
Pobytové vícedenní sportovní akce (jízda na kole, na kanoích a koních, fotbal, plavání, chytání ryb)

Tabulka č. 16

Zdroj: The IceHearts, 2001 - 2006

Internetové odkazy na the icehearts:

- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Quality_of_life/Social_services/Child_care/ice-hearts_1007.html
- <http://www.nhlpa.com/GoalsAndDreams/ProgramDetails.asp?ID=120>
- <http://www.coe.int/sport-exhibition/>

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo čtenáře seznámit s problematikou využití volného času u mladistvých se sociálním znevýhodněním.

Kapitoly 1. až 5. jsou teoretické, kapitoly 6. – 8. jsou praktickou částí této diplomové práce.

Práce v první části zakotvuje základní pojmy a shrnuje dosavadní zveřejněné poznatky v oblasti volnočasových aktivit. Obsahuje vymezení stavu v oblasti sportovních aktivit ve školách a veřejném zájmovém sektoru a legislativu v této oblasti (kroužky, sportovní kluby, nadace atd.). Dále kapitola popisuje Evropské instituce zabývající se aktivitami ve volném čase a materiální vybavení pro výchovu mimo vyučování. Prostor je věnován v této kapitole Národnímu programu rozvoje sportu pro všechny, jak jej zpracovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Nedílnou součástí první kapitoly je i způsob financování aktivit naplňujících volný čas dětí a mládeže.

Druhá kapitola se zabývá vlivem využití volného času na prevenci kriminality dětí a mladistvých. Rozpracovává pojem prevence, způsob organizování prevence jak ve školských a tak mimoškolních institucích

Práce dále obsahuje kapitolu se základními pojmy motivace. Jsou zde osvětleny pojmy jako je motivace a chování, emoce, učení, osobnost; principy motivace; frustrace, konflikt, stres; potřeby; výkonová motivace a motivace a vůle. Zakotvuje rovněž pojmy související s motivací – hodnoty, hierarchie hodnot a aspirace. Velká důležitost je přikládána sportovní motivaci, jejímu vývoji, aspiracím ve sportu, potřebám a motivům. V dalším samostatném oddílu je definován pojem sociální znevýhodnění (handicap) a příčiny jeho vzniku. Tato kapitola má za cíl přiblížit čtenáři různé motivy dětí a mládeže k aktivitám. Snaží se vysvětlit, proč někteří dospívající mají větší motivaci stát se sportovcem a proč někteří chtějí jen naplnit svůj volný čas, aniž se snaží dosáhnout výjimečných výkonů.

Pátá kapitola se zaměřuje na vyjasnění termínu „sociální znevýhodnění (handicap)“. Je nezbytně nutné upřesnit, co to sociální handicap je, které typy dospívajících lze do této kategorie zařadit a jaké možnosti volnočasových aktivit tito dospívající mají. Práce uvádí legislativní ukotvení tohoto pojmu. Mezi občany se sociálním handicapem lze zařadit děti se specifickými potřebami, děti uprchlíku, děti s mentálním nebo tělesným

handicapem, děti s poruchami chování a učení, děti agresivní, děti z chudých rodin, děti z dětských domovů, děti z neúplných rodin, týrané děti, děti z manželských krizí, děti s alkoholovou a nealkoholovou závislostí, děti s patologickým hráčstvím, predelikventní a delikventní skupiny, agresivitu, dále osoby s nově rozšířenými vlivy civilizačních onemocnění - AIDS, karcenomy, alergie a bronchiální astma, poruchy krvevotvorby, diabetes mellitus I. a II. typu.

Šestá kapitola je praktickou částí této diplomové práce. Zabývá se komparační analýzou sportovních aktivit v České republice a Finsku. Je zde porovnáván sportovní systém na školách a sportovních aktivit ve volném čase. Jedna z podkapitol se věnuje sportu u dětí se specifickými potřebami.

V sedmé kapitole nalezneme i podrobnější zpracování mládežnického ledního hokeje v ČR a Finsku. Opět je zde komparace provedena na školském systému a na mimoškolních aktivitách, které jsou zaměřeny na lední hokej. Porovnáván je i počet registrovaných hráčů ledního hokeje v různých věkových kategoriích.

V závěrečné části je na základě osobních zkušeností autorky prezentován finský projekt pro sociálně slabé dospívající – Vantaan The Icehearts, Ry. Tento projekt je zaměřen na problémovou mládež v okrese Vantaa v jižním Finsku (založen 1996) a je jediným takovým na celém světě. Děti v rámci tohoto projektu mají možnost trávit volný čas v hokejovém, fotbalovém klubu, jezdit na sportovní kempy. Rodičům a učitelům dětí je poskytováno poradenství. Zakladatelé projektu obdrželi nejvyšší státní finská vyznamenání za přínos v oblasti prevence a za práci s problémovou mládeží.

Přínosem teoretické části je shrnutí možností využití volného času, jeho legislativní ukotvení a seznámení čtenáře s uceleným textem, zabývajícím se volným časem a aktivitami, které ho naplňují. Zajímavým se jeví srovnání ústavních a neústavních aktivit, které jsou dětem poskytovány.

Komparační analýza přináší porovnání sportovních aktivit v České republice a Finsku. Takový typ analýzy nebyl v této oblasti zveřejněn.

Současným trendem je nekoordinovaná náplň volného času mládeže. Děti tráví volný čas u televize, počítače, kouřením, na ulicích, v restauračních zařízeních, konzumací nezdravých potravin a absolutním nezájmem o tělesnou výchovu. Mnohé děti nosí omluvenky do hodin tělesné

výchovy ve školách, jen aby nemusely cvičit. Národ se stává stále tlustším a narůstá počet nemocí vyplývajících z obezity nezdravého stylu života. Dalším problémem se jeví nárůst počtu rodin žijících s minimálním finančním příjmem, který neumožňuje dětem smysluplné využití volného času. Návrhem na změnu se jeví možnost vytvoření podobného projektu jakým je finský Vantaan the Icehearts, Ry v České republice. Projekt je však velmi nákladný a vyžadoval by spolupráci odborníků a dobrovolníků.

Smysluplné organizované využití volného času je pro dospívající vhodné z toho důvodu, že je nad nimi dohled. Je tu někdo, s kým se mohou poradit, kdo jim dává možnost sportovat, účastnit se kolektivních her, učit se spolupracovat, nést zodpovědnost za své činy. Zároveň je však nutné zdůraznit, že děti kromě školních a mimoškolních aktivit potřebují čas jen samy pro sebe. Není tedy vhodné je přetěžovat tím, že jim rodiče naplánují na každý den jiný zájmový kroužek. Dítě pak může být přetížené, nemá žádný volný čas na regeneraci sil, obyčejné dětské hry a kamarádství.

Cílem této práce bylo prokázat souvislost mezi sociálními změnami a využitím volného času. Tento cíl byl v práci na několika místech potvrzen. Dalším cílem bylo prokázat, že smysluplná náplň volného času může být prevencí před sociálněpatologickými jevy. Toto bylo prokázáno v praktické části popsáním projektu the Icehearts.

Shrnutí komparační analýzy:

Z dat uvedených v kapitolách šest a sedm lze vyvodit tyto závěr:

- Finsko má menší počet škol věnujících se sportovně talentovaným dětem, než má Česká republika.
- Finsko nemá ani jedno sportovní centrum věnující se celodenně sportovně nadaným dětem.
- Česká republika se dětem se sportovním talentem věnuje organizovaně od nižšího věku než Finsko (ČR od ZŠ, Finsko od SŠ).
- Česká republika i Finsko mají stejnou variabilitu volnočasových aktivit a stejnou variabilitu institucí poskytujících tyto aktivity

- Finsko má více volnočasových aktivit poskytovaných církvemi než Česká republika. To pramení z většího množství financí, kterými disponují finské církve.
- Finsko má menší počet registrovaných hokejistů v roce 2006 než má Česká republika. Rozdíl činí 39 197 registrovaných hráčů. Počet hráčů v mládežnických kategoriích nelze porovnat, neboť Finský svaz ledního hokeje tuto informaci neposkytl.
- Srovnání počtu dětí věnujících se lednímu hokeji jako volnočasové aktivitě, aniž jsou registrovanými hráči, nelze provést, neboť Český svaz ledního hokeje takovou evidenci nevede.

Další výzkumy vyplývající z této práce by mohly být zaměřeny na prozkoumání problematiky tělesně, smyslově a mentálně postižených jedinců, kteří se zabývají sportovními aktivitami. Zajímavým by mohlo být zjistit, kolik z účastníků paralympijských her žije v běžných rodinách, kolik z nich v ústavech. Dále by bylo vhodné zaměřit výzkum na sledge hokej. (Kořeny sledge hokeje můžeme najít ve švédském Stockholmu, kde počátkem 60. let skupina Švédů z rehabilitačního centra chtěla pokračovat ve hraní hokeje i přes své tělesné postižení. Rozhodli se sestavit speciální sáně "sledge", které byly vyrobeny s kovového rámu připevněného na nožích z bruslí. Jako hokejky používali kulaté palice s řídítky jízdnicích kol. A tak mohlo být jezero jižně od Stockholmu svědkem prvopočátků hry, která na poslední Paralympiádě v Salt Lake City přilákala do ochozů stadionu na tisíce fanoušků a dostala prostor i v živém televizním vysílání.)

Jako pravděpodobné se jeví, že i nadále sociálně znevýhodnění nebudou mít přístup k některým volnočasovým aktivitám. Důvodem jsou nepříznivé ekonomické podmínky jedinců se sociálním znevýhodněním, velmi pozvolná integrace do majoritní společnosti a malý zájem státních orgánů na zlepšení situace kolem přístupu volnočasových aktivit uvedeným jedincům.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Obrázek č. 1.

Zdroj: Propagační materiál The Icehearts, 2001

Obrázek č. 2.

Zdroj: Propagační materiál The Icehearts – hráči klubu 2001

VANTAAN ICEHEARTS RY

UUDENLAINEN,
"OIKEA"
JÄÄKIEKKOJOUKKUE

VANTAALTA

Kuvia matkalta

Tästä aloitettiin elokuussa 96

ja tänne on päästy. Jääkiekon MM-kisat Norjassa
toukokuussa 99.

Todori Kirjapaino Oy

Obrázek č. 3.

Zdroj: Propagační materiál The Icehearts, 2001

Obrázek: č. 4 – Ilkka Turka na střídačce The Icehearts ve Vierumäki

Zdroj: 29. 3. 2001, autorka: Eliška Zettíková, DiS.

Obrázek č. 5 – The Icehearts ve Vierumäki

Zdroj: 29. 3. 2001, autorka: Eliška Zettíková, DiS.

Obrázek č. 6 – The Icehearts ve Vierumäki

Zdroj: 29. 3. 2001, autorka: Eliška Zettíková, DiS.

Obrázek č. 7 – The Icehearts a Ville Turkka na střídačce v Tikurile

Zdroj: 20. 4. 2007, autorka: Eliška Zettíková, DiS.

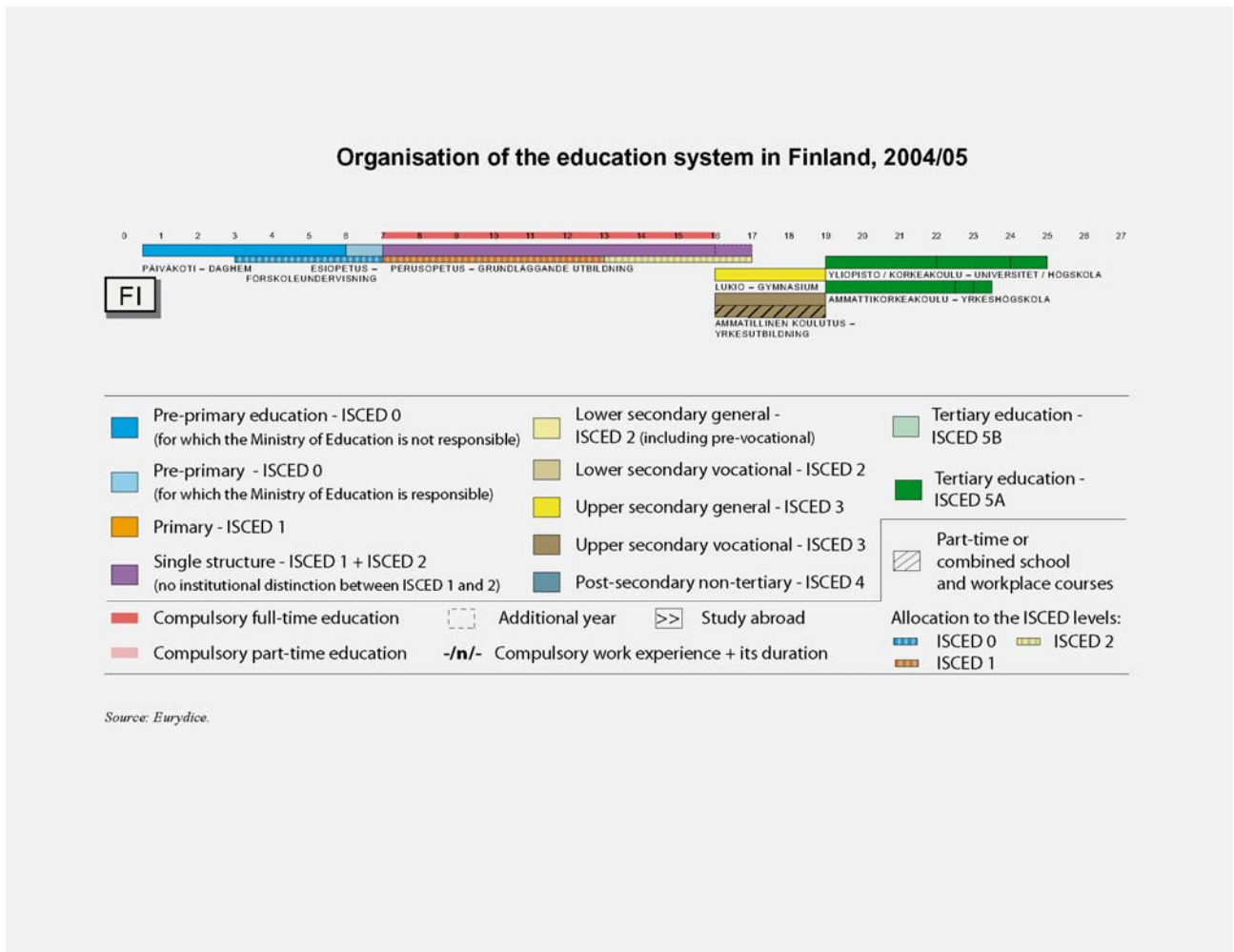

Obrázek č. 8 – Ville a Ilkka Turkovi

Zdroj: SALONEN, E., JUNNOLA, S.: Jääkiekkoa sydämellä. *Kotiliesi*. č. 2
2001 s 99 – 101

Příloha č. 2

Školský systém ve Finsku

Zdroj:
<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=FI&language=EN>

Příloha č. 3

<u>Rozloha</u>	388 145 km ² (63. na světě) z toho 9,4 % vody
<u>Počet obyvatel</u>	5 211 311 (109. na světě, 2003)
<u>Hustota zalidnění</u>	17,1 / km ² (162. na světě)
<u>Jazyk</u>	<u>fínština</u> , <u>švédština</u>
<u>Národnostní složení</u>	{{{národnosti}}}
<u>Náboženství</u>	<u>evangelická luteránská církev</u> 84%, <u>pravoslavní</u> 1%
<u>Nejvyšší bod</u>	<u>Haltitunturi</u> (1328 m n. m.)
<u>Hlavní město</u>	<u>Helsinky</u> (<i>Helsinki</i>)
<u>Státní zřízení</u>	<u>republika</u>
<u>Podřízené celky</u>	{{{dělení}}}
<u>Prezidentka</u>	<u>Tarja Halonen</u>
<u>Předseda vlády</u>	<u>Matti Vanhanen</u>
<u>Hymna</u>	<u>Maamme</u>
<u>Vznik</u>	6. prosince 1917 (uznána 22. prosince) (nezávislost na <u>Rusku</u>)
<u>Měna</u>	<u>euro</u> (EUR)
<u>ISO 3166-1</u>	246 FIN FI
<u>MPZ</u>	FIN
<u>Doména</u>	<u>.fi</u>
<u>Telefon</u>	358
<u>Časové pásmo</u>	<u>UTC +2</u>

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Finsko>

Příloha č. 4

Seznam základních škol s třídami s rozšířeným vyučováním tělesné výchovy zařazených do projektu „Intenzifikace činnosti sportovních tříd“ (seznam k 1. lednu 2006)

- Atletika : 33 ZŠ (28 ČAS + 5 ČOS)
- Badminton : 1 ZŠ (ČOS)
- Baseball : 1 ZŠ (ČBA)
- Basketbal : 25 ZŠ (22 ČBF + 3 ČOS)
- Biatlon : 1 ZŠ (ČSB)
- Cyklistika : 3 ZŠ (ČSC)
- Fotbal : 53 ZŠ (ČMFS)
- Gymnastika : 6 ZŠ (4 ZŠ ČGF + 2 ZŠ ČOS)
- Házená : 16 ZŠ (ČSH)
- Judo : 2 ZŠ (ČSJ)

Lední hokej : 40 ZŠ (ČSLH)

1. Praha 4, Jánošíkova 1300 – HC Kobra Praha
2. Praha 6, Na Dlouhém lánu 43/555 – HC Hvězda Praha
3. Praha 10, Vladivostocká 1035/6 – HC Slavia Praha
4. Kladno, Plzeňská 3103 – HC Vagnerplast Kladno
5. Kolín 3, Lipanská 420 – SC Kolín
6. Kralupy n. Vlt., ul. Gen. Klapálka – HK Kaučuk Kralupy
7. Mladá Boleslav, Laurinova 905 – AŠ Mladá Boleslav
8. České Budějovice, Grünvaldova 13 – HC České Budějovice
9. Jindřichův Hradec, Štítného 121/I – HC Vajgar Jindřichův Hradec
10. Tábor, Zborovská 2696 – HC Tábor
11. Karlovy Vary, Krušnohorská 11 – HC Becherovka Karlovy Vary
12. Plzeň, Doudlevecká tř. 35 – HC Keramika Plzeň
13. Sokolov, Sokolovská 1507 – HC Sokolov
14. Jablonec n/N, Pasířská 72 – TJ HC Jablonec
15. Chomutov, Hornická ul. 4387 – KLH Chomutov
16. Klášterec n/O, Chomutovská 459 – HC Klášterec nad Ohří
17. Liberec 7, U Školy 222/6 – TJ Bílí tygři Liberec
18. Litvínov, Podkrušnohorská 1677 – HC Chemopetrol Litvínov
19. Teplice, ul. Maxe Švabinského 1743 – HC Stadion Teplice
20. Ústí nad Labem, Vinařská 1016/6 – HC Slovan Ústí nad Labem
21. Havlíčkův Brod, Štáflova 2004 – HC Rebel Havl. Brod
22. Hradec Králové, Štefánikova 566 – HC Lev Hradec Králové
23. Pardubice, ul. Josefa Resslera – HC Pardubice
24. Brno, Úvoz 55 – Krokodýli HC Brno

25. Brno, Labská 27 – HC Ytong Brno
26. Jihlava, Seifertova 5 – HC Dukla Jihlava
27. Třebíč, Komenského 61/6 – Horácká Slávie Třebíč
28. Uherské Hradiště, nám. Míru 777 – HK Uherské Hradiště
29. Zlín, Štefánikova 4/2701 – HC Continental Zlín
30. Frýdek - Místek, E.Krásnohorské 2254 – HC Frýdek-Místek
31. Havířov – Město, V.Nezvala 1/801 – HC Havířov
32. Karviná – Ráj, Prameny 838 – SK Karviná
33. Olomouc, tř. Spojenců 8 – HC Olomouc
34. Opava, Komenského 13 – HC Slezan Opava
35. Orlová - Lutyně, Mláďí 726 – HC Orlová
36. Ostrava - Vítkovice, Rostislavova 7 – HC Vítkovice
37. Ostrava – Poruba, Dětská 915 – HC Sareza Ostrava
38. Přerov, Želátovská 8 – HC Přerov
39. Třinec, U Splavu 55 – HC Železářny Třinec
40. Vsetín, Benátky 1779 – HC Vsetín
 - Lyžování : 16 ZŠ (SL ČR)
 - Moderní gymnastika : 3 ZŠ (ČSMG)
 - Moderní pětiboj : 2 ZŠ (ČSMP)
 - Softball : 2 ZŠ (ČSA)
 - Tenis : 9 ZŠ (ČTS)
 - Volejbal : 24 ZŠ (23 ZŠ ČVS + 1 ČOS)
 - Zápas : 1 ZŠ (SZ ČR)

Pouze doplňkové sporty:

- Aerobik: 1 ZŠ /ČSAE)
- Kanoistika: 1 ZŠ (ČSK)
- Krasobruslení: 4 ZŠ (ČKS)
- Lukostřelba: 1 ZŠ (ČLS)
- Pozemní hokej: 3 ZŠ (ČSPH)
- Stolní tenis: 3 ZŠ (2 ČAST + 1 ČOS)
- Triatlon: 3 ZŠ (ČST)
- Vodní pólo: 2 ZŠ (ČSVP)

Celkem:

- 255 ZŠ s kmenovým sportem + 15 ZŠ jen s doplňkovým sportem = 270
- 19 kmenových sportů, 23 sportů doplňkově

Zdroj.: www Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Cop.: 24. 2. 2007
http://www.msmt.cz/Files/TVS/Sport/2006/ST_SEZNAM_2006.doc

Příloha č. 5

Seznam Gymnází s třídami zaměřenými na sportovní přípravu v ČR

Gymnázia s třídami zaměřenými na sportovní přípravu v ČR (Úprava k 1.9.2004)	
1.	Gymnázium a sportovní gymnázium
	PRAHA 7, 170 00, Nad Štolou 1 <i>Kmenové sporty</i> : Basketbal, Baseball, Judo, Tenis
2.	Gymnázium a sportovní gymnázium
	PRAHA 10, 100 00, Přípotoční 1337 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Basketbal, Plavání, Triatlon
3.	Sportovní gymnázium a gymnázium
	KLADNO, 272 00, Plzeňská 3103 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Basketbal, Judo, Plavání
4.	Sportovní gymnázium
	PLZEŇ, 301 59, Táborská 28 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Judo, Plavání, Sportovní střelba, Tenis, Volejbal
5.	Gymnázium olympijských nadějí
	ČESKÉ BUDĚJOVICE, 370 04, Kubatova 1 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Basketbal, Moderní gymnastika, Plavání, Sportovní střelba, Volejbal, Tenis
6.	Gymnázium a sportovní gymnázium
	JABLONEC n. N., 466 01, Dr. Randy 13 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Biatlon, Cyklistika, Lyžování, Tenis, Volejbal
7.	Sportovní gymnázium
	PARDUBICE, 533 03, Dašická 268 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Basketbal, Házená, Plavání, Sporty v přírodě – Cyklistika, Kanoistika, Orient.běh, Triatlon, Veslování
8.	Gymnázium a sportovní gymnázium

	JILEMNICE, 514 01, Kostelní 259 <i>Kmenové sporty</i> : Biatlon, Lyžování, Orient. běh- dobíhající
9.	Sportovní gymnázium Ludvíka Daňka
	BRNO, 602 00, Botanická 70 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Basketbal, Plavání, Sport. gymnastika, Tenis, Volejbal
10.	Sportovní gymnázium Dany a Emila Zátopkových
	OSTRAVA-ZÁBŘEH, 700 30, Výškovická 263 1 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Basketbal, Judo, Plavání, Sport. gymnastika, Volejbal
11.	Gymnázium a sportovní gymnázium
	VRBNO p. Pradědem, 793 26, nám. Sv.Michala <i>Kmenové sporty</i> : Lyžování, Cyklistika, Biatlon, Orient. Běh - dobíhající
12.	Gymnázium
	ZLÍN, 760 01, náměstí T.G.Masaryka 2734-9 <i>Kmenové sporty</i> : Atletika, Basketbal, Házená, Plavání, Volejbal
13.	Gymnázium a OA
	VI VIMPERK, 385 01, Pivovarská 69 <i>Kmenové sporty</i> : Cyklistika, Lyžování
14.	<i>Gymnázium Most</i>
	Most, 434 46, ČSA 1530
	<i>Kmenové sporty</i> : Basketbal, Softbal, Sportovní gymnastika, Házená
15.	<i>Gymnázium Vincence Makovského</i>
	Nové Město na Moravě, 592 31, Leandra Čecha 152
	<i>Kmenové sporty</i> : Lyžování

Zdroj: www Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Cop.: 23. 2. 2007,
http://www.msmt.cz/Files/TVS/Sport/2005/SG_SEZNAM_2004_2005.doc

Příloha č. 6

Možnosti volnočasových aktivit – Úřad městské části Brno - Líšeň

Uveřejněno: 23. 11. 2006

- **Český červený kříž**
 - *Činnost:* charitativní a osvětová činnost
 - *Adresa:* Náměstí Karla IV. 18, 628 00 Brno - Líšeň
 - *Kontakt:* Naděžda Roubalová, tel.: 544 211 410
 - V současné době místní pobočka nemá žádnou činnost potřebovala by příliv mladých
- **Divadlo Líšeň**
 - *Hraje:* v Dělnáku Líšeň, Martina Kříže 1, 628 00 Brno
 - *Kontakt:* Mgr. Kateřina Bartošová, tel: 728 898 500, e-mail: kabart@volny.cz
 - www.mujweb.cz/kultura/divadlo-lisen
- **Effeta**
 - *Činnost:* dům pro mentálně znevýhodněné a autisty, pracovní terapie
 - *Adresa:* Holzova 7, 628 00 Brno - Líšeň, tel.. 544 211 001, tel./fax: 544 230 814,
e-mail: effetapt@charitabrno.cz
 - *Kontakt:* Jarmila Hajná - hlavní vychovatelka
 - *Provozovatel:* Diecézní charita Brno - Oblastní charita Brno
 - *Denní pobyt:* Strnadova 14, tel.: 544 210 438, 544 234 507, tel./fax: 544 233 592,
e-mail: effetadp@charitabrno.cz
 - *Kontakt:* Marie Žižkovská - vedoucí
 - KB č.ú. 2008247-621/0100, var. symbol 106
- **Folklorní soubor Stará Líšeň**
 - *Činnost:* folklorní soubor
 - *Kontakt:* Zdena Hanečková, Herbenova 8, 628 00 Brno - Líšeň, tel: 544 233 794
 - Pravidelné schůzky každé pondělí v 17,00 hod.
- **Jezdecké stáje Belcredi - jezdecký spolek**
 - *Činnost:* Pořádání parkurových závodů v Mariánském údolí
 - *Adresa:* Pohankova 8, 628 00 Brno
 - *Kontakt:* PhDr. Jiřina Belcredi, tajemník, e-mail: belcredi@seznam.cz
- **Junák - svaz skautů a skautek ČR, 10. středisko**
 - *Činnost:* volnočasové aktivity dětí a mládeže
 - *Kontakt:* RNDr. Pavel Široký, Kubíkova 12, 628 00 Brno - Líšeň, tel: 544 216 844
- **Junák - svaz skautů a skautek ČR, středisko "Milana Genserka" Brno**
 - 28. smečka vlčat a 28. oddíl junáků (chlapci 6-15 let), Josefy Faimonové 30
 - 28. roj světlušek a 28. oddíl skautek (dívky 6-15 let), Bednaříkova 9
 - *Činnost:* volnočasové aktivity dětí a mládeže
 - *Kontakt:* Ondřej Kupka, ondrej.kupka@volny.cz, tel.: 776 197 340
- **Junák svaz skautů a skautek ČR, 28. středisko Brána**
 - 14. dívčí oddíl Ptáčata, Josefy Faimonové 23

- *Kontakt:* Lenka Sládečková, tel.: 777 848 044, e-mail: rebecka@centrum.cz
 - 14. oddíl Reguluj, Josefy Faimonové 24
 - *Kontakt:* Jiří Hudec, tel.: 723 774 668,
- **Klub důchodců**
 - *Činnost:* klub důchodců
 - *Kontakt:* Marie Veselá, Ondráčkova 60, 628 00 Brno - Líšeň, tel: 544 231 648
- **Klub Pastelka o.s.**
 - *Kde:* nám. Karla IV. 4, 628 00 Brno - Líšeň
 - *Činnost:* aktivity pro maminky na mateřské dovolené, předškolní děti a celé rodiny
 - *Pravidelná setkávání:* Kulturní centrum Kotlanka : každý pátek 9:30 - 11:30
 - *Kontakt:* Hana Uřídilová , tel. 544 232 500
 - *Kontakt:* Kateřina Sedláková , tel. 607 812 718
 - *Kontakt:* Julie Jelínková , tel. 737 647 331
 - E-mail : klub.pastelka@email.cz
- **Knihovna Jiřího Mahena v Brně**
 - *Webovské stránky Knihovny Jiřího Mahena v Brně* [www.kjm.cz]
 - *Činnost:* knihovna
 - *Adresa:* Koblížná 4, 601 50 Brno - střed
 - *Kontakt:* Ing. Libuše Nivnická, ředitelka, tel: 542 321 317
 - *Adresa:* Masarova 9, 628 00 Brno - Líšeň; *E-mail:* masarova@kjm.cz
 - *Kontakt:* Marie Secká, vedoucí, tel: 544 210 135
 - *Adresa:* Pohankova 8, 628 00 Brno - Líšeň
 - *Kontakt:* pí. Pížová, tel: 544 211 020
- **Kulturní centrum Líšeň**
 - *Webové stránky Kulturního centra Líšeň* [www.volny.cz/kclisen]
 - *Činnost:* pořádání kulturních akcí, volnočasové aktivity dětí a mládeže
 - *Adresa:* Kotlanova 7, 628 00 Brno - Líšeň; *E-mail:* kclisen@volny.cz
 - *Kontakt:* Mgr. Jana Vítková, tel: 544 210 136
- **Myslivecká společnost Hornek**
 - *Činnost:* volnočasové aktivity dětí a mládeže, myslivecká činnost
 - *Kontakt:* Josef Suchý, Salajní 18, 628 00 Brno - Líšeň, tel: 544 231 528
- **Myslivecká společnost Staré zámky**
 - *Kontakt:* Oldřich Suchý - předseda, tel.: 544 211 324
- **Nadační fond Galerie Hády**
 - *Činnost:* pořádání výstav
 - *Adresa:* ZŠ Horníkova 1, 628 00 Brno - Líšeň
 - *Kontakt:* Mgr. Jan Pokorný, ředitel školy, tel: 544 211 739
- **Nadace Pro radost**
 - *Činnost:* nadace pro výstavbu komplexu střediska mládeže v Brně-Lišni
 - *Adresa:* Horníkova 34a, 628 00 Brno - Líšeň
 - *Kontakt:* P.Mgr. Evžen Rakovský, tel: 544 212 294
Ing. Helena Kohoutková, Pohankova 18, tel.: 544 212 433
 - *www:* www.nadaceproradost.org
 - *E-mail:* kohoutkova.h@quick.cz, nadaproradost@volny.cz
 - *IČO:* 44994621
 - *Bankovní spojení:* ČS, a.s. : č.ú.: 2028748319/0800, KB, a.s.: č.ú.: 1126880247/0100
- **Nadatio Samaritanus - Sdružení Samaritán**
 - *Charakteristika:* nestátní, neprofitní, nezávislá organizace, která uskutečňuje humanitární program pro zdravotně postižené a sociálně slabé občany -

*Stacionáře pro denní, týdenní a celoroční pobyty. Pečovatelská služba.
Doprava pro imobilní občany.*

- *Adresa: Šilarova 2, 628 00 Brno - Líšeň*
- *Kontakt: Bc. Jiřina Gricová, tel: 544 216 707*
- *www: www.samaritanus.cz*
- *E-mail: info@samaritanus.cz*
- *IČO: 449 90 286*
- *Bankovní spojení: ČSOB, a.s.: č.ú.: 158 641 975/ 0300*
- **Národopisný soubor Líšňáci**
 - *Webové stránky Národopisného souboru Líšňáci [www.sweb.cz/lisnaci]*
 - *Činnost: volnočasové aktivity dětí a mládeže*
 - *Adresa: Chmelnice 6, 628 00 Brno - Líšeň*
 - *Kontakt: vedoucí souboru - Mgr. Josef Trávníček, Chmelnice 6, Brno, tel: 544 217 597; choreograf: Mgr. Helena Vrchotová, Obecká 30, Brno, tel: 544 217 928*
- **Pionýrská skupina HÁDY**
 - *Činnost: volnočasové aktivity dětí, mládeže i dospělých*
 - *Adresa: klubovna ul. Masarova 11, Brno-Líšeň, 628 00, [www.pshady.cz]*
 - *Kontakt: Mgr. Zdeněk Humpolík, 776 746 927, E-mail: zdenek.labyrinth@luzanky.cz*
- **Římskokatolická farnost u kostela sv. Jiljí v Brně - Líšni**
 - *Činnost: církevní organizace*
 - *Adresa: Pohankova 18, 628 00 Brno - Líšeň*
 - *Kontakt: Mgr. Michael Jelínek, farář, tel: 544 211 258*
- **Salesiánské středisko mládeže**
 - *Činnost: volnočasové aktivity dětí a mládeže*
 - *Adresa: Kotlanova 13, 628 00 Brno - Líšeň, URL: lisen.sdb.cz/*
 - *Kontakt: Ing. Mgr. Pavel Ženišek, tel.: 544 232 641*
 - *E-mail: sasm.lisen@centrum.cz*
- **Sdružení zdravotně postižených v ČR - smíšená organizace Brno - východ**
 - *Činnost: zájmová činnost pro zdravotně postižené občany*
 - *Adresa: Šilarova 2, 628 00 Brno - Líšeň*
 - *Kontakt: Karel Křemel, Šilarova 2, 628 00 Brno - Líšeň, tel: 544 211 001*
- **SK Líšeň - oddíl kopané**
 - *Činnost: volnočasové aktivity*
 - *Adresa: Kučerova 4, 628 00 Brno - Líšeň*
 - *Kontakt: Ing. Karel Hladiš, Kubíkova 20, 628 00 Brno - Líšeň, tel: 544 210 501*
- **Sociální zařízení denní a přechodný pobyt**
 - *Činnost: stacionář pro staré občany*
 - *Adresa: Strnadova 14, 628 00 Brno - Líšeň*
 - *Kontakt: Marie Žižkovská, vedoucí, tel: 544 234 033*
 - *Provozovatel: Diecézní charita Brno - Oblastní charita Brno*
- **T. J. Orel, místní jednota**
 - *Činnost: tělovýchovná jednota, pořádání zájezdů jedno i vícedenních*
 - *Kontakt: Jarmila Hladká, Karolíny Světlé 18, 628 00 Brno - Líšeň, tel: 544 211 192*
- **T. J. Sokol Líšeň, Česká obec sokolská**
 - *Činnost: tělovýchovná jednota*
 - *Adresa: Sokolovna - Belcrediho 27, 628 00 Brno - Líšeň*
 - *Kontakt: Hana Chmelová - náčelnice, e-mail: chmelova@enbra.cz*

- www.mujweb.cz/kultura/sokol-lisen

Zdroj: Úřad městské části Brno – Líšeň

<http://www.brno-lisen.cz/view.php?cislocianku=2005052411>

SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

Knihy:

- ❖ DOVALIL, J., CHOUTKOVÁ, B. *Abeceda tréninku chlapců a děvčat*. Praha: Olympia 1988
- ❖ HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha: Nakladatelství Budka, 1993. ISBN 80-90 15 49-0-5
- ❖ KAVANOVÁ, A., CHUDÝ, Š. *Výchova a volný čas – vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. ISBN 80-77318-266-1
- ❖ NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha : ACADEMIA, 1996, ISBN 80-200-0592-7
- ❖ PAVELKOVÁ, I. *Motivace žáků k učení (Perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-092-7
- ❖ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7178-295-5
- ❖ PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: ACADEMIA, 2004, ISBN 80-200-1086-6 s. 319 – 385
- ❖ SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. Praha: UK v Praze - Nakladatelství Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1290-9
- ❖ ŘEPKA, E. *Motivace žáků ve školní tělesné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN – 80-7040-808-1 s. 51 – 96
- ❖ VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do psychologie*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0015-3
- ❖ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese – Variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-214-9

- ❖ VÁGNEROVÁ, M. *Variabilita a patologie psychického vývoje*. Praha: UK 1993
- ❖ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál 2001. ISBN 80-7178-544-X
- ❖ ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Praha: Portál 2003. ISBN 80-7178-800-7

Časopisy, noviny:

- ❖ ALE-KAPPE, P. Vantaa a city with wings, s 18
- ❖ BÁRTA, P. Zpráva o stavu hokeje. *Gól*, 1998, č. 15, s. 4, 5
- ❖ CAHA, S., DOVALIL, J. Dovalil: Sport musí přinášet radost. *MF DNE*, 12. 4. 2006, Vysočina, s.C4.
- ❖ Hráčská organizace má velký význam, *Hokej*. 2000, č. září, s 43
- ❖ JÁCHIM, V. Injekce léčí podhoubí. *Hokej*, 2001, č. leden, s 36, 37
- ❖ JANEČKOVÁ, Z., KARÁSKOVÁ, I. Malých zlodějů je čím dál víc. *MF DNES*. 1. 2. 2007, s 2
- ❖ KOSIANEN, P. Jääkiekon hyvä paimen. *Ilta-sanomat, PLLUSSA*. Přel. do anglického jazyka Pasi Juhani Nieminen, 1. ledna 2001, s 14, 15
- ❖ KHOLOVÁ, L., KOMŮRKOVÁ, K. Děti: Proč bývají kruté. *MF DNE*, 9. září. 2006, s. C/7.
- ❖ KUJALA, A. Mapping the other side of the medal. *Motion sport in Finland*. č. 2, 1997, s 18, 19
- ❖ LANGR, M., Proč jde z českých gólmanů strach. *MF DNES*, 16. 5. 2001, s 2
- ❖ MALINDA, J. Zlatá mládež 2006. *Magazín Dnes*. 24. 8. 2006, 34/2006, s. 10.
- ❖ MIELONEN M., Little big winners. *Motion sports in Finland*. 2000, č. 1, s 38, 39
- ❖ POLÁČEK, T., MORAVEC, M. Až vyrostu, budu šampión. *Magazín Dnes*, 8. 12. 2005, 49/2005, s 16, 18

- ❖ SALONEN, E., JUNNOLA, S. Jääkiekkoa sydämellä. Přeložil do anglického jazyka Pasi Juhani Nieminen, *Kotiliesi*. č. 2, 2001, s 99 – 101
- ❖ SENTER, M. H.: Emeeing patterns of youth ministry. In: Ward, P., ed.: *Relational youthwork*. Oxford, Lynx Communications 1995
- ❖ SIEVÄNEN, M. Responsibility and dualing teaching. *Motion sports in Finland*. č. 2, 1999, s 48

Zákony a vyhlášky:

- ❖ Dohoda o právech dítěte (přijaté Valným shromážděním OSN 1989)
- ❖ Národní program rozvoje sportu pro všechny, Usnesení vlády ČR č. 17 ze dne 5. ledna 2000
- ❖ Vyhláška č. 87/1992 Sb., O školních družinách a klubech
- ❖ Vyhláška č. 432/1992 Sb., O střediscích pro volný čas dětí a mládeže
- ❖ Vyhláška č. 431/1992 Sb., O organizaci a financování soutěží a přehlídek žáků předškolních zařízení, škol a školských zařízení
- ❖ Vyhláška č. 64/1992 Sb., O domovech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- ❖ Vyhláška č. 416/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 320/2001 Sb.
- ❖ Vyhláška č. 73/2005 Sb., O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
- ❖ Vyhláška č.291/91 Sb., O základní škole a usnesení vlády č.718/1999 k zásadám komplexního zabezpečení státní sportovní reprezentace, včetně systému výchovy sportovních talentů
- ❖ Vzdělávací program pomocné školy a přípravného stupně PŠ, č.j. 24 035/97-22 a Rehabilitační vzdělávací program pomocné školy, č.j. 15 988/2003-24.

- ❖ Zákon č. 76/1978 Sb., O školských zařízeních v platném znění
- ❖ Zákon č. 83/1990 Sb., O sdružování občanů
- ❖ Zákon č. 248/1995 Sb., O obecně prospěšných společnostech
- ❖ Zákon č. 227/197 Sb., O nadacích a nadačních fondech
- ❖ Zákon č. 3/2002 Sb., O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společenství
- ❖ Zákon č. 128/2000 Sb., O obcích ve znění pozdějších předpisů
- ❖ Zákon č. 250/2000 Sb., O rozpočtových pravidlech územních rozpočtů ve znění pozdějších předpisů
- ❖ Zákon č. 320/2001 Sb., O finanční kontrole, ve znění pozdějších předpisů
- ❖ Zákon č. 552/1991 Sb., O státní kontrole ve znění pozdějších předpisů
- ❖ Zákon č. 115/2001 Sb., O podpoře sportu.
- ❖ Zákona č. 218/2003 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže
- ❖ Zákon č. 325/1999 Sb., O azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., O Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů
- ❖ Zákona č.115/2001 Sb. O podpoře sportu
- ❖ Zákona č. 561/2004, Sb., O soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- ❖ Zákona č.564/1990 Sb., O státní správě a samosprávě ve školství

Jiné zdroje:

- ❖ Český statistický úřad, www.czso.cz
- ❖ JENČKOVÁ, A. Sekretariát ČSLH, e-mail, 19. 12. 2006.
- ❖ KARJALAINEN, S. The Finnish Ice Hockey Association, e-mail, 19. 1. 2007
- ❖ KOIVUMÄKI, K., J. The Finnish Ministry of Educations, www.minedu.fi, 1. 2. 2007
- ❖ KOKKILA, J., M. The Finnish Ice Hockey Association, e-mail, 1. 2. 2007

- ❖ KOIVUMÄKI, K., J. The Finnish Ministry of Education, e-mail, 1. 2. 2007
- ❖ KUKI, S. The City of Helsinki, e-mail, 8. 1. 2007
- ❖ ORLOVÁ, M. *Přednášky na ISS Purkyňova, Základy psychologie 1997*
- ❖ Osobní rozhovory s Ville a Ilkou Turkkovými, Miikou Niemalou a dětmi z The Icehearts na praxi ve Finsku v průběhu studijního pobytu v Järvenpää ve Finsku v rámci projektu SOCON (= Social analysis, social work and contextual theology, Diaconia Polytechnic – Diak, Järvenpäätie 640, 04400 Järvenpää, Suomi/Finland, 29. leden – 29. duben 2001)
- ❖ SVOBODOVÁ, H. *Přednášky na EA - VOŠ sociálně právní, Opletalova, Brno, Základy psychologie – 2000*
- ❖ TICHÁ, J. ředitelka odboru předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, e-mail 6. 3. 2007
- ❖ VARPELA, V. The Finnish Ice Hockey Association, e-mail, 30. 1. 2007

Elektronické zdroje:

- ❖ 1. Sportovní občanské sdružení. *DDCUP* [online] [cit. 31. 1. 2007]. Dostupné z www: <http://www.ddcup.cz/go.php?p=2>
- ❖ Akademie sociálního umění Tábor. [online] [cit. 30. 1. 2007]. Dostupné z www: <http://www.akademietabor.cz/denni.html>
- ❖ BURSOVÁ, M. *Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna, Brno, Hlinky 140.* [online] [cit. 3. 3. 2007]. Dostupné z www: <http://ddu.brno.indos.cz/>
- ❖ HAVLÍČKOVÁ, K. [online]. [cit 30. 9. 2006] Dostupné z www: http://archiv.neviditelnypes.zpravy.cz/clanky/2005/02/41588_69_0_0.html.
cop. 30. 9. 2006
- ❖ HRDÝ, K. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Zásady činnosti sportovních tříd na základních školách.* [online] Vydáno: Praha, 31. 5. 2004, [cit. 21. 2. 2007].

- Dostupné z www: http://www.msmt.cz/Files/TVS/Sport/2004/ZASADY_ST_2005_R_2.doc
- ❖ JENCA – splhej.wz.cz. *Finsko*. [online] [cit. 25. 2. 2007], Dostupné z www: <http://splhej.wz.cz/referat/zemepis/63/Finsko-2/>
 - ❖ KMOŠŤÁKOVÁ, G. a kol. *Kociánka*. [online] [cit. 3. 3. 2007]. Aktualizace 24. 4. 2006. Dostupné z www: <http://www.usp-kocianka.cz/>
 - ❖ KUBZA, J. *Základní škola Klímkovice*. [online] [cit. 27. 7. 2006] Dostupné z www: <http://zsklimkovice.cz/view.php?cislocclanku=2005101601>
 - ❖ Magistrát města Brna. *Pravidla pro poskytování dotací z rozpočtu města Brna v oblasti tělovýchovných a sportovních aktivit*. [online], Brno: Magistrát města Brna, 26. 5. 2005. Aktualizace 15. 9. 2003, [cit. 27. 7. 2006]. Dostupné z www: <http://www.brno.cz/index.php?nav01=2226&nav02=4084&nav03=1039&nav04=1323&nav05=2149>
 - ❖ Ministerstvo školství a tělovýchovy. *Podmínky pro použití a vyúčtování neinvestičních dotací kraji na rok 2006*. [online] [cit. 5. 6. 2006] Aktualizace: 19. 2. 2007. Dostupné z www: (<http://www.msmt.cz/Files/DOC/JCHPodminkypropouzitiavyuctovanineinvestcnichdotacikrajinarok2006.doc>)
 - ❖ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní rozvoj sportu pro všechny*. [online] Vydáno: Praha, 11. 11. 2001. Aktualizace: 12. 10. 2006. [cit. 1. 10. 2006]. Dostupné z www: http://www.msmt.cz/_DOMEK/default.asp?ARI=101129&CAI=3180
 - ❖ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní rozvoj sportu pro všechny*. [online] Vydáno: Praha, 11. 11. 2001. Aktualizace: 12. 10. 2006. [cit. 5. 8. 2006]. Dostupné z www: http://www.msmt.cz/_DOMEK/default.asp?ARI=100594&CAI=2944
 - ❖ Ministerstvo vnitra ČR. *Prevence kriminality – Strategie prevence kriminality na rok 2004 - 2007*. [online] [cit. 3. 10.

- 2006]. Dostupné z www: http://www.mvcr.cz/prevence/system/vlada/2004/pred_zp.html
- ❖ Ministerstvo vnitra ČR. *Program prevence kriminality na místní úrovni – partnerství*. [online] [cit. 3. 10. 2006] Dostupné z www: <http://www.mvcr.cz/prevence/ksp/index.htm>
 - ❖ Ministerstvo vnitra ČR. *Přehled kriminality*. [online] [cit. 10.12. 2006] Dostupné z www: <http://www.mvcr.cz/statistiky/kriminalita.html>, cop. 10. 12. 2006
 - ❖ Ministerstvo vnitra ČR. *Pojem prevence kriminality*. [online] [cit. 3. 10. 2006] Dostupné z www: <http://www.mvcr.cz/prevence/system/pojmy/1.1.htm>
 - ❖ PILAŘ, J. Ministerstvo vnitra ČR. *Problematika ústavní péče o delikventní děti a mladistvé v zařízeních pro výkon ústavní a výchovné výchovy*. [online] Vydáno: Praha, 1999. [cit. 3. 3. 2007] Dostupné z www: <http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/prilohy/pilar.html>
 - ❖ Nadace Terezy Maxové. *Naše nadace pomáhá konkrétním dětem*. [online] [cit. 31. 1. 2007] Dostupné z www: http://www.nadacetm.cz/stranka.php?id_radek1=7&id_radek2=22&id_radek3=0
 - ❖ Nadace Eurotel. *Představujeme vítězné organizace grantového řízení – 2006*. [online] [cit. 31. 7. 2007] Dostupné z www: <http://www.nadaceo2.cz/jnp/cz/grants/grants/grants-info-18.html#1>, <http://www.nadaceo2.cz/jnp/cz/grants/grants/grants-info-18.html#4>
 - ❖ Pedagogicko psychologická poradna Brno. *Desatero školního metodika prevence*. [online] [cit. 27. 7. 2006] Dostupné z www: <http://www.poradenskecentrum.cz/desatero-smp.html>
 - ❖ RÄISÄNEN, J. *The Icehearts*. [online] [cit. 20. 8. 2004]. Dostupné z www: www.icehearts.fi
 - ❖ SEZNAM. CZ. *Encyklopedie*. [online] [cit. 30. 1. 2007]. Dostupné z www: <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/176702-socializace>

- ❖ Výchovný ústav Chvalčov. [online] [cit. 3. 3. 2007] Dostupné z www: http://www.vuchvalcov.cz/z_cinnosti.htm
- ❖ WIKIPEDII, O. *Finsko* [online] [cit. 4. 3. 2007] Dostupné z www: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Finsko#Geografie>
- ❖ Základní škola, Brno, Masarova 11. [online] [cit. 30. 9. 2006] Dostupné z www: <http://www.volny.cz/zsmasarova/>
- ❖ Základní škola Úvoz, Brno. [online] [cit. 30. 9. 2006] Dostupné z www: <http://www.zsuvoz.cz/index.php?topic=mmsk1>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1, s. 93

Příloha č. 2, s. 98

Příloha č. 3, s. 99

Příloha č. 4, s. 101

Příloha č. 5, s. 103

Příloha č. 6, s. 105

SUMMARY

Motivace ke sportovním aktivitám u dospívajících se sociálním znevýhodněním

Motivation to sports activities of juveniles with social handicap

Autor: Eliška Zettíková, DiS.

The objective of the thesis is to acquaint the readers with the area of free-time utilization of the juveniles with social handicap.

The chapters from 1 to 5 are theoretical, the chapters from 6 to 8 are the practical part of the thesis.

The thesis in its first part sets the basic terms and concludes the current pieces of knowledge in the area of free-time activities. It contains the definition of the status in the area of free-time activities at schools and public interest sector and the legislation in the area (interest clubs, sport clubs, foundations etc.). Furthermore the chapter describes the European institutions dealing with the free-time activities and the equipment for upbringing outside the classes. The chapter also describes the National programme of sport development for all that was prepared by the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic. The integral part of the first chapter is also the financing of free-time activities of children and juveniles.

The second chapter is aimed at the influence of free-time utilization as the prevention of children and adolescents criminality. It develops the term prevention, the way of prevention organization at schools and after-school institutions.

The thesis furthermore contains a chapter with basic motivation terms. The following terms are described: motivation and behaviour, emotions, learning, individuality; principles of motivation; frustration, conflict, stress; needs; performance motivation and motivation and will. It also establishes the terms the terms related to motivation – values,

hierarchy of values and aspiration. The great emphasis is placed on sport motivation, its development, aspiration in sports, needs and motives. The next independent section is devoted to the definition of social handicap and the causes of its origin. Objective of this chapter is to sketch to the reader different children and youth motives for activities. It tries to explain why some adolescents have greater motivation to become a sportsman and why some want to spend their free-time without trying to achieve extraordinary performance.

The fifth chapter is devoted to explanation of term “social disadvantage (handicap). It is necessary to specify what the social handicap is, what types of juveniles can be put into this category and what kind of free-time activities have these juveniles. The legislative codification is also explained. Among the citizens with social handicap the children with special needs can be included, children of refugees, children with mental or physical handicap, children with behaviour and learning disorder, aggressive children, children from poor families, children from children’s home, children from incomplete families, tortured children, children from family crises, children with alcoholic or drug addiction, children with pathological gambling, pre-delinquent and delinquent groups, aggression, furthermore persons with newly spread civilization diseases – AIDS, carcinogenesis, allergy and bronchial asthma, problems with haematogenesis, diabetes mellitus - I. and II. Type.

The sixth chapter is the practical part of the thesis. It deals with the comparative analysis of sport activities in the Czech Republic and Finland. The sport’s system at schools and free-time sport activities are compared. One of the subchapters is aimed at sport of children with specific needs.

The seventh chapter describes in greater details the youth ice hockey in the Czech Republic and Finland. Again the comparison of school system and after school activities devoted to ice hockey is performed. Also the numbers of registered ice hockey players in different age categories is compared.

The final part is based on author’s personal experience and presents the Finnish project for social handicapped juveniles – Vantaan The Icehearts, Ry. This project is aimed at troublesome juveniles in the Vantaa district

in the southern Finland (founded in 1996) and it is the only one project in the world. The children have option to spend their free-time in the ice-hockey club, in the football club, take part in sport camps. The parents and teachers are offered the counselling. The founders of the project were awarded high Finnish decorations for acquisition in the area of prevention and work with the troublesome juveniles.